

קובץ גליונות

פרשת שופטים

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

מרן ראש הישיבה
הגרמ"י ליפקוביץ זצוק"ל
מרן הגאון
רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ישראל אלי' וינטרויב זצוק"ל
הגאון האדיר
רבי אברהם גנחובסקי זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שלום בן ציון פלמן זצוק"ל
הגאון הצדיק
רבי ראובן קרלינשטיין זצוק"ל
הגאון הגדול
רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצוק"ל

ויבלחט"א

מרן ראש הישיבה
הגראי"ל שטינמן שליט"א

מרן שר התורה
הגר"ח קניבסקי שליט"א

מרן רה"י
הגר"ג אדלשטיין שליט"א

מרן המשגיח
הגר"ד יפה שליט"א

הגאון הגדול
רבי משה הלל הירש שליט"א

דברי שיח

כאיל תערוג

פרי חיים

נשיח בחוקיך

גאון יעקב

דברי אמת

פניני דעת

דובב שפתיים

נפשו גחלים תלהט

פנינים משולחן רבינו

שלמים מציון

דרכי החיזוק

ניתן לשלם על הקובץ גליונות במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת

לעילוי נשמת

הרבנית העדקנית פיגא (צפורה) ע"ה
בת הרב פנחס זעליג זצ"ל
אשת יבלחט"א הגאון הגדול
רבי יצחק בלויא שליט"א
ראש ישיבת כולל "שומרי החומות"
בית שמש
נלב"ע ז' אלול תשע"א
תנצב"ה

לזכות החתן והכלה

בתו של ידידנו שליט"א
לרגל השמחה השרויה במעונו
יהי רצון שיוזכו להקים בית נאמן
בישראל על אדני התורה והיראה
לתפארת המשפחות

לעילוי נשמת

הרב הגאון
רבי דוד מאיר
ב"ר אברהם יהושע זצ"ל
נלב"ע ד' אלול תשס"ו
תנצב"ה

הודעה ובקשה

המעוניינים לסייע (בשעת הצורך) בהעברת הקבצים,
ירשמו בחיוב למס' 072-2587402 להקיש 5 ואח"כ 4,
הבקשה תשמע לכל הרשומים, ומי שיוכל לסייע יצור קשר
במס' 053-3145900

מדר תיובתא (פורסם בגליון בין הזמנים)

ניתן לשלוח את התשובות עד לתאריך י"ב אלול,
למייל: k.ailvernot@gmail.com או לפקס: 077-2092005
יש לשלוח לפחות 4 תשובות מתוך 12.
יש לעיין שם מלא, כולל/ישיבה, כתובת ומס' טלפון.
אפשר לעיין בספרים.
שמות הזוכים בהגרלה יפורסמו בקובץ גליונות.

זיכוי הרבים

לקראת זמן אלול אנו נערכים להגדיל את ההפצה בעוד ערים ובתי כנסיות נוספים
המעוניינים להיות אחראים יצרו קשר ויקבלו קופסה + קופה מוכנה להפצת הקבצים.

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900

ניתן לתרום במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת ברחבי הארץ,
יש לחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש קובץ גליונות
וכן בקו הצדקה 073-2757000 יש להקיש עבור קוד 4311
ניתן להעביר גם לבנק מרכנתיל סניף 745 מס' חשבון: 45458

י"א אלול	כי תצא	כ"ה אלול	נצבים וילך	י' תשרי	יום כפור
י"ח אלול	כי תבא	ג' תשרי	האזינו (שבת שובת)	י"ד תשרי	חג הסוכות

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א נותרו מס' שבתות מועטות להקדשה עד סוף השנה
בתרומתכם הנכם שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה

יצא לאור קונטרס 'קבלות וחיזוקים', ניתן להשיגו במקומות הבאים:

משפ' חסידים 04-8699455
ירושלים
חנות גל פז רח' מלכי ישראל
ישיבת מיר
מודיעין עלית
כולל עטרת שלמה
פתח תקוה
משפ' הופמן 052-7165162
רחובות
משפ' שנהב 050-4101805
רכסים
משפ' פרקש 052-7171992
תפרח
משפ' אוסטרן 053-3151066

אופקים
משפ' סמיד 052-7635246
אלעד
משפ' הופנר 054-8415551
אשדוד
משפ' מונק 052-7668323
בית שמש
משפ' פינקלשטיין 052-7150398
בני ברק
חנות גל פז רח' ר"ע
משפ' גולדשטיין 053-3145900
אוהל קדושים
לדרמן
חיפה

להזמנות מרוכזות של הקונטרס ניתן לפנות ל: 053-3145900

באיך תערוג

פנינים על פרשיות השבוע וליקוטי ענינא דיומא
מרבן של ישראל מרן הגראי"ל שטיינמן שליט"א

בס"ד | גליון 219 | שנה ד' | פרשת שופטים | שנת תשע"ז

פניני הפרשה

כשגילו שהעדות בטעות

"על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המות לא יומת על פי עד אחד" (שופטים יז, 1). בתוס' ביבמות ל"ה מבואר דכשיש רוב להחריז וסמך על הרוב, ואח"כ נתברר דטעה ועבר על חייבי כריתות פטור מן הקרבן דהו"ל אנוס.

והק' הנובי" (מהד"ת יו"ד ס' צ"ו) דצ"ע דמאי שנא מהא דמבואר ביבמות [פ"ז] דכשבאו עדים שמת בעלה ונשאת עפ"י עדים ונתברר אח"כ דהעידו שקר חייבת קרבן ככל שזוג, ומה עדיף רוב מעדים דלענין רוב מקרי אנוס ובעדים מקרי רק שזוג וצריך קרבן?

ותי' רבנו שליט"א בנישאת ע"פ עדים שאמרו מות בעלה שייך לברר הדבר בשעת נשואין, ואף דלא היה בידם לברר אם אמת העידו או לא מ"מ זה עדיין לא נחשב לאנוס, כיון דהדבר מצד עצמו ראוי לבררו באותה שעה, משא"כ בנדון התוס' ביבמות ל"ה לא שייך לידע עכשיו אם היא מעוברת או לא, ותלוי רק במה שיתברר אח"כ ולכן אם בשעת מעשה לא היה נודע שיש איסור היו בגדר אנוס גמור, וכע"ז כ' התוס' שם ד"ה תגלי מילתא למפרע. (אילת השחר יבמות ל"ה)

ה' מלמדנו לייקר ולהעריך את בחירתנו, והאיך לנהוג בעבודת ה'

"כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לבין דין לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית אל המקום אשר יבחר ה' אלקיך בו" (שופטים יז, ח) במש"כ רש"י, בית המקדש גבוה מכל אר"י. בקידושין סט. ילפינן שגם אר"י גבוהה מכל הארצות. והעירו, ממש"כ בסוטה ה'. שהניח ה' כל הרים גבוהים והשרה שכיתו במקום נמוך, בהר סיני. וכאן היה במקום גבוה? וי"ל, הר סיני - היה בחירתו של ה', ולכן היה מעלתו בהיותו נמוך מכל ההרים. ועל האדם ללמוד מדעת קונו, ענווה. אבל אנחנו בעצמנו, מכבדים השכינה במקום גבוה.

בתנחומא (פר' וירא כב) איתא" מיד וירא את המקום מרחוק, והאיך נראה מרחוק? מלמד שמתחלה היה מקום עמוק, כיון שאמר הקדוש ברוך הוא לשרות שכיתו עליו ולעשות מקדש, אמר: אין דרך מלך לשכון בעמק אלא במקום גבוה ומעלה ומיופה ונראה לכל. מיד רמז הקב"ה יתברך לסביבות העמק, שיתקבצו ההרים למקום אחד לעשות מקום השכינה, לפיכך נקרא: הר המוריה שמיראתו של הקדוש ברוך הוא יתברך, נעשה הה מוכה, שו' אמר שצריך מקום גבוה. וה' בעצמו לימד לנו, שבכל מה שמוטל עליכם לבחור, את זה תעשו במקום גבוה, כפי שצריך שהאנשים ינהגו בעבודת ה', אבל בסיני שלא היה מקום לעבוד את ה', רק לשמוע י' הדברות. על אף שאחר כך זבחו שמה היה מקום נמוך.

תיקון המדות של גר

"שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא" (שופטים יז, טו)

שאל הגאון הגדול רבי שמואל קמנצקי שליט"א לפני הגראי"ל שטיינמן שליט"א האם גר יש לו מדות שהיתה לו מקודם? והביא רא' לפניו מהחינוך מצוה תצ"ח שגר לא יהי' מלך משום מדות דלעבר עיי"ש. ורבנו אמר שזו שאלה טובה.

מעלת שבט לוי

"לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל אשי ה' ונחלתו יאכלון" (שופטים יח, ב)

בשיחה בסיום מחזור בשיבת ארחות תורה אמר רבנו בתו"ד: נקריא את לשון הרמב"ם שזה נוגע בעצם לכל בן ישיבה, וז"ל: ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביתו? [היינו של שהיו לקחים במלחמה כשהתגברו על האוייב] עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו, ולהורות דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטין ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל ה' שנאמר ברח' ה' חילו, הוא ברוך הוא זוכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך.

ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להיבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלקים, ופרק מעל צוארו עול החשובות הרבים אשר בקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזיכה לכהנים ללוים, הרי דוד ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכסי אתה תומיך גורלי ע"כ.

רואים דבר אחד, חושבים זה לא טוב לכהן ללוי, הוא מסכן! אין לו ביהו ואין לו נחלה, אבל הקב"ה רוצה את זה לטובתו, היות שהוא חיל ה' וחיל ה' לא יכול להתמסר כ"כ אם הוא עסוק כ"כ הרבה בעניני העולם הזה, אע"פ שגם במצב הזה הוא צריך להתעסק בעניני עוה"ז אבל כבר פחות קצת, אם צריך לעסוק בנחלות עם שדה, בימים הקודמים אנשים ה' להם שדות היו מתפרנסים הכל מהשדה, ואדם כזה בודאי לא נשאר לו כ"כ הרבה זמן להיות עובד ה', [כמובן גם הוא יכול להיות עובד ה' לא יכול להיות שבכלל, כי מה באמת יעשה בן אדם שהי' ככה בימיהם] אבל ככה צריך להיות יותר מובדל משאר העולם שהוא באמת נקרא חיל ה', כמו שהחיללים בכל הזמן ולא דוקא בשעת מלחמה, הוא חיל! ככה זה כאן הוא צריך להיות חייל ה', חייל ה' צריך להיות מובדל מכל הדברים האחרים, ויהי' עסוק רק בענין של עבודת ה'. ועל זה אומר הרמב"ם כי לא רק שבט לוי אלא כל אחד יכול לזכות לזה.

וב"ה היום, אם בזמנים הקודמים היו חיילים ולא חיילים, היום אין לא חיילים, כי מי שלא מתמסר להקב"ה, יש לו כל מיני טירדות, ברצון ולא ברצון, הוא קצת יורד! הוא יורד, וכדי לעמוד על הדרגה שאדם צריך להיות,,, אפי' אנחנו אלה שנקראים חיל ה' הם גם צריכים מאד חיזוק, אבל בכל אופן יש לו סיכויים שיעלה להיות נקרא חיל ה'.

מדרגות שונות ליראת החטא

"מי האיש הירא ורך הלבב" פרש"י רבי יוסי הגלילי אומר הירא מעבירות שבידו. והנה, הירא מעבירות (ולא רק שמא ימות) זה דרגה חשובה, אבל הוא יכול לעשות תשובה ויצא למלחמה. בדסוטה מד: איתא, דאפילו השח בין תפילה של יד לבין תפילה של ראש חזה, ועל זה מספיק תשובה (וכן מועיל תשובה על עוד חטאים, כדאיתא ביומא פו.א).

וצ"ל, שהוא ירא וחושש שמא אין חרטתו חרטה גמורה, ולא כל כך קל לעשות תשובה, ובפרט מי שעושה תשובה רק מחמת יראת-המלחמה, שאין זה תשובה מעולה. ועכ"פ, זהו מדרגה שהאדם מפחד מפני חטא וירא שימות אפילו מפני עבירה זו. וכן במש"כ רש"י, דלכך תלתה תורה לחזור על בית וכרם לכסות על החחרים משום עבירות שבידם שלא יבינו שהם בעלי-עבירה, זה גם כן מדרגה, שאדם מתבייש שחטא.

כח השמירה

"ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על איביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערכו מפניהם" (שופטים כ, ג)
שח ר"י הגראי" קוק שליט"א: כשנשאל בימי מלחמה (אב תשע"ד) רבנו ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן שליט"א על מה עשה ה' ככה לארץ הזו?

השיב אם כי אין איתנו מי שיכול להעיד על עצמו שהוא יודע דרכי שמים, אבל עלינו להתבונן בנעשה ולראות כי בעצם כל קיומנו בארץ הקדש כולו אינו בדרך טבעית כלל בהיותנו מוקפים במיליוני שונאי בנפש אשר כל חפצם הוא לנו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד ומבחינה טבעית יש ביכולתם לעשות זאת, וכל רגע שעובר בלי פגע הוא כולו גילוי שמירת השי"ת השומר עמו ישראל לעד, כדי לזכות לשמירה זו נדרשת זכות התורה אשר רק היא בלבד מגנא ומצלא ואני חומה זו תורה ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים (פסחים פז ע"א) עד היום שבו פרצה המלחמה היתה באופן רשמי זכות לכל מי שחפץ לעסוק בתורה בארץ ישראל את האפשרות לעשות זאת.

באותו יום שהכריזו אחינו שונאנו ומנדינו בערכאותיהם שאין בארץ ישראל את הזכות לכל מי שחפץ להקדיש עצמו לתורת ה' ועבודתו לעשות זאת, אבד חלק גדול מזכות התורה והגנתה כשנאבדת הגנה זו הרי באופן טבעי נמצאים רח"ל בסכנה הגדולה ביותר שיכולה להיות עד כאן דבריו.

והורה רבנו שליט"א בעצם ימי המלחמה לאחד הרמ"ם החשובים שהיה צריך לנסוע למסור שיעורים בישיבה חשובה בדרום במסגרת תפקידו לחזק ולרומם את בני הישיבה ושאלו אם מותר לו לסייע לשם ואמר לו בזה הלשון: הערבים מפחדים ממך אתה יכול לנסוע כי העוסק בתורה באמת נקרא עליו שם ה' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך.

וסיפר אותו ר"מ דבר מופלא מאוד כי באותם ימים ושעות שנסע במסירות ושהה בתוך הישיבה אמר שיעורים ודיבר עם הבחורים בלימוד לא היתה אפילו אזעקה אחת.

הודעה

בס"ד זכינו להוציא השנה את הגליון בעזרת הציבור שליט"א ובפרט אלו שנתנו הוראות קבע מסודרות. ואנו פונים לכל אלו שהתחייבו במשך השנה והנציחו ולא העבירו את התחייבות אנא שיפרעו בהקדם למען נוכל להוציא את גליונות של חודש זה תמידים כסדרן.

פתיחה לזמן אלול

בימים אלו שנכנסו בס"ד הבחורים חדשים לשיבות הקטנות ולישיבות הגדולות נביא כמה שיחות והדרכות מרבנו שליט"א

לעולים לשיבה קטנה

ברוך השם, כולם הולכים לשיבות. ברור שכל אחד שואף להיות טוב רוצה להיות ת"ח. כל אחד יש לו שאיפה טובה, אבל צריך לדעת שמה שיגנוקו כאן, מה שהשיגו במשך השנים, שלא ילך לאיבוד, מה שכל השנים כולם השקיעו בכך שלא ילך לאיבוד, תמשיכו בשיבות, בשיבה קטנה ואח"כ בשיבה גדולה שתהיה השאיפה שלכם להיות גדולים בתורה וביראת שמים. כי אם אחד יש לו שאיפה באמת - אמיתית, אז יש סיכויים שבאמת יצליח, ואם אחד הולך ברפיון או הסיכויים חלשים.

צריך לדעת שכל אחד, במשך השנים יש כל פעם נסיונות, פעם יש סיבות שמחלישות את הבחור הוא חושב שהוא לא מצליח. והרבה פעמים הוא כאילו שבור, וזה גורם ירידה, שבאמת אח"כ הוא לא מצליח, כי עצם הדבר שנשבר זה גורם לו שבאמת נשבר ובאמת לא מצליח ולכן צריך לדעת לכתחילה, שלא תחשבו שכל רגע ורגע יש הצלחה. יש הרבה פעמים שלא מרגישים הצלחה, אבל אם יש רצון חזק שרוצה להיות תלמיד חכם, אז יש סייעתא דשמיא והקב"ה יעזור שהבא ליטור מסייעין אותו.

ואתם כפי שחונכתם כל השנים, להיות שואפים באמת, להיות יראי שמים, להיות תלמידי חכמים, תמשיכו בזה, תדעו שעכשיו זה הזמן שאתם יכולים לנצל להיות גדולים, אם אתם תנצלו את השנים, עכשיו אחרי שאתם גומרים את הבית ספר תמשיכו בדרך הזו לראות הכל לפי ההשקפה הזאת. לפי "השאיפה" הזאת, בעיקר שתהיו תלמידי חכמים ולא יהי' שום דברים שיפריע לכם, ואתם תנצלו את הזמן גם באיכות וגם שתראו בכמות לנצל, לראות שכל הזמן לא ילך לאיבוד, ולשמוע בקול הורים ומורים, אז תוכלו כל אחד מכם להיות גדול בישראל, כל אחד, ממש כל אחד! רק כל אחד צריך לדעת מה שמוטל עליו לשאוף לגדלות אבל לא יותר מדאי ולהזניח את המציאות צריך לדעת שאם יש לפעמים כשלון, קורה, אבל סוף כל סוף יצליח, רק תראו שלא תשברו. לא להשבר אם יש לפעמים איזה מצב קשה. רק תמיד להיות שמח ולשאוף להיות גדול.

ואם תמשיכו ותנצלו את הזמן הקב"ה יעזור שכל אחד מכם יוכל להיות גדול בישראל. הקב"ה באמת יעזור שכולכם תגדלו לתפארת, ויהי' נחת מכם. להורים ומורים, וכל ישראל ישמחו שיהיו גדולים בישראל ה' יעזור לכולכם.

בבית ספר במושב חשמונאים

שמעתי שאתם גומרים עוד מעט את הכתה ח' [בעוד כמה חדשים] ומסתמא כל אחד מבין שהתכלית של הבחור הוא ללמוד תורה, אז כל אחד צריך ללכת לשיבה קדושה, שלומדים תורה, וכל אחד מסוגל להיות ת"ח אם הוא רק ירצה, וזה תלוי בו, אם הוא לא ירצה הוא ישאר עם הארץ! אם הוא חושב שלהיות עם הארץ יותר טוב מתלמיד חכם, נו... אבל בדרך כלל כל אחד מבין שיותר טוב להיות תלמיד חכם.

ממילא מסתמא כל אחד מכם בודאי שואף ללכת לשיבה שעל ידי זה יש תקווה שיצא ממנו ת"ח, ואני מקווה שכולכם יהי' לכם שכל טוב להבין

את זה ותלכו ברצון גמור ללמוד תורה, וה' יעזור שיהי' לכם סייעתא דשמיא שכולכם תצליחו להיות יראי שמים ותלמידי חכמים.

לעולים לשיבה גדולה

בשיחה בישיבת משכנות הרועים אור לד' מנ"א תשס"א אתם עוברים עכשיו לשיבה מסוג אחר, עד עכשיו הייתם בשיבה קטנה ולעבור משיבה קטנה ולעבור משיבה קטנה לשיבה גדולה זה דבר חדש לגמרי. וצריך לזה סייעתא דשמיא. ונקווה שיהי' לכם סייעתא דשמיא.

אבל צריך לדעת כי גם בשיבה קטנה וגם בשיבה גדולה צריך "לקבל עול מלכות שמים", ועול מלכות שמים זה לא דוקא רק לימוד. אלא זה כולל הכל! יראת שמים, מעשה המצוות. לדקדק במצוות. לדקדק בתפילה, לדקדק בלימוד התורה. ומה שאתם יותר משקיעים להיות יראי שמים, להיות עבדי ה' תזכו וכולכם תזכו שתהיו גדולים באמת.

בן אדם צעיר לא יודע את האושר שיש לו. לנצל את הזמן, בן אדם כשהוא צעיר כל אחד יכול להיות גדול, רק אם ישקיע באמת לרצות להיות ירא שמים, לרצות להיות עבד ה'. לרצות להיות ת"ח, כל אחד יכול להיות רק צריך להיות רצון אמיתי. וכל הבא לטור מסייעין אותו.

הקב"ה יעזור שכולכם תעלו בתורה ויראת שמים, תזכו להיות גדולים בתורה, ולכולם יהיה נחת מכם.

דברים שאמר רבינו בכינוס הכנה לתלמידים העולים לשיבות גדולות

כ"ח מנ"א תשע"ג באולם ארמונות חן ב"ב

כל אדם עובר כל פעם מתקופה לתקופה שינויים במצב שלו, כמו שהמשנה אומרת באבות פרק ה', בן חמש למקרא בן עשר למשנה בן חמש עשרה לגמרא וכו', מה זאת אומרת, שכל דבר שיש שינוי והתחלפות אצל האדם, זה קצת יום הדין! כעין יום הדין.

הרי בן אדם לא נכנס תיכף ומיד לשיבה גדולה, רק קודם נכנס למקרא ולמשנה, כל דבר זה שינוי במצב של האדם, ועל זה צריך רחמי שמים להצליח.

ממילא עכשיו שבחורים בגיל צעיר עולים לשיבה גדולה, צריך רחמי שמים שהקב"ה יעזור שכל אחד יצליח לעלות באמת כפי מה שמצפים ממנו. יש לפעמים.. הרי לא כל אחד זוכה, אבל מקוים שכל אחד מכם שיש לכם רצון טוב הקב"ה יעזור לכם שתצליחו לעלות, "רק לעלות".

הגאון אומר.... שאדם לא עומד במצב אחד, אין כזה דבר, אלא או שעולה או שיורד, מלאכים עומדים במקום אחד, הקב"ה ברא אותם במדרגה גדולה מאד, הרבה יותר גדולה מבן אדם, אבל המלאך לא עולה, אלא מה שהוא עושה כך הוא, אבל אדם עולה או יורד, ממילא יוצא שאם לא עולה על כרחך יורד.. והקב"ה יעזור שרק יעלו אם לא.. ח"ו יורדים! וזה לא טוב.

לכן עכשיו שכל אחד מכם נכנס לשיבה גדולה, צריך לעלות, לעלות! והקב"ה יעזור שתצליחו לעלות, ותגדלו מאד מאד, בהתפתחות רוחנית והתפתחות גשמית, כמו שיש התפתחות גשמית,

כך יש התפתחות רוחנית, תזכו לעלות ולהיות לאנשים גדולים לתפארת להקב"ה.

בפתיחה לזמן אלול

דבר אחד אני רגיל תמיד להגיד, היות שעכשיו באים בחורים שעדיין לא היו עד עכשיו בשיבה, כל בחור שבא עכשיו זוהי מצוה גדולה לעזור לו, להראות לו כל דבר איפה זה, כי אפילו שהיום הישיבה היא לא בשטח גדול מאוד, בכל זאת הוא צריך לדעת איפה המקום שלו, איפה המיטה שלו, איפה הוא ישן, ואיפה לאכול, ממילא זה חסד גדול לעזור לבחורים החדשים שבאים, ולהראות להם.

כל אחד שמגיע הוא כמו "גר" לימים אחדים, הוא צריך מאד עזרה, ומקיימים בזה ג"כ מצוה גדולה של חסד. הקב"ה יעזור שבזכות החסד ובזכות התורה נזכה בעז"ה עם כל המשפחות לכל טוב, ונזכה גם לחיי העולם הבא, אמן סלה.

דברי פתיחה לשיבת ארחות תורה

עוד אנחנו מדברים תמיד, שכל אחד צריך להשתדל ולדאוג לבחורים החדשים, לעזור להם קצת, כי כשאדם בא למקום חדש, הוא לא יודע איפה הברו.. איפה זה ואיפה זה.

העיקר הוא כך, כל בן אדם, את עצמו הוא לא שוכח, ומה שהוא צריך, הוא לא שוכח, רק מה שאחרים צריכים, זה כבר לא.. הוא לא חושב על אחרים. וזה לא מה שצריך להיות, אלא בן אדם צריך לדעת לחשוב לא רק על עצמו. על עצמו בודאי בן אדם לא שוכח את עצמו, וכמ"ש רש"י בב"ק דף ס"ח עמוד ב' שאין אדם מייאש על עצמו. אבל העיקר הוא היסוד הזה שבן אדם צריך לחשוב שלא רק הוא, יש עוד מישהו! ואם כל אחד היה חושב ככה, היו חוסכים הרבה דברים.

כתוב... שבזמן שהקב"ה ברא את אדם הראשון, מלאכים צולים לו בשר וכו', התורה מתחילה עם חסד. וכמו שאחז"ל תורה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים. ולכן אפילו שהרי העיקר זה תורה, אבל תורה צריך להיות עם חסד, ואם זה תורה בלי חסד, זה לא כל כך...

וב"ה כל שנה אתם באמת מתנהגים כמו שצריך, ומקוים שהשנה הזאת ג"כ בודאי כל אחד ישתדל לעשות חסד, ובעיקר בימים הראשונים שבחורים חדשים באים, צריך לראות לעזור אחד לשני.

הקב"ה יעזור בזכות זה שעושים חסד, הקב"ה יעשה איתנו חסד. כי כל מה שהקב"ה עושה איתנו זה "רק" חסד, ואדם לא חושב כך, הוא חושב שמגיע לו.. אבל למה מגיע לו, הוא לא עושה חשבון, העיקר הוא צריך, מגיע לו.. אך צריך לדעת לא! לא מגיע לך! אלא זה "רק חסד", ואתה צריך לעשות ג"כ חסד. ואם בן אדם יחשוב ככה שהכל רק חסד וחסד, לא בחינם, ממילא הקב"ה יעזור שכול לעלות מאד מאד. בן אדם יכול לעלות להיות במדרגה גדולה בחסד, ויכול להיות להיפך חס ושלום, וב"ה כל הזמן היה הכל בסדר, מקוים שגם עכשיו אתם תראו לעשות חסד, תורה וחסד, כי תורה בלי חסד זה קשה, אלא צריך תורה עם חסד.

לא כיוון

יש לעיין לגבי ברכות מי שמברך וחשב קודם הברכה שרוצה לפטור בברכה זו כמה דברים, ובשעת הזכרת השם שהוא עיקר הקובע על מה יחול הברכה שכה לכיון על כך, אם מ"מ כיון דמתחילה חשב על זה דרוצה לפטור בברכה זו שאר דברים סגי בהכי (אילת השחר וזבחים ב, א)

יש להסתפק, למבואר בסי' ר"ט דעיקר כוונת הברכה להוציא מה שרוצה לאכול ולשתות, תלוי בשעה שמזכיר שם ומלכות, האם צריך לכוון בכל זמן אמירת האזכרות שם ומלכות או די אף במה שכוון בסוף ההזכרת שם ומלכות. ואף את"ל דמהני אף בסופו, יש להסתפק אי מהני אף לאחר שכבר הזכיר שם ומלכות, אבל כוון בתוכ"ד מהזכרת שם ומלכות אי מהני אף בכה"ג או לא.

ביטול נמלך

בירך על פרי והחליט שלא לאכול, ותוכ"ד מהחלטתו שלא לאכול נמלך שרוצה לאכול מהו, מי נימא דע"י תוכ"ד עוקר החלטתו שלא לאכול ונמצא כאילו לא החליט, או דנימא דחל כבר היסח הדעת וא"ל לבטלו? ושאל ר"מ ועקיני את רבנו שליט"א והשיב דיכול לבטל היסח הדעת בתוכ"ד. (בר אלמגום)

שאריות אופל

יל"ע כשנשא שאריות מאכל בפה לאחר ברכת המזון או ברכה אחרונה אם מותר לבולעם בלי ברכה. ועל פרי גפנה

השותה יין מא"י וגם יין מחו"ל וכן האוכל מז' המינין דא"י וגם מחו"ל, לכאורה צריך לחתום על פרי הגפן וכן על הפירות ולא ועל פרי גפנה ולא ועל פירותיה, דאם יאמר ועל פרי גפנה ועל פירותיה יהא משמע שמברך רק על פירות א", משא"כ אם אומר על פרי הגפן ועל הפירות הרי הכל בכלל.

ואם אכל מפירות חו"ל וחתם על פירותיה יל"ע אם צריך לחזור דו"ל דפירותיה יכול להתפרש על הארץ שהם פירות הארץ וגפן הארץ. [א"ה ואם אכל באר"י הפירות חו"ל י"א שיצא ראה דבר יהושע ח"ב סימן כ"ח מה שהביא מהפוסקים]

מקום שנעשה לו נס

בשו"ע (סי' ר"ח) איתא שהנעשה לו נס באיזה מקום כשמגיע לשם מברך שנעשה לי נס במקום הזה וכל יוצאי ירכו ג"כ מברכים שנעשה נס לאבי במקום הזה (ועי' במשנה ברורה),

והסתפק... אם גר מברך על נס שהי' לאביו הנכרי. ומסתבר שלא מברך אע"פ שלולא זה שהי' ניצל הוא לא הי' בא לעולם, אבל הגר עצמו מסתבר שמברך על נס שנעשה לו בעודו נכרי.

ברכת הגומל לנוסע במטוס

נחלקו החזו"א והגר"ז מי שנסע באויר מעל הים אי צריך לברך הגומל, ש' החזו"א דאף זה נחשב יורדי הים, ואילו ש' הגר"ז דיורדי הים פ' דוקא כפשוטו שעובר דרך הים, ולא באויר מעל הים. (כ' צדיק כתמר יפרח)

ברכת הגומל אחרי לידה

פעם נשאל רבנו שליט"א האם אשה תברך הגומל לאחר הלידה? והשיב שבירושלים נהגו לברך ובבית הסטייפלר לא נהגו, חזר ושאל מה לעשות ושוב השיב תשובה זו. ולאחר שהפציר בו מה לעשות למעשה ענה 'אפשר גם לא לברך'.

הטבת חלום

הגר"ז היה דרכו לעשות הטבת חלום בפני שלושה כמעט בכל יום. והיות שהיה ישן גם בשעות הצהריים לכן היה עושה הטבת קרוב לשקיעה שיתחיל גם על החלומות של שינת היום והיה ממחר להספיק לפני השקיעה. [א"ה נראה מזה שלא חשב לענין תענית חלום] כמדומני שגם בשבת היה הגר"ז מטיב את חלומותיו. אך ביו"ט שהיה נשיאת כפיים איני זוכר, דיתכן שהיה אומר היה"ר שבברכת כהנים ולא הוצרך להטבת חלום. אבי שהיה מקורב ושכן של הגר"ז היה עושה לו את הטבתה יחד עם עוד שנים אחרים, וכשנעשיתי בר מצוה הייתי מצטרף גם כן בכל יום יחד עם אבי ואדם נוסף להיטיב את החלום להגר"ז. אח"כ כשנעשה

הגר"ז בנו של הגר"ז בר מצוה היו מצרפים גם אותו. תענית חלום

אברך שאל את רבנו, שהרבה פעמים חולם חלומות מאותן שכתוב בשו"ע סי' רפ"ח שצריך להתענות עליהם אפי' בש"ק. איך להתניחם לזה? השיב רבנו, ששמע מהגאון רבי פנחס שרייבר זצ"ל שהחזון איש אמר שזה גאוה לחשוב בדורינו שהקב"ה מדבר עמו, ואין להתניחם לכך. (צדיק כתמר יפרח עמ' שצ"ה)

הודאה על גשמים.

אמר רבנו הנה בברכת הודאה שמוזכר בהלכה (סי' רכ"א) על גשמים הרבה לא אומרים את זה, ואין לומר מחמת שהיום אפשר להביא מים ממקומות אחרים, זה אינו, כיון דאכתי צריך מים בכל מקום, אלא שזה ברכות הרשות.

ואמר רבנו ע"ע שאע"פ שהיה לו בביתו בכפר סבא עצי תות בחצר, לא בירך ברכה זו, כיון דהוא עצמו לא אכל מהעץ הזה אף פעם אלא ילדים היו נכנסים ולוקחים. וכן בביתו ברח' חזון איש אינו מברך על אף שיש לו עץ אתרוג בחצר כיון שברך כלל אינו מוציא פירות.

שהחיינו בקניית בגדים

כמה פעמים שקנה רבנו בגדים סמוך לחג לא בירך עליהם שהחיינו, רק כיון בברכת שהחיינו של היו"ט גם על הבגדים החדשים.

שהחיינו בלידת בן ובת

שאלה אדם שזוכה לקיים מצות פ"ו שנולד לו בן ובת האם יברך שהחיינו על מצות פ"ו חוץ משהחיינו של לידת בת. ואמר רבנו שלא תיקנו ברכה שחיינו על זה. ואמר רבנו שליט"א שזהו מצוה דממילא שלא עושה שום מעשה ובכה"ג לא תיקנו שהחיינו, (דולה ומשקה)

שהחיינו בהוצאת ספר

בהדפסת ספרי אין רבנו נוהג לברך על כך שהחיינו, וביאר טעמו כי ההנאה בכך היא רוחנית ועל הנאה רוחנית אין מברכים שהחיינו. והרבה פעמים מביאים לו פרי חדש כשיוצא ספר חדש ואז מברך על הפרי ומכין גם על הספר.

ופעם נוכח רבנו במסיבה שעשו לכבוד הוצאת ספרו של חכ"א, ואמר לו רבנו שלא לברך שהחיינו אלא אם יהי' שם פרי חדש, ולהכריז שמברך ברכה זו על הפרי, שלא יצא תקלה מזה. וכשסיים החפץ חיים את הספר משנה ברורה, בירך ברכת שהחיינו על פרי חדש. (שיעורי ברכות)

ברוך שחלק

שח רבנו: מרן החזון איש ז"ל אמר שאפשר לברך ברכת שחלק מחכמתו ליראיו על גיסו מרן הקהלות יעקב זצ"ל. כך אמר רבנו ששמע מאת ידידו הג"ר שאול ברום חתנו מרן הסטייפלר, שבחזרתו מנסיעתו לחו"ל לצרכי רפוי, ולא ראה את הסטייפלר שלוש יום בירך עליו ברכה זו על דעת מרן ז"ל.

רבנו אמר שלא ידוע על הגר"ז שבירך ברוך שחלק, וכן הי' פעם שברכו עליו ולא ענה אמן, אלא כעס. [אמנם אמר רבנו שהחזון איש בעת שבירכו עליו היה עונה אמן]. (מפי נכדו רבי אשר שטיינמן שליט"א) [א"ה וע"ע הליכות שלמה תפלה עמוד רצ"ד מה שהביא מהחזון אי"ש]

סדר הברכות שהחיינו וברכת הפרי

אמר הגר"צ פלמן זצ"ל בשיעוריו: בסדר הברכות יש אומרים דמברך תחלה ברכת הפרי ואח"כ שהחיינו משום דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם וי"א דיקדים שהחיינו תחלה כיון דברכת שהחיינו הוא רשות א"כ יש חשש הפסק, ועי' שעה"צ סק"ב דמשו"ה שאני זה מגביל לתורי דשם אסור לאכול קודם וע"כ שייך לסעודה משא"כ הכא דהוי רשות, והמ"ב בס"ק י"א כתב דלכתחילה יברך שהחיינו תחלה וה"ה אם טועם מעט ואח"כ מברך שהחיינו אפשר דגם זה טוב הוא ובידעבד אם בירך שהחיינו אחר ברכת הפרי קודם שהתחיל לטעום אין זה הפסק ולמעשה יש בזה מנהגים.

ומהגרא"ל שטיינמן שליט"א שמעתי סברא אחרת למה לא שייך כאן כלל דתדיר, דבאמת ליכא חילוק אם ברכה אחת היא קודם לחברתה דבכל גווני אמרינן כלללא דתדיר, אלא דכללא דתדיר שייכא רק כשב' הברכות הם שוות לגבי חיובם כגון מנחה ומוסף דשניהם הוי ברכות המחייבות על האדם להתפלל, וכן קידוש היום וברכת הגפן בשבת שניהם הוי ברכות

המחייבות על האדם לברך דכשמגיע שבת צריך לברך ב' ברכות אלו, ולכן אף שברכה אחת חלה קודם לברכה שניה מ"מ הוי ב' ברכות המחייבות דאף כשחלה עדיין ברכה או תפלה ראשונה הא כבר מאז יש לו חיוב לברך ולהתפלל תפלה שניה לכשיגיע זמנה אף שכעת עדיין לא הגיע זמנה של תפילה שניה, מ"מ כעת יש לו החיוב שכשיגיע זמנה יהיויב להתפלל אלא שכעת עדיין לא הגיע זמנה, אבל במי שרואה פרי חדש תיכף ומיד חלה עליו חיוב דברכת הראיה וברכת הפרי לא הוי ברכה שמחייב דהא יכול לא לאכול ולא לברך נמצא שיש לו ברכה אחת המחייבת, וברכה אחת רשות בכה"ג כודאי שצריך להקדים ברכה המחייבת, ורק כשב' הברכות שתיהם הוי ברכות המחייבות או שתיהם הוי ברכות רשות בכה"ג צריך להקדים את התדיר אף שהאינה תדירה חלה קודם לתדירה ודו"ק. (שם עמ' ס)

בירך שהחיינו אחר העץ ונזכר שפבר אמר שהחיינו מעשה באחד שבירך בפה"ע ואח"כ שהחיינו כמנהג הסוברים דברכת הפרי קודם לשהחיינו ואחר שגמר הברכה נזכר שאתמול כבר בירך שהחיינו על פרי זה וברכתו לבטלה ונסתפק אם צריך שוב לברך בפה"ע שהרי ברכת שהחיינו הפסק בין הברכה לטעימה.

וח"א אמר דלא הוי הפסק, ודמי למי שאמר אחר ברכת המוציא הביאו מלח דאין זה הפסק דהוא צורך הסעודה כדאיתא בשו"ע סי' קס"ו וסי' ס"ו ומי שהיה סבור שאין לו מלח ואמר המלח ואח"כ התבונן וראה שיש מלח על השולחן מסתבר דלא הוה הפסק משום דבעת האמירה היה סבור דאין כאן מלח, א"כ סח מעניני הסעודה וא"כ הוא הדין הכא כיון דבעת שאמר ברכת שהחיינו היה סבור דעדיין לא בירך א"כ אף דאח"כ נזכר שכבר בירך מ"מ לא הוה הפסק משום דהוה ממש צורך סעודה אבל הכא בשהחיינו בשלמא אם צריך לברך אז לא הוה הפסק דזה סדר הברכות אבל אי לקושטא אין צריך לברך אפשר דהוה הפסק בכל ענין דאין הברכה שייכת לכאן כלל.

ולכאורה יש להביא ראיה דהנה בשו"ע בסי' רח"צ ס"ה כתב דאין מברכין על הנר שלא שבת ממלאכת עבירה דהיינו שהודלק בשבת באיסור וכתב המ"ב בשם המג"א דאפילו בדיעבד אי יצא ובביה"ל הביא מחידושי רעק"א דאם הבדיל ובירך צריך לחזור ולברך בפה"ג כיון שברכת בורא מאורי האש הוה הפסק בין בפה"ג לטעימה וע"ש.

והנה בפשוטו משמע שבירך בשוגג שלא ידע הדין ואפ"ה כיון דבמציות היא ברכה לבטלה חשיבא הפסק וא"כ ה"ה בנד"ד אף דסבר שצריך לברך שהחיינו מ"מ כיון דבמציות היא ברכה לבטלה הויה הפסק, אמנם צ"ע דהנה המ"ב בסי' רע"א ס"ק ע"ח כתב שאם קידש על הכוס וסבר שהוא יין ונמצא שהוא חומץ או מים יקח כוס אחר של יין ויברך בפה"ג ויקדש שנית דכיון שלא היה יין נמצא שלא קידש על הכוס כלל וכתב בשם מג"א ושאר האחרונים דמ"מ אם היה דעתו מתחלה משעת ברכה לשתות יין יותר אין צריך לברך שנית בפה"ג וכתב השעה"צ ס"ק פ"ד בדחידושי רעק"א מפסק בזה משום שהקידוש הראשון שהיה לבטלה הוי הפסק בין בפה"ג שבירך תחילה לטעימה, ונראה דסברת המג"א דכיון שהיה סבור בעת הקידוש שצריך לברך עליו א"כ לא הוי הפסק בין הברכה לטעימה, ומעתה צ"ע סתירת פסקי המ"ב דבסי' רח"צ פסק כרעק"א ובסי' רע"א פסק כמג"א. דבעת האמירה היה סבור שזה סדר הברכות אלא דקצת יש לדון ולחלק דבמלח

ובישוב הסתירה שמעתי מהגרא"ל שטיינמן שליט"א דאפשר דבהבדלה הכל מודים לסברת רעק"א דהוה הפסק משום דבהבדלה זה ב' ענינים נפרדים, דברכת בורא מאורי האש אינה מדין הבדלה כלל רק סמכוה לאומרה על הכוס, ובזה כשאין הברכה חלה הויה הפסק כלפי בפה"ג משא"כ בקידוש הנה ברכת בפה"ג וברכת הקידוש הוי חדא מילתא וחד ענינא ובזה ס"ל למג"א דלא הוה הפסק. ולפי"ז יש לדון בברכת שהחיינו דשייכא לברכת הנהיגה שהיא על הנאת האכילה ואינה כחשיבא בפנ"ע, דאפשר דלא הוה הפסק ואף שמדינא מברך על הראייה מ"מ קבעונו על האכילה דיש שאין שמחים אלא באכילה ולא בראיה וצ"ע. (שם עמ' ס"א)

עולם הישיבות

ישיבת עפולה

הישיבה הוקמה בקיץ תשע"א ע"י הגאון רבי רפאל בלום שליט"א.

רבינו מאוד מחבב את הישיבה והקהילה בעפולה, ראשיתה של הישיבה נוסדה על ידי כך שרבינו הורה לקרבניו ומייסדי הקהילה בעפולה [הרב רפאל מיכה רוטשילד לרפ"ש ועוד] שאי אפשר שמקום תורה יצליח בלי ישיבה, ואכן ביסודה של הקהילה ייעץ ראש הישיבה לפתוח ישיבה נוספת של נחלת הלויים בחיפה הסמוכה, כך שיש מעלה שהרבנים יוכלו להיות ולגור במקום. ואכן בקיץ תשע"א נפתח קיבוץ בעזרת נשים של אחד הבתי כנסת, כשלקראת אלול עם התגבשות שיעור א' מבחורים מצוינים, לא היה מבנה לישיבה. ורבינו אמר שלא ידאגו ויצאו שם. ובס"ד מצאו מקום לישיבה.

רבינו הגיע לישיבה בחורף תשע"ב והתפעל מהישיבה והקהילה ואלו דבריו:

מתני' שלהי עוקצין, א"ר יהושע בן לוי עתיד הקב"ה להנחיל לכל צדיק וצדיק ש"י עולמות שנאמר "להנחיל אהבי יש". וע"ד הפשט אינו מובן מהו הענין בכ"כ הרבה עולמות [ובספרי הקבלה האריכו לבאר ענין זה ע"ד הסוד]. ובפ"י המשניות להרמב"ם כתב שהכונה בזה כאלו קובצו כל מעדני העוה"ז בכללם לפי חילוק מעדיניהם [והיינו שהרבה סוגי עינוגים יש בעולם], ואח"כ הוכפלו כולם בשלש מאות ועשר פעמים, זהו שאמר התנא שכלל זה יקבל כל אחד מן הצדיקים ממעדני העולם הבא.

אך לכאורה אינו מובן דמשמע דכל הצדיקים יקבלו שכרם באופן הזה, והי"א תמן כן, וכי נאמר שמשנה רבנו יקבל שכר ככל צדיק אחר. ובע"כ שכונת הרמב"ם שעל כל מצוה ומצוה שעשה הצדיק יקבל שכר השווה להכפלת כל תענוגי העולם בשלש מאות ועשר פעמים. וכמה נפלא הדבר, שהרי מעדני העולם רבים הם, ואלפי מעדנים ותענוגים יש בעוה"ז ואת כל זה יכפילו בשלש מאות ועשר פעמים עבור מצוה אחת של האדם! וכך על כל מצוה ומצוה. ועתה נבואה חשבון, הנה שנינו במשנה (פאה פ"א) אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקדן קיימת לעוה"ב ואלו הן כיבוד אב ואם וגמילות חסדים כו' לתלמוד תורה כנגד כולם. ופי' הגר"א בשם הירושלמי שמה שאמרו 'תלמוד תורה' אין הכוונה רק בלימוד של כל התורה כולה, אלא שכל מילה ומילה של תורה היא כנגד כולם. ונמצא א"כ, לפי הרמב"ם, שעל מילה אחת של תורה יקבל הצדיק כ"כ הרבה תענוגים הנכפלים בשלש מאות ועשר פעמים מכל תענוגי העוה"ז.

והנה אם היו אומרים לאדם שעל כל מילה ומילה של תורה שילמד יקבל סכום גדול של כסף, הלא ודאי שהוא היה הולך מיד ומנסה להספיק עוד מילה ועוד מילה, הרי על כל מילה שהוא ילמד הוא יקבל אלפים, וא"כ עתה שנתבאר לנו שעל כל מילה ומילה של תורה יכול האדם לקבל תענוגים ללא שיעור וללא גבול, בלא דמיון כלל למה שמשגיח האדם בדעתו, הרי כל מה שיש לו דעת צריך לעשות הכל כדי להספיק עוד מילה ועוד מילה של תורה. ב. ובספר חרדים כתב שהנה מצד אחד לאו חמור יותר מעשה, שאם עובר האדם על לאו הוא מקבל מלקות, משא"כ אם לא מקיים עשה אינו לוקה, אך מצד שני מבטל מצות עשה חמור יותר מעובר על לאו, כיון שאם עבר על לאו מקבל מלקות ונמחל לו, אבל אם ביטל מצוה "לנצח יחסר לו", אם לא קיים מצוה אחת לא תהיה לו מצוה זו לנצח, כל מילה ומילה של תורה שיהיה ללמוד ולא למד, לעולם ועד לא תהיה לו אפשרות להשלים זאת. אם ביטל פעם אחת מצות ק"ש בזמנה, לעולם לא תהיה לו שוב המצוה של היום ההוא.

וכמה א"כ צריך האדם להתחזק ולנצל את החיים בעוה"ז, 'לחטוף' עוד מצוה ועוד מצוה, עוד מילה של תורה, עוד כיבוד אב ואם, עוד גמילות חסדים, אחר"כ כבר יהיה מאוחר, לאחר המוות א"א לעשות מצוות, "במתים חפשי". אדם צעיר חושב שיש לו עוד הרבה זמן, אך אף אחד לא יכול להיות בטוח בזה, ולכן מוטל על כל אחד ואחד לתת דעתו על זה, לדאוג לנצל את החיים כרצון התורה, ואז יהיה מאושר ויזכה לנצח.

ישיבת קרית מלך

הישיבה הוקמה בשנת תש"ס ע"י הגאון רבי שלמה קניבסקי שליט"א, הישיבה שמתחילתה עומדת בנשיאותו ובהכוונתו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, התבססה על קבוצה גדולה ואיכותית מבני החבורה דשיעור ג' בישיבה קטנה "תפארת ציון", שעלו בחודש אלול תש"ס לשיעור ד', ובאלול שלאחריו לשיעור ב' בישיבה הגדולה.

בראשונה העמיד הגר"ש קניבסקי את הגאון רבי בערל איזנשטיין זצ"ל והמשגיח הגה"צ רבי נתן כהן זצ"ל. בראשות הישיבה עומדים כיום הגר"ש קניבסקי שליט"א, הגר"י קרפ שליט"א, ושאר ראשי ורבני הישיבה.

כאשר הגר"ש נועץ ברבנו שליט"א בעניני הישיבה ובאשר למינויים של רבני הישיבה הק', כשרבנו שליט"א מצידו מגלה התעניינות מתוך רצון ניכר לשגשוגה והצלחתה של הישיבה. בסוף זמן חורף תשס"א לאחר השיחה הקבועה אותה היה מוסר רבנו שליט"א מדי שבוע ער"ח ניסן בישיבת תפארת ציון, ירד רבנו לבית המדרש בו למדו בני שיעור ד' לדבר עמם בלימוד.

בשנים האחרונות משמש נכדו של רבינו, הגאון רבי ישראל פרוכטר שליט"א כר"מ בישיבה, ויש לו קביעות עם רבנו מדי שבוע במוצאי ש"ק, ורבינו מתעניין אצלו תמידין כסדרן על הישיבה בכלליות ובפרטות.

מעמד קביעת מזוזה לישיבה

באלול תשס"א התקיים מעמד הפתיחה וחנוכת בית המדרש הראשון, בו השתתפו רבנו שליט"א ומרן הגר"צ קרליץ שליט"א, שנשא דברים קצרים, ולאחריה הפטיר רבנו כי הוא מצטרף לדבריו שהם לאמתה של תורה בלי שום ספק. כמו כן קבע מזוזה בישיבה, כאשר קודם הקביעה התעורר דיון הלכתי מעניין, בהיות שביהמ"ד פטור ממזוזה מדינא, כיבדו את רבנו שליט"א לקבוע מזוזה באחד מחדרי הפנימיה בברכה, אלא שרבנו טען כי הוא אינו מתגורר בחדר זה ואינו יכול לברך, ראש הישיבה הגר"ש קניבסקי אמר כי הוא ממנה את רבנו לברך, אך רבנו נענה כי אמנם הוא בעה"ב אבל מאחר ואינו יושן שם אינו יכול למנותו, משהציעו שבחור המתגורר בחדר ימנה את רבינו לשליח, אמר כי בידי הבחור למנות אותו רק במידה והגר"ש קניבסקי יתחייב שלא לזרוק אותו מהישיבה לכה"פ במשך חודש, שאז נחשב הדבר שהוא הדייר שם ויכול למנותו, וכך עשו בסופו של דבר, ורבנו קבע את המזוזה בברכה. מעניין לציין, כי לאחר המעמד ציין רבנו בפליאה את העובדה שמרן הגר"ח שליט"א אביו של ראש הישיבה לא השתתף במעמד זה, והפטיר: רבי חיים צריך לשבת וללמוד, אני הבטלן, מגיע לאירועים, משהגיעה התבטאות זו לאזניו של רה"י הגר"ב איזנשטיין זצ"ל עורר על כך בשיחה לתלמידים, על ההרגשים הדקים של רבנו בגדול יקרת הזמן. (הרב א. גוטליב).

עם רה"י הגר"ב איזנשטיין זצ"ל נלב"ע י' אדר א' תשס"ג

הגאון רבי בערל איזנשטיין זצ"ל היה דבוק ברבנו באופן מיוחד, באחת מן הישיבות בהן שימש קודם לכן, נוצר מצב שגרם לו להסתפק בנוגע להמשך דרכו שם, והוא נכנס אל רבנו שליט"א ליטול עצה ממנו, הגר"ב שמה את התשובה, ובעינו הבוחנת הבחין ברמז דק מן הדק שממנו הבין מה נדרש ממנו בשעה זו, וללא היסוס והרהור קם ופרש מתפקידו, כשהוא מזוהר את תלמידיו לבל יבואו אחריו, כששמע זאת רבנו התבטא: "אני מקנא בעוה"ב של רבי בערל איזנשטיין".

בהזדמנות אחרת כאשר נכנס הגר"ב למעונו של רבנו שליט"א יחד עם אחד מידידיו בקשם רבנו לשבת, ומרדך הכבוד סרבו והמשיכו בעמדם, נעמד רבנו על רגליו ואחזו להגר"ב בידו והושיבו על הכסא המיוחד לו. (מתוך ספר הזכרון "שמעתתא דבי רב" עמ' כד)

באדר א' תשס"ג נסתלק לבית עולמו ראש הישיבה הגר"ב איזנשטיין זצ"ל, ככלות השבעה י' אדר"א נערך מספר מר בהיכל הישיבה בהשתתפות רבנו שליט"א.

עם רה"י הגרש"י בורנשטיין זצ"ל נלב"ע י"ח אייר תשע"ז

לאחר הסתלקות הגר"ב איזנשטיין זצ"ל הובא לכהן בראשות הישיבה הגאון הגדול רבי שמואל יעקב בורנשטיין זצ"ל, ששימש עד אז כראש ישיבת חברון גאולה, בשנים הראשונות לכהונתו בישיבה התגורר הגרש"י בורנשטיין בעיה"ק ירושלים, עד לחדש כסלו תשס"ז אז העתיק את מקום מושבו לבני ברק, עם בואו, עלה למעונו של רבנו לקבל ממנו ברכת שלום, לאחר יציאתו של הגרש"י מן החדר נותרו בו מתלמידיו של רה"י כדי לבקש מרבנו ברכה, ורבנו אמר להם: "באמת שהייתי צריך ללוות אותו עד הדלת, אבל משום ספק שעלול להיווצר בברכה אחרונה [רבנו אכל אז] אינני יכול לצאת כעת". (הרב י.מ. פפויפר). כמו"כ במשך השנים היה קשור ביבדלחט"א רבנו שליט"א, והיה עולה למעונו מפעם לפעם, אם להיוועץ בו בעניניו האישיים, או להעניק לו ספר חדש מספריי, יש לציין, כי במהלך אישפוזו האחרון לפני הסתלקותו של הגרש"י בורנשטיין, שהה רבנו שליט"א בחדר הסמוך, כאשר השתחרר רבנו לביתו עבר על פתח חדרו של הגרש"י לאחל לו רפואה שלמה. הערכה רבה העריך מרן רבנו את הגרש"י ז"ל, ותמיד כיבדו כת"ח מובהק, כשהיה נכנס היה קם רבנו לפניו מלא קומתו, ומקבלו בחביבות גדולה.

בתמוז תשע"ד יצא בשיחות רבנו לכינוס חיזוק בלייקווד למען לב לאחים ושאל את רבנו מה למסור בחו"ל? ואמר לו רבנו: "משיח כבר מגיע, ולא יספיקו לעשות תשובה".

ביום ד' כ"ה ניסן תשס"ח אמר רבנו לנכדו הרה"ג רג"ה שליט"א: אתמול בכנס לב לאחים לפני שדברתי, דיבר הגרש"י בורנשטיין שליט"א הראש ישיבה של "קרית מלך", ודיבר חזק חזק, ממש דיבר חזק מאד, דיבר יפה מאד. וכן שהזכירו לפני רבנו על הספדו של רבינו על קה"י שנדפס באשכנזי דרב, אמר: יש שם הספד של א' שהיום הוא ראש ישיבה בקרית מלך הגרש"י בורנשטיין והוא הספד מיוחד. בחשון תשע"ז עוד נכנס הגרש"י זצ"ל לרבנו עם ספרו הגדול וזאת ליעקב עמ"ס יבמות' ודיברו על קושיה הרעק"א בצרת צרה ובעוד ענינים יקרים. תנצב"ה.

ברכת הטוב והמטיב

בחודש אלול תשס"ז, התקיים בישיבה מעמד שמחה של מצוה במעבר לבית מדרש חדש ורחב ידיים בו שוכנת הישיבה כיום, כאשר שמחה מצטרפת לשמחה בשילוב הכנסת ס"ת שנכתב ע"י רה"י הגרש"י בורנשטיין זצ"ל לזכר הוריו וחמיו ז"ל, בשמחת המצוה השתתפו גדולי ישראל וראשי ישיבות ובראשם רבנו שליט"א, ובמהלכה לאחר דיון עם רבנו שליט"א, בירך רה"י הגר"ש קניבסקי את ברכת הטוב והמטיב וכיוון להוציא גם את כל תלמידי הישיבה על חנוכת בית המדרש החדש. יציין, כי הדבר ברה להתפעלות אצל רבנו שליט"א, ששוחח על כך למחרת עם בני ביתו בענין הברכה, ודיבר בשבח הגר"ש שליט"א. עוד סיפר בביתו על השמחה הגדולה של מצוה שהיתה ניכרת על תלמידי הישיבה.

דברי שי"ה

ממרן שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פשט על הפרשה

"ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו" (פ"ט, י"ט, ט)

הנה ברוצח כ' הרמב"ם (פ"א מרוצח ה"ב) מצוה ביד גואל הדם להמית את הרוצח במזיד, ונראה דאם העידו על א' שרצח ואח"כ הוזמו העדים שיש מצוה להורגן כאשר זמם אין גואל הדם הורגן [ואין לך גואל הדם כמו האיש בעצמו שהועד עליו], והטעם משום שאינו גואל הדם שאין כאן דם.

"ואתה תבער הדם הנקי מקרבך כי תעשה הישר וגו'" (פכ"א, ט)

לכאורה אין מקום פסוק זה כאן דהרי כאן לא נודע מי הרוצח, ובגמרא דרשו מכאן שאם נמצא ההורג אחר שנערפה העגלה יהרג, ועדיין צריך ביאור הא דמסיק כי תעשה הישר וגו'. וי"ל עוד עפ"מ"כ השל"ה בשם רבנו מנחם (וכעין זה א' בתרגום יונתן ובראשונים) שאם היו ישראל שבאותו הדור זכאין היו יוצאין מהעגלה תולעים והולכין לבית הרוצח וב"ד היו נוטלין אותו ודנין אותו (וע' בפענח רזא שכ' רמז לזה ואתה תבער הדם הנקי ס"ת רימה) וזהו דקאמר ואתה תזכה לבער דם הנקי ע"י העגלה כי תעשה הישר וגו' דהיינו כשיהי' הדור זכאין (שו"מ במג' על פענח רזא ס"פ שופטים שכ' קצת כעין זה ע"ש).

(טעמא דקרא)

עלי שי"ה

"בין הזמנים במחיצת רבינו"

בשלוש השבועות האחרונים, ימי 'בין הזמנים', לא יצא גליון 'דברי שי"ה' כמידי שבוע, ולכן נביא כאן רשימה של ימי בין הזמנים במחיצתו של רבינו שליט"א. וטרם לכל נדגיש, כי הזמן ובין הזמנים אצל רבינו שליט"א הוא בלי שום שינוי, אבל מצד הסובב יש שינויים קלים ולהלן נביא בעז"ה מה שיהיה מזה תועלת לזכות הרבים בע"ה.

תשעה באב: בתשעה באב יצא רבינו לכל התפילות בבית הכנסת לדרמון, כשבבליה קראו מגילת איכה מקלף, וגם רבינו שמע את המגילה מתוך מגילה מיוחדת מקלף שיש לו, ואח"כ אמרו את הקינות כנהוג.

בוקר תשעה באב: שחרית כותיקין, קריאת התורה, קינות, מגילת איכה בלי ברכה, לקראת השעה 9 יצא רבינו אחרי כל התפילה לבית החיים זכרון מאיר, השנה מפני חולשתו לא יצא כלל מן הרכב, והעיתר מתוך הרכב.

עשרה באב: אחרי חצות ובמהלך היום: הגיעו עשרות רבות של ילדי חלאקה בני שלוש, לבקש את ברכת רבינו ושיגזור קצת שערות כנהוג, הסיבה שהיה כ"כ הרבה משום שבכל שלושת השבועות רבינו נהג שלא לגזור כלל אפילו כמה שערות.

ט"ו באב: ביום זה העברנו מאות שמות שקיבלנו במערכת 'דברי שי"ה' מאנשים המצפים לזיווג, בס"ד זכינו להעביר את כל השמות לפני רבינו ובירך את כולם (וישועת ה' כחרף עין, כבר כמה אנשים התקשרו שיזכו לבוא בקשרי שידוכין אחרי ברכתו של רבינו).

בהמשך היום הביאו לפני רבינו אתרוג נאה וגדול לחג הסוכות, מנהג זה החל אצל אביו מרן הקהילות יעקב זי"ע שהיו מביאים לפניו ביום ט"ו אב אתרוג לחג הסוכות (ראה אורחות רבינו חלק ב', בטעם הדבר) רבינו בירך איזה זן הוא ובירך על כשרות ועניני המעשר.

בשבוע של פרשת עקב: רוב השבוע לא קיבל רבינו קהל, ועי"ז יכול היה להתפנות ולהשיב יותר זמן למכתבי הלכה שנצטברו על שולחנו. בריתות התקיימו כרגיל.

שבת פרשת עקב: רבינו קיבל מפטיר בשחרית של שבת לקראת היא"צ החל השבוע של אביו מרן זי"ע, לפני התיבה במוסף ניגש בנו הגר"ש. במוצאי שבת ניגש רבינו בעצמו לפני העמוד לערבית.

יום שלישי כ"ג אב: רבינו יצא לבית הכנסת לכל התפילות ועבר לפני התפילה לכבוד יום היא"צ של אביו ראש גולת ישראל מרן בעל קהילות יעקב זי"ע, בבוקר אחרי שחרית מסר שיעור תורני בענין חיוב כתיבת ספר תורה (מצורף בגליון זה) כשלאחר מכן הלך תפילין ויצא לבית החיים. השנה מפני חולשתו לא ניגש עד למקום הציון הק'. רק עמד בריחוק והעיתר בתפילה, לאחר מכן אמר פרק תהלים וקדיש וחזר לביטו, וערך סיום מסכת (כתובות) לע"נ.

כ"ה אב: רבינו יצא מביתו בסוף הבוקר להשתתף במעמד קידוש השם של סיום משניות על ידי אלפי ילדים בארגון 'זכרון חנה' לע"נ בתו של רבינו מרת חנה שטינמן ע"ה, כשיצא רבינו מביתו, אמר כי בכינוס הקודם שהתקיים שנה קודם, זוכר שהגיע שם מרן רה"י הגרא"ל שטינמן שליט"א, אך הפעם שמע שקשה לו לבוא, ובירך רבינו שאי"ה בכינוס הבא של הארגון נזכה שיבוא שוב. רבינו ישב כחצי שעה והתבטא בסיפוק על קידוש השם הגדול שהיה שם.

שיעורו של רבינו שליט"א

שמסר בבית הכנסת "לדרמן" ביום ג' כ"ג מנחם אב ה'תשע"ז
במלאת ל"ב שנים להסתלקותו של אביו הגדול מרן בעל הקהילות יעקב זי"ע

בענין: "אי מצות כתיבת ספר תורה היא על כל התורה"

וכאן כתיב "כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל" וזה א"א ללמוד ממנו, ובאמת אם נימא שחייב לכתוב את כל התורה למה כתבה התורה כתבו לכם את השירה ולא כתבו לכם את התורה ומשמע שרק השירה חייב, אלא דאחר דאידבק א"א לכתוב רק כל התורה, ובה מדויק לשון הפסוק ועתה כתבו וגו' היינו עתה לפי שנדבק אינכם חייבים לכתוב רק השירה אבל אח"כ שנדבק ונתחדש שאסור לכתוב מגילות ממילא מוכרח לכתוב הכל משום השירה.

ומה שהקשה מחומשים ראיתי בדרישה יו"ד סימן רפ"ג שדייק מלשון הרמב"ם והטור דדוקא כל הה' חומשים מותר לכתוב אלא שאין חייב לכורכן יחד אבל חומש אחד אסור, ולפ"ז אתי שפיר שא"א לכתוב חומש דברים לבד אבל אם יכתוב כל הה' חומשים ולא יכרכם רק כל חומש לבדו באמת קיים בזה מצוות כתיבת ס"ת כיוון שכתב השירה כדינה.

עוד הערה קצרה, השאגת אריה שם בס' ל"ה תמה על הרמב"ם בספר המצות שכתב דנשים פטורות מכתבת ספר תורה, דמ"ל הא, ולכא' הטעם פשוט דהא מצות כתיבת ס"ת מוטלת עליו כמ"ש בסנהדרין כ"א אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו, ואע"ג דיכול לעשות שליח מ"מ כיון שאשה פסולה לכתוב ס"ת כמ"ש הרמב"ם בפ"א מתפילין ה"ג איך אפשר לחייבה בכתיבת ס"ת ומצוה שהיא לא מחוייבת איך שייך שתעשה שליח, ולא דמי למזוזה שיכולה לעשות שליח אע"פ שאינה יכולה לכתוב, דהתם אין המצוה לכתוב דאם נכנס לבית שיש בו מזוזה א"צ לעשות מזוזה חדשה, משא"כ בס"ת שהמצוה היא הכתיבה שלו.

השאגת אריה [סימן ל"ד] נסתפק בכוונת הרמב"ם בפ"ז מהלכות ס"ת "ועתה כתבו לכם את השירה כלומר תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבים את התורה פרשיות פרשיות", אם הכוונה שאין חייבים לכתוב רק השירה אלא שא"א לכתוב פרשיות ממילא מוכרחים לכתוב כולה, או שכוונת התורה לכתוב כולה שהרי אין כותבים פרשיות ועל כרחק הכוונה לכתוב ס"ת שיש בה השירה, ונפקא מינה אם כתב ס"ת ובלה ונשתייר השירה, אם אין חיוב רק לכתוב השירה הרי יש לו השירה וכתבה בהיתר [מבואר בדבריו שאילו בלה כולה בוודאי חייב לכתוב אחר ודלא כהבני יונה שהביא בפתחי תשובה יו"ד סימן ע"ר סק"ג] והביא מסנהדרין כ"א ע"ב דפריך ארבא דאמר אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו ופריך דהתנן גבי מלך כותב לו ס"ת, מלך אין הדיט לא [ובשלמא אם לא כרבא יש לומר שהניחו לו אבותיו, במלך חייב והדיט פטור] ומשני לא צריכא לב' תורות, וכתב השאגת אריה דזה לא קשה לו אמאי לא משני בכתב ובלה חוץ מהשירה דהדיט פטור ומלך חייב, דמתני' משמע דאתחלת כתיבה קאי ועל זה קאמר הדיט לא, אלא דקשה דלשני שאביו כתב עד השירה ומת ובנו השלים השירה דנמצא שכותב בהיתר ובזה הדיט פטור ומלך חייב, אלא על כרחק דגם הדיט חייב לכתוב את כל התורה, אבל הקשה דהא כותבים חומשים כמו שכתב שם הרמב"ם ה"ד וא"כ לכל הפירושים קשה יכתוב רק חומש דברים, ונשאר בקושיא.

והנה מה שכתב שאם כתב ובלה כיוון שנשאר השירה יצא אם אין חייב לכתוב רק השירה, צ"ע דלכא' כיוון שאין כותבים פרשיות אסור להחזיקו ולהשתמש בו אלא לגונזו או לתקנו, ועיין גיטין ס' ע"א דבמחסר במילתיה

מר"ח אלול עד אחר הושענא רבה אומרים מזמור "לדוד ה' אורי וישעי וגו'" (תהלים כ"ז)

"אחת שאלתי וגו'"

ובמדרש שוחר טוב א"ל הקב"ה לדוד אמרת אחת שאלתי וגו' וחזרת ואמרת לחזות וגו' ולבקר וגו' א"ל רבש"ע ממך למדתי, בתחילה אמרת ועתה ישראל מה וגו' כי אם ליראה ואחר כך אמרת ללכת וגו' ולאהבה וגו'. פירוש כמו התם כולם נכללין בראשון דהיינו ליראה וגו' ושפיר נקרא אחת, הכי נמי כולן נכללין בשבתי בבית ה' וגו' ולכן קראתי לו "אחת".

וביתר ביאור מובא בספר מנחת תודה: שמעתי מרבינו שכתב במדרש תהלים דבר אחר אחת שאלתי. אמר לו הקב"ה, בתחלה אתה אומר, אחת שאלתי, שבתי בבית ה'. וחזרת ואמרת, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו. אמר לפניו, רבונו של עולם לא יהא העבד שוה לרבו. בתחלה לא באת עלי באחת, שנאמר (דברים י, יב) ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך. ואחר כך, פתחת עלינו במצוות הרבה, שנאמר (שם) ללכת בכל דרכיו ולאהבה אותו וגו'. הוי, דיו לעבד שיהא כרבו: ויש להבין אכתי מה מתרץ בכך סוף סוף הוי ג' דברים ולא דבר אחד אלא נראה לפרש דכמו שבפ' הפסוק "ליראה את ה'" הכוונה ללכת בכל דרכיו, ולאהבה אותו, ובאמת הכל דבר אחד, ה"נ אמר דוד אחת שאלתי מאת ה' ופי' הדבר שבבקשה זו כלול בו לחזות בנועם ולבקר בהיכלו.

"ואזכרה באהל זכחי תרועה"

רש"י (תהלים כז, ו) כתב: "הם זכחים שאומרים עליהם שיר". ולכאורה מוכח מכאן שהלויים היו אומרים שירה על קרבן תודה, וכדעת הלבוש (אורח חיים ס' תר"ד), דאילו ב"אור שמח" (פ"ג ממעשה הקרבנות ה"ט) כתב שהבעלים היו אומרים עליו דברי שבח ע"ש. אך ל"ל שדברי שבח ג"כ נקרא שיר.

"כי קמו בי עדי שקר ויפה חמס"

יש עדי שקר ממש ויש שאינם אלא יפה חמס כההיא דשבועות ל"א א' דלא לימא ל' קום את ותיקום התם ולא תימא ל' מילתא אלא שיתירא שתעיד ויודה וזהו ויפה חמס שאין זה חמס ממש אלא נופח חמס.

ש. המטה אפרים כתב דשיר של יום קודם לאמירת לדוד ה' אורי וגו' משום דשיר של יום הוי תדיר. וצ"ע דנהי דבכללות שיר של יום תדיר מ"מ המזמור של כל יום בפ"ע הוי פחות תדיר ממנין הפעמים שאומרים לדוד דהוי רק בערך נ' פעמים.

ת. זה מקרי תדיר.

(שיח התורה)

לקבלת הגליון ניתן לשלוח בקשה במייל: 0573145900@okmail.co.il או בפקס: 077-2092005

נשמח לקבל הערות והארות וכן עובדות ושו"ת מרבינו

להנצחות ולתרומות: 053-3145900 כתובת: ר' יהודה הנשיא 52 בני-ברק

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחה ממרן הגאון רבי גרשון אדלשטיין שליט"א •

אדם לעמל יולד

הנה ימים אלו הם "בין הזמנים" לבחורי הישיבה ולאברכים שתורתם אומנותם, ובדרך כלל מי שאין תורתו אומנותו ממשיך כל השנה בעיסוקיו ואין לו בין הזמנים, אבל לבני הישיבה יש בין הזמנים, שכל השנה יש מסגרת של סדרים המחייבים, סדרי הישיבה והכולל, והסדרים מחייבים ללמוד, אפילו שנהנים מהלימוד, אבל יש בזה גם כפייה והכרח, שלומדים מפני שמוכרחים ללמוד, ובבין הזמנים אין מסגרת של סדרים, ויש כאלה שמרגישים שלומדים "בהתנדבות" לפנים משורת הדין, וכאילו שעושים טובה למישהו בזה שלומדים בבין הזמנים. כך הטבע.

וכבר הזכרנו מה שכתוב אצל דור המדבר (במדבר י, לג) ויסעו מהר ה', ומובא על זה בגמרא (שבת קטז, א) שהייתה שם פורענות, וכתבו הראשונים בשם מדרש מה היא הפורענות? שנסעו מהר סיני בשמחה כתינוק הבורח מבית הספר, כי לאחר מתן תורה היו בהר סיני ועסקו בתורה, וכל זמן שעסקו בתורה, היה מאד טוב להם, ולא הרגישו שום קושי, רק כשהפסיקו ללמוד שמחו ואמרו: כמה התאמצנו עד עכשיו בעסק התורה, וכעת אנו יכולים לנוח, למרות שבשעת הלימוד לא הרגישו שמתאמצים, ונהנו מהתורה, אף על פי כן כשהפסיקו ללמוד שמחו במנוחה.

רואים שכך טבע האדם, אפילו דור המדבר, מקבלי התורה, ששמעו מפי הגבורה אנכי ולא יהיה לך, וראו את כל הנסים ביציאת מצרים, כזו דרגה של אמונה! עם כל זה שמחו שיכולים לנוח.

אבל באמת כתוב (איוב ה, ז) "אדם לעמל יולד", אדם נולד כדי להיות עמל, וכך רואים במציאות כשתינוק נולד, לפני שיש לו שכל, הוא מזיז כל הזמן את ידיו ורגליו, וכשגדל ויכול ללכת הוא גם רץ הנה והנה, כי זהו טבע האדם להתעמל ולהיות בפעילות. אמנם אחר כך כשגדל יותר וכבר יש לו שכל, אינו מתעמל סתם לפי טבעו, רק מה שמרגיש צורך מצד השכל, ונמשך למנוחה כמו שכתב המסילת ישרים בפרק ו': כי טבע האדם כבד מאד כי עפריות החומריות גס, על כן לא יחפץ האדם בטורח ומלאכה.

אבל ריבוי המנוחה אינו בריא לגוף, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ד, טו) כל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל וכו' כל ימיו יהיו מכאובים וכוחו תשש. מי שיושב ושוכל כל הזמן בלי שום פעילות, גופו מתנוון ונחלש, וידוע על אנשים חולים שהיו צריכים לשכב במיטה זמן ממושך ואחר כך לא היו יכולים ללכת, והיו צריכים פעילות מיוחדת (פיזיותרפיה) להחזיר ולחדש את הכוחות. וזהו שכתוב "כי אדם לעמל יולד" שהגוף בטבעו צריך להתעמל, שעל ידי זה מתחזקים כוחות הגוף, ומי שאינו עמל, כוחותיו מתנוונים ונחלשים, וכך גם השכל צריך לעמול בפעילות מוחית, ומי שאינו עמל ואינו משתמש עם השכל, שכלו מתנוון ונחלש.

ומהו העמל שבשבילו נברא האדם? מצינו בגמרא (סנהדרין צט, ב) אמר רבי אלעזר כל אדם לעמל נברא שנאמר כי אדם לעמל יולד, איני יודע אם לעמל פה נברא אם לעמל מלאכה נברא, כשהוא אומר כי אכף עליו פיהו הוי אומר לעמל פה נברא, והיינו דיבור, זהו העמל ההכרחי לאדם, שאי אפשר בלי לדבר, וכבר סיפרתי מעשה שהיה באחד מבני הישיבה שקיבל על עצמו שלא לדבר דברים בטלים כלל, ולאחר כמה ימים ראה שאינו מסוגל לעמוד בזה, כי בלי דיבור אדם משתעמם ואינו מרגיש טוב.

אמנם תכלית בריאת האדם הוא לא סתם דיבור של דברים בטלים, וכפי שהמשיכה הגמרא שם: "ועדיין איני יודע אם לעמל תורה אם לעמל שיחה, כשהוא אומר לא ימוש ספר התורה הזה מפיק הוי אומר לעמל תורה נברא", היינו שהדיבור הטוב שבשבילו נברא האדם הוא לדבר בדברי תורה, ולא סתם דברים בטלים, ואמנם גם בדברים בטלים מתחזק כוח הדיבור ומרגישים הרגשה נעימה, אבל אין בזה לא עולם הבא ולא גן עדן, רק סתם החיים עוברים בלי שום תועלת, והתכלית הטובה האמיתית היא רק עמל התורה, לעסוק בדברי תורה, זהו הדיבור הטוב שגם מחזק ונותן הרגשה טובה מאד, וגם זוכים בזה לגן עדן ולעולם הבא.

אשרי מי שעמלו בתורה

ואמרו על זה בגמרא שם: והיינו דאמר רבא כולוה גופי דרופתקי נינהו, טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא, ופירש רש"י: דרופתקי – טרנחין, כלומר כל הגופין לעמל נבראו, טוביה לדוכי – אשריו למי שזכה והיה עמלו

וטרחו בתורה, ע"כ. והיינו שכל הגופים נבראו "סבלים" שצריכים לסבול ולהתאמץ, וזה צורך בריאות הגוף כפי שהזכרנו בתחילת דברינו, שכל אחד צריך לטרוח ולעמול לפי כוחו, לא יותר מהכוחות, אבל לפי הכוחות, צריך לנצל את כל הכוחות שיש לו ולעסוק בפעילות, יש פעילות עם הפה ויש פעילות עם הגוף, ובדאי שצריך גם פעילות גופנית, מובא בשם החפץ חיים שצריכים לטייל מעט ולשאוף אוויר צח כדי להבריאת את הגוף, אבל בריאות הנפש היא בדברי תורה, ואשרי מי שזוכה שעמלו וטרחתו יהיו בדברי תורה, והמאמצים שלו הם על פעילות של תורה.

ובכלל זה כל עסק התורה והמצוות ומעשים טובים שהתורה מחייבת אותם, מצוות שבין אדם למקום ובין אדם לחברו, כגון לחשוב כיצד לעזור לשני, זה נקרא "מחשבות קדושות" – מחשבות לעשות מעשים טובים, ואשרי מי שזוכה שעמלו בדברים אלו שהתורה מחייבת אותם, והם הטובה האמיתית לאדם. וזהו שאמרו (ברכות יז, א) אשרי מי שעמלו בתורה – שזוכה שהעמל שלו הוא בדברי תורה, ולא בדברים אחרים.

וזה בכל ימות השנה, אבל בבין הזמנים יש הרבה שמרגישים כאילו שהם עושים טובה למישהו כשעוסקים בתורה, כך המציאות לדאבוננו, שיש כאלה שמרגישים פריקת עול, וחסר זכות התורה.

וצריכים לדעת כי זכות התורה היא המקיימת את העולם, ועוד אמרו חז"ל (בסנהדרין שם) כל העוסק בתורה לשמה משים שלום בפמליא של מעלה ובפמליא של מטה, היינו שבזכות התורה יש שלום בעולם – שלום בין האומות פה בעולם הזה, וגם בין שרי האומות בפמליא של מעלה, כל אומה יש לה שר, כמבואר בפסוקים בדניאל, כגון שר אדום, שר מואב, שר בבל, ומיכאל וגבריאל הם שרי ישראל, והעוסק בתורה לשמה משפיע בזה שיהיה שלום בין שרי האומות בפמליא של מעלה, וגם בין האומות בעולם הזה, כל מה שיש שלום בעולם הוא בזכות עוסקי התורה.

ואמנם גם יש מלחמות וקשיים בעולם, אבל יש גם חיים טובים, וכל החיים הטובים הללו – כל מה שחיים וקיימים זה בזכות עוסקי התורה שהם המקיימים את העולם, והגויים הם משרתים לכלל ישראל, כל קיומם של הגויים זה בזכות ולצורך כלל ישראל שעוסקים בתורה ועושים כבוד שמים, וגם כלל ישראל עצמם, מה שחיים וקיימים ומצליחים אלו שלא עוסקים בתורה, זה בזכות אלו שעוסקים בתורה, שהעוסקים בתורה מזכים בחיים טובים את אלו שלא עוסקים בתורה.

השפעה וקירוב רחוקים

ובאמת אנו חייבים לדאוג לכל מי שאינו עוסק בתורה שיעסוק בתורה, וב"ה בזמנינו יש ארגוני קירוב שמחזירים בתשובה ונותנים חיזוק למי שצריך חיזוק. אבל צריכים גם סיעתא דשמיא, על ידי תפילה, כמו שכתב החזון איש באגרת (ח"ג סב) "צריך לזכור שאין בכוחנו לעשות מאומה, רק במעשינו אנו מעוררים שערי רחמים שמעשה ידינו יכוננו את המבוקש, ומי שמתפלל ומרבה תחנונים הוא פועל יותר מהמשתדל".

ועוד כתב שם שכל אחד משפיע בהנהגתו, ומי שמתחזק בעצמו משפיע גם על הרחוקים: "ואם היו בני אדם עמלים בתורה לאמיתתה, היו מצילים ילדים הרבה ואנשים רבים, מהרהורי עבירה וכפירה וכיוצא בזה – בשפע קדשם, בהשתפך רוח טהרה בעולם. ובסביבות בעל תורה אמיתי, הדבר ניכר לעינינו השפעה מרובה על אנשים הרבה, מה שכל השתדלות מעשית לא תשיגנה. וכמו כן יש רשמים על הרחוקים שאין עין הרואה מרגשת בהם לדקותם", היינו שבעל תורה אמיתי משפיע, גם אם אינו מדבר ואינו עושה שום תעמולה, עצם הדבר שהוא יושב במקומו ועוסק בתורה וכל הנהגתו היא הנהגה של תורה, משפיע על הקרובים ועל הרחוקים.

ומה היא הנהגה של תורה? שגם כשעוסק בצרכי גופו ההכרחיים, כוונתו לצורך התורה, כגון כשהולך לישון, כוונתו לשם שמים, כדי שיהיה לו כוח למחר לעסוק בתורה ולקיים כל המצוות, ובאופן כזה גם השינה היא עבודת השם כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (ג, א) "נמצא המהלך בדרך זו כל ימיו עובד את השם תמיד וכו', מפני שמחשבתו בכל כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם לעבוד את השם, ואפילו בשעה שהוא ישן, אם ישן לדעת כדי שתנוח דעתו עליו וינוח גופו כדי שלא יחלה ולא יוכל לעבוד את השם והוא חולה, נמצאת שינה שלו עבודה למקום ברוך הוא, ועל ענין זה ציוו חכמים ואמרו וכל מעשיך יהיו לשם שמים".

וכל זה תלוי בכוונה, אם הכוונה של השינה היא בשביל הנאת הגוף, אין זו עבודה למקום אלא אהבת העולם הזה, ואהבת העולם הזה אינה גן עדן, אבל אם הכוונה והמטרה היא כדי שיהיה לו כוח לעבודת השם, אזי השינה עצמה נחשבת כעבודת השם, ואף על פי שאינו עושה שום מעשה כשהוא ישן, זה נחשב כעבודת השם, ויש לו שכר של עבודת השם.

ובאילו עבודת השם נחשב שהוא עוסק בשעת השינה? – כל מה שיעשה אחר כך מכוח השינה, אם תורה, או תפילה, או חסד, השינה היא הכשר מצוה לזה, ונחשב גם בשעת השינה שעוסק באותן המצוות, ויש לו בזה דין עוסק במצוה שפטור מן המצוה (עיין מרדכי סוכה סימן תש"מ).

וידוע גם מהחזון איש כי שינה המוכרחת לצורך התורה נחשבת כעסק התורה, וכן מי שאוכל או ישן כדי שיהיה לו כוח לעשות מעשים טובים, נחשב כל הזמן כעוסק במעשים טובים, כי כל מה שהוא עושה זה הכשר למעשים הטובים, וכגון אם אוכל כדי שיהיה לו כוח לעזור למישהו, גם האכילה שלו היא אכילה של חסד.

תפילה על כלל ישראל

ויש גם תפילה, שאנו מתפללים ומבקשים בלשון רבים חננו מאיתך, השיבנו אבינו לתורתך, והכוונה בזה לא רק על עצמנו, שאנו זכינו כבר לעסוק בתורה, אלא על כל כלל ישראל, גם אנשי הרחוב, שהם מסכנים, שאינם יודעים מה זה תורה, מתפללים עליהם שיחזרו בתשובה ויעסקו בתורה, כי צריך לבקש לא רק על עצמו, ולא רק על הידידים ובני המשפחה שהוא מכיר אותם, אלא על כל כלל ישראל, מצד ואהבת לרעך כמוך צריך להתפלל עליהם ולבקש רחמים שיחזרו בתשובה שלמה.

ובטוחני שאם כולם היו מתפללים בכוונה ומבקשים באמת מכל הלב השיבנו לתורתך, מתוך רחמנות על אלו שאינם עוסקים בתורה, שיזכו לעסוק בתורה, אם זה היה כואב באמת, והיו מבקשים על זה מעומק הלב, בודאי שהייתה סייעתא דשמיא והיו חוזרים בתשובה, וכמו שכתב החזון איש שהתפילה מועילה יותר מהכל.

ואמנם ודאי שיש צדיקים שמתפללים ומבקשים מכל הלב, וזה באמת משפיע עלינו, ומשפיע על הרבה, אבל אם היו 'מרובים העושים' הייתה השפעה גדולה יותר, כמו שכתב רש"י בפרשת בחוקתי על הפסוק "ורדפו מכם חמישה מאה ומאה מכם רבבה ירדפו" וכי כך הוא החשבון, והלא לא היה צריך לומר אלא ומאה מכם שני אלפים ירדפו, אלא אינו דומה מועטין העושים את התורה למרובין העושים את התורה, ע"כ.

והיינו כי חמישה מאה זה אחד כנגד עשרים, ומאה רבבה זה אחד כנגד מאה, כי ככל שציבור העושים גדול יותר, כך השפעתם וזכותם גדולה יותר, ואם היו יותר מתפללים ויותר מבקשים בכמות, וגם באיכות, זה היה משפיע יותר שיחזרו בתשובה, ועל ידי זה היו מחזירים בתשובה את כל הרחוקים, ונותנים חיזוק לכל מי שהיה צריך חיזוק, חיזוק בתורה ובמעשים טובים, וגם במידות טובות ובאהבת הבריות.

ובאבות פרק ששי בדברים שהתורה נקנית בהם מוזכר "אוהב את המקום" ואחר כך "אוהב את הבריות", והענין בזה כי אהבת המקום היא מדרגה שנקל יותר להשיגה, אם אדם מתבונן מי מחיה אותו ומי נותן לו את כל הכוחות, ממילא הוא מרגיש הכרת הטוב ואוהב את המקום, אמנם זוהי גם כן מדרגה לא פשוטה, אך על כל פנים יש סיבה מובנת לאהבת המקום, מתוך הכרת הטוב על החסדים שהקב"ה עושה עימו, אבל אהבת הבריות זה אפילו שהאדם השני לא עשה לו שום טובה, אף על פי כן יש חיוב לאהבת לרעך כמוך וצריך לאהוב אותו.

ומצד אהבת הבריות צריכים לרחם על הבריות ולהשתדל שיהיה טוב להם, והכי טוב בשבילם הוא שיחזרו בתשובה ויעסקו בתורה. לכן אלו שמחזירים בתשובה עושים עבודת קודש של זיכוי הרבים.

החיוב להשפיע

יש פסוק ביחזקאל (פרק ג') שאם אדם רואה רשע שעושה מעשים רעים ומשתדל להשפיע עליו שיחזור בתשובה, אך אינו מצליח להשפיע, והרשע ממשיך בדרכו הרעה, "הוא בעונו ימות ואתה את נפש הצלת", היינו שהרשע נענש בעונו, והשני אינו אשם בזה, כי הוא עשה מה שהוא חייב, וניסה להשפיע כפי יכולתו, ובה הציל את נפשו.

אבל מי שיכול להשפיע על הרשע ואינו מנסה להשפיע עליו, "הוא רשע בעונו ימות ודמו מידך אבקש", היינו שהרשע נענש בעונו, והשני גם כן נתבע על זה, שהוא אשם בעונשו של הרשע, כיון שלא השפיע עליו להחזירו למוטב כפי יכולתו. ומצינו גם בגמרא (שבת נה, א) שהיו צדיקים שקיימו את כל התורה כולה מאליהם ועד ת"י ואף על פי כן נתבעו ונענשו מפני שהיה בידם להשפיע על אחרים ולא השפיעו כפי יכולתם.

ומה שכתוב "בעונו ימות" אין הכוונה דווקא שמת בקיצור ימים, אלא אפילו שהאריך ימים, אבל יש לו גיהנום, שזה יותר ממיתת העולם הזה, כמו שאמרו חז"ל (ברכות נז, ב) שאש של גיהנום היא פי ששים מהאש שלנו, וכי אפשר לתאר איזה ייסורים אלו! והרמב"ן כתב שרגע אחד של גיהנום קשה יותר מכל ייסורי איוב, ומי שאינו משתדל להחזיר בתשובה הרי הוא אשם בעונשו של הרשע בגיהנום, ונתבע על זה שגרם לו ייסורים כאלה של אש פי ששים, ועל זה נאמר "ודמו מידך אבקש".

זהו הענין שחייבים מצד אהבת הבריות, ומצד כל ישראל ערבים זה לזה, חייבים להשפיע ולהחזיר בתשובה, בפרט על ידי תפילה בכוונה, לבקש מעומק הלב 'השיבנו לתורתך' – שכל כלל ישראל יחזרו בתשובה ויעסקו בתורה, ואמנם זוהי מדרגה לבקש על כלל ישראל מעומק הלב.

ואפילו על עצמו זוהי מדרגה לבקש השיבנו מכל הלב, כי בדרך כלל אדם חושב וכי אני רשע! אמנם לב יודע מרת נפשו שהוא לא בשלמות, ואף על פי שזה לא כואב לו כל כך, מכל מקום הוא אומר השיבנו, מפני שמבין שזה נכון ויש לו על מה לחזור בתשובה, וכן על בני המשפחה הוא מבקש בכוונה השיבנו מפני שמרחם עליהם ורוצה שיתחזקו במה שצריך, אבל לבקש על כלל ישראל בכוונה זוהי מדרגה גדולה יותר, ומכל מקום צריכים להיות במדרגה הזאת, ולכל הפחות להתקדם בדרגה, יש עצות כיצד להתקדם בזה, ובספרי המוסר מבארים כיצד להגיע לאהבת הבריות.

אהבת הבריות בתוך הבית

והנה אהבת הבריות צריך להתחיל בתוך הבית, שזה הכי קשה, להתייחס אל הילדים ובני המשפחה כראוי, ולהיזהר שלא לפגוע בהם, קשה מאד להיזהר בזה, שהמשפחה לא תרגיש שום פגיעה, וכשדורש מהם איזה דבר שיבינו שאינו דורש סתם "מפני שהוא רוצה" אלא מפני שזוהי טובתם, ובאמת כך צריכה להיות מדרגתו של בעל הבית, שלא ידרוש סתם מפני שרוצה שיהיו כמוהו, רק לטובת בני הבית, ובאופן שירגישו שהוא רוצה את טובתם, וצריך חכמה מרובה לדעת כיצד עושים זאת.

ויש כאלה שזה נגד הטבע הפשוט שלהם, להיזהר שלא לפגוע בבני המשפחה. בפרט ילדים קטנים שאינם בני מחילה כיון שאינם בני דעת, צריך להיזהר יותר שלא לפגוע בהם, כי החטא הוא חטא, שמצער את הילד, ואי אפשר לבקש מחילה, מפני שהוא קטן ואינו בר מחילה, וצריך לחכות עד שיגדל ואז לבקש מחילה שימחל בלב שלם.

אלו הם עניינים שבין אדם לחברו, ובדרך כלל עם אדם מן הרחוב נזהרים בזה יותר, ומרגישים שצריכים להתנהג בדרך ארץ, אבל בתוך המשפחה אדם מרגיש שהוא בעל הבית, על הילדים בפרט, ודורש שישמעו בקולו, ואם לא נשמעים לדבריו הוא מתרגז וכועס.

ואם כוונתו לטובתם צריך שגם הם ירגישו בזה, שאינו דורש סתם אלא לטובתם, וידוע שחלק מהנושאים שיצאו לתרבות רעה, זה מפני שההורים דרשו מהם כל מיני דרישות, והם חשבו שההורים דורשים סתם דרישות, ולא הבינו שרוצים את טובתם, וזה גרם להם לשנוא את ההורים, וצריכים חכמה לעשות בצורה שהילד יבין שרוצים את טובתו.

וזה דבר חשוב מאד להתנהג במידות טובות, כי חטא החורבן היה מידות רעות, והרמב"ם כתב (הלכות תשובה ז, ג) שיש חיוב לחזור בתשובה על מידות רעות, אפילו מי שנולד עם מידות רעות בטבעו, בתורשה או שלא בתורשה, ואינו אשם שכך הוא טבעו, מכל מקום צריך לשנות את טבעו ולתקן את מידותיו, וזוהי עבודה גדולה וקשה מאד.

ובאמת יש אנשים שבטבעם הם בעלי מידות רעות, אבל מצד השכל – מצד האמונה ויראת שמים הם מתנהגים בהנהגה של מידות טובות מאד, וכל מעשיהם בעדינות ובהירות שלא לפגוע בשום אדם, למרות שמצד הטבע הם בעלי מידות רעות, השכל נותן הנהגה של מידות טובות! ובמשך הזמן כשמתרגלים בהנהגה כזו, ההרגל נעשה טבע, ומקבלים גם טבע של מידות טובות, ולפעמים זה משפיע גם על הצאצאים שיהיו בעלי מידות טובות בטבעם והם כבר לא יצטרכו להתרגל בזה.

והעיקר כפי שהזכרנו, שעל ידי תפילה זוכים לסייעתא דשמיא, ובתפילה בלשון יחיד יותר קל לכוון, מפני שמבקש על עצמו, כגון פתח לבי בתורתך, נצור לשוני מרע, ובה יותר קל שתהא הבקשה מעומק הלב, אבל השיבנו לתורתך בלשון רבים, זוהי מדרגה גדולה מאד לבקש מעומק הלב על כלל ישראל, וצריכים לסייעתא דשמיא לזה, לבקש 'השיבנו' שאזכה להתפלל 'השיבנו' בכוונה, יהי רצון שנזכה לסייעתא דשמיא!

נדבת החפץ בעילום שמו

בהודיה להשי"ת לרגל השמחה במעונו
בנישואי בתו שתח"י, יהי רצון שיזכו לבנות
בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

לעילוי נשמת האי גאון וצדיק חסידא ופרישא

רבי **אברהם עמרם** ב"ר שלמה הלוי **קורן** זצוקלה"ה
ממקימי עולה של תורה באזור הצפון
נלב"ע ביום ש"ק לסדר ובו תדבקון ל' אב תשע"ה - תנצב"ה

נדבת החפץ בעילום שמו

בהודיה להשי"ת לרגל היכנס בנו יעקב נ"י
בעול תורה ומצוות, יהי רצון שיזכו לרבות
נחת דקדושה מכל יוצאי חלציהם!

דברי אמת

מאמרי היזוק השקפה והדרכה
מזקן המשגיחים
מרן הגר"ד יפה שליט"א

גיליון מס' 48 ■ אלול - "עת רצון"

לא הגעתי לדרגה שאוכל להדריך אותך, אבל לייעץ לך אוכל, יש מי שיכול להדריך אותך, והוא גם מחכה שתפנה אליו, ואני גם יכול לגלות לך שהוא אוהב אותך!

תפקידנו באלול - ייתן כל לבו רק בעבודת ה'

כתב ה'חיי אדם': "וחייב כל אדם על כל פנים להכין את עצמו ליום שיכנס למשפט לפני ה' בראש השנה, ל' יום קודם, בתשובה ותפלה, וייתן כל לבו רק בעבודת ה'!"

ולכן ירבה בכל החודש בתשובה ותפלה וצדקה (אצל בחורים שייך לקיים מצוות חסד שהיא גדולה ממצוות הצדקה, על ידי שמסייע בלימודו לאחרים).

ומטעם זה יש נוהגין להתענות מראש חודש אלול. ואמנם אין ראוי לנהוג בתענית אלא מי שהוא אדם בריא, ויודע בודאי שהתענית אין מזיק לו, ואינו מבטל מן התורה, אבל בדורות הללו שאנו חלוי כח, יותר טוב שיאכל מעט וילמד כפליים.

תענית דיבור

ישנם גדולים שהיו מתענים באלול תענית דיבור. הגר"ש וולבה זצ"ל היה מתענה באופן שהוא מצידי לא היה פותח לדבר, אך אם אחרים פנו אליו השיב להם. לנו אולי קשה לקבל תענית דיבור מושלמת, אך בכל זאת כדאי להקפיד שהדיבורים יהיו רק בדברים חשובים, ולהימנע ככל האפשר מדיבורים מיותרים, וגם זה שייך למעלה הגדולה של תענית דיבור!

ועל כל פנים, האיסור להפסיק באמצע הלימוד לדברים בטלים - שהוא עוון מאוד חמור - הוא בכוחו של כל אחד מאתנו, ולכל הפחות ראוי באלול שנשתדל להקפיד בזה מאוד.

יוצא אם כן, שתפקידנו בחודש אלול לראות שכל רגע ינוצל לעבודת ה'. וכדברי 'החיי אדם' "ייתן כל לבו רק בעבודת ה'", שחודש אלול יהיה מנוצל כולו, ורק בעבודת ה'!

הסבא מקלם - להמליך אלוקינו קודם ראש השנה

הסבא מקלם כתב דברים מאוד חיוניים בתפקידנו בחודש אלול ונביאים כלשונם:

"והכוונה ב'תמליכוני', שהאדם צריך להמליך אותו ית' על כל אבריו וחושיו, ראיה, שמיעה, מחשבתו, וכדומה, לכבוש אותם כפקודתו, וזהו 'שתמליכוני עליכם'."

"והנה לזה צריך הכנה רבה מאוד, והלואי שנכין עצמינו באלול, ומעתה מה נואלו ח"ו המתאחרים לומר מלכויות עד ראש השנה, ואינם מכינים עצמם בבחינת מלכויות, להמליך אלוקינו על כל אבריו מקודם ראש השנה, היכול להיות שישנה טבעו בשעה אחת בראש השנה, בשעה שאומר מלכויות? היהפך רצונו מרע לטוב בשעה אחת? ונמצא אינו אומר כלל מלכויות! ור"ל היש קטרוג גדול מזה! הרי זה יותר ממה שנוזהרים לומר וידוי בראש השנה." "על כן יש לעשות גדרים קודם ראש השנה, להמליך אותו ית' על אבריו וכו', וטוב לו לומר מלכויות וזכרונות לטובה."

אדם מצד טבעו - אע"פ שהוא מאמין באמונה שלימה שיש מלך לעולם - הוא מתנהג כאילו הוא המלך, ובשביל שבאמת יוכל להמליך את ה' בראש השנה, הוא מוכרח להכנה גדולה עוד קודם, ובהתחזקות אמתית בקבלת מלכות שמים.

חזוק ביראת שמים ע"י מאה ברכות

ביקשתי מבני הרב מרדכי שליט"א לשאול את הגר"ז אורבאך זצ"ל במה להתחזק באלול? והשיב: "אני מתחזק במאה ברכות". מאה הברכות כשהם

חודש אלול - "עת רצון"

חשיבותו של חודש אלול אינה רק מחמת קרבתו לימים הנוראים, לימי חודש אלול יש מעלה עצמית, בגלל היותם ימי רצון.

וז"ל ה'חיי אדם' (כלל קל"ח): "ימים אלו הם ימי רצון מעת שנבחרנו לעם. שכשחטאו ישראל בעגל ונשתברו הלוחות ב"ז תמוז, עלה משה להר להתפלל, ונתרצה הקב"ה ליתן לו לוחות שניות. ואז עלה משה בראש חודש אלול, ונשתתה שם עד יום כיפור שהיה גמר כפרה."

"ולפי שהיו ימים אלו ימי רצון מאז, לכן בכל שנה ושנה מתעורר עוד הרחמים למעלה, והם ימי רצון. ואף שהתשובה טובה בכל עת, מכל מקום חודש אלול הוא מובחר ומוכן יותר שמקובל תשובתו משאר ימות השנה."

בנוסף לכך, חודש אלול מהווה הכנה לראש השנה ויום הכיפורים בהיותו סמוך להם, וההנהגה בחודש אלול קובעת מה יעלה בגורלנו בימים הנוראים, וככל שנצל יותר את האלול כך נזכה אחר כך בראש השנה ויום הכיפורים. והקב"ה הרי אוהב אותנו וחפץ בטובתנו, ומעוניין שנזכה במשפט ראש השנה ובכפרת יום הכיפורים, לפיכך הוא מעניק לנו בחסדיו המרובים ימי רחמים ורצון, כדי שנזכה בדין של ראש השנה ויום הכיפורים.

כוחו של "עת רצון"

המשגיח מפוניבז' הגר' יחזקאל לוונשטיין זצ"ל, למד על המעלה הגדולה של "עת רצון" ממשו רבינו ע"ה, שלאחר חטא העגל כשראה משה שהוא עת רצון (עין רש"י שמות ל"ג, י"ח) ביקש את הבקשה הנכספת ביותר - "הראני נא את כבודך". ומבואר שרק לאחר שראה שהעת היא עת רצון, רק אז ביקש "הראני נא את כבודך", ולולי שהיה עת רצון לא היה מבקש, ומשום שיש דברים שניתן להשיג רק בעת רצון!

יוצא, שחודש אלול הוא "עת רצון", וניתן בו במיוחד להתקרב אל ה'. באלול אפשר להשיג מה שכרגיל אי אפשר - ומה שקשה להשיג במשך השנה באלול ניתן להשיג בקל!

זהו זמן שבמיוחד אפשר להתחיל מחדש! לקום לתפילה, לשמור סדרים וכד', כל אחד במה שנדרש אצלו תיקון.

אלול - ימי הבראה לנפש

מסופר על הגאון רבי איצלה בלאזר זצ"ל שבתוך שיחותיו באלול היה אומר: רבש"ע מודה אני לפניך שנתתה לנו את האלול. הסבא מקלם היה מתבטא על חודש אלול "שהם ימי הבראה לנפש". המשגיח מפוניבז' זצ"ל התבטא "הימים הנחמדים". שהרי באמת בפנימיותנו רצונו האמיתי הוא לעבוד את ה', אלא שישנם כל מיני מניעות ומפריעים שאין מצליחים להתגבר עליהם, ובהגיע חודש אלול שהם ימי רצון - יש בהם סייעתא דשמיא מיוחדת, לעמוד כנגדם, להתרומם, ולעבוד את ה' כפי שאנו רוצים באמת בתוך-תוכנו.

אם כן, חודש אלול הוא מתנה חשובה עבורנו, וכדרך שאדם כל השנה מצפה ומייחל לימי ההבראה, כך צריכה להיות הציפייה לחודש אלול. ואכן מסופר על גדולי ישראל שציפו מאד לבואו של חודש אלול.

להיזהר מהמפסידים - ולהתפלל על כך

וראוי לזכור שיש יצר הרע שמעוניין שלא נצל את הימים הקדושים הללו, ולשים לב היטב איך להיזהר ולהינצל מהמפסידים.

וככל אדם צריך לזכור תמיד, שמצד אחד יש לו נשמה קדושה המשתוקקת לחיים עליונים, אך מצד שני גם יש לו יצר הרע ויש לו גוף. וכדאי להתפלל על כך, ואפילו הרבה פעמים ביום. הרי הקב"ה הוא לא רק אדון העולם, אלא הוא גם אבינו, וחפץ בטובתנו, ומעוניין שנפנה אליו.

אחד ביקש מהגרש"ד פינקוס זצ"ל הדרכה בעבודת ה', השיב לו הרב פינקוס:

ה' אורי וישעי". מזמור זה יכול מאוד לרומם, ולהועיל לנו, אם נאמר אותו בכוונה הראויה, ונצרך לזה הכנה.
ב"לדוד ה' אורי" יש כמה עניינים חשובים: הרצון והשאפה שכל ימינו נהיה שתולים בבית ה', הבקשה שהשכל ירום על כוחות הרע המקיפים אותו - "ועתה ירום ראשי על אויבי סביבותי" חיזוק האמונה ובטחון בה', ועוד. וכדאי מאוד ללמוד עוד קודם את פירוש המילים, ולנצל את המזמור כראוי.

להזכיר לעצמו - אלול

ראוי שכל ימי האלול נזכר שאנחנו נמצאים בעת רצון, וכעת אנו יכולים במיוחד להתקרב אל ה'. גם לזכור שאנו עומדים לפני יום הדין אשר בו עומדים להחליט מה יהיה איתנו בשנה הבאה - והקב"ה לא מוותר סתם! מעצה טובה שאדם יזכיר לעצמו בתמידות - אלול!

כללו של דבר

כללו של דבר: לא פשוט כלל וכלל כמה סייעתא דשמיא מצפה לנו באלול, ועד כמה שאנו יכולים להשיג בחודש הרצון, ואשרינו שאנו זוכים בכך. אך מאידך, נורא מאוד גודל האחריות הרובצת עלינו בימים קדושים אלו, אשר יש להם השפעה גדולה על עתידנו בראש השנה ויום הכיפורים. וצריך זהירות יתירה שלא נהיה ח"ו כשוטה המאבד מה שנותנים לו. ואשרינו שאנו מובטחים "בדרך שאדם רוצה בה מוליכין אותו, והבא להיטהר מסייעין בידו".
(מתוך "עבודת הימים הנוראים" במשנתו של מרן המשגיח שליט"א)

שמעתי עובדה על ת"ח שנשע בחודש אלול למרחק רב, על מנת לקבל 'סמיכה' מאחד הגדולים. מובן שאותו גדול קבלו בסבר פנים יפות. אך לאחר ששמע שבא לקבל סמיכה, אמר לו אותו גדול: "עכשיו? באלול? למי יש זמן לעסוק בכך בחודש אלול תבוא אחרי סוכות...!"

אמנם יש מצווה לעזור ליהודי, אך הזמן לעסוק בנושא של סמיכה אינו באלול. אלול צריך להיות מנוצל כולו לעסק התורה והתשובה.

("לעבדך באמת" - אלול)

אלול - חודש התשובה

לאמי ולאחי היקרים והאהובים, שלום רב.

...בנוגע ללימוד, בחודש אלול אני מקדיש זמן רב לחזרה בתשובה, מרגיש אני בעצמי, שכל כך הרבה דברים אינם כשורה אצלי, ואי אפשר שלא להקדיש להם תשומת לב ועמל כדי לסלקם. שהרי זה בעצם כל תכליתו של האדם, לעשות את עצמו לאדם שלם, עם ההשקפות הנכונות, עם ההרגשות הטהורות, ועם המעשים האמיתיים. כי האם יש ערך כל שהוא, לחיים הריקנים, ההבליים, שהרוב העצום חי עכשיו?!

וחודש אלול, הרי הוא חודש התשובה, בחודש זה ישנה הזדמנות שאינה חוזרת כל השנה - לחזור בתשובה! בחודש זה ישנה סייעתא דשמיא עצומה, ואם אדם מתאמץ, מיד עוזרים לו הרבה! ואיך אפשר לאבד בידיים הון יקר כל כך - ולא להתאמץ לחזור בתשובה?!

...שלכם, דב

להערות תרומות והנצחות ניתן
לכנות לטל: 052-7166490
או למייל:
d.e.66490@gmail.com

לעילוי נשמת
מחותנו של המשגיח
ר' משה ב"ר נתן שרון ז"ל
גלב"ע ח' סיון תשע"ו
ת.נ.צ.ב.ה

**ניתן להשיג במחיר מסובסד
בבתי הכנסת (הפצת בלוי)
ובחנויות הספרים**

ובמייל בחינם: 8553115@gmail.com

שיחת מרן הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א ראש ישיבת סלבודקא חבר מועצת גדולי התורה

"ושמרת את מצוות ה' אלקיך ללכת בדרכיו וליראה אותו", "ללכת בדרכיו" פירושו מה הוא חנון אף אתה חנון מה הוא רחום אף אתה רחום, כאן רואים שהלכת בדרכיו מגיע קודם ליראה אותו.

ומקשה החפץ חיים שבהמשך הפרשה כתוב להיפך "מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך וללכת בכל דרכיו", מסביר החפץ חיים אדם מתחיל בחיים שלו ללכת בדרכיו ואח"כ מגיע לדרגה של יראה, ואח"כ שזכה ליראה יש לו חיוב חדש של ללכת בדרכיו שזו דרגה אחרת, ויש הבדל בין ללכת בדרכיו בלא יראת שמים לבין ללכת בדרכיו לאחר יראת שמים, ולכן בתחילה כתוב קודם ללכת בדרכיו אבל אחר שזכה ליראת שמים כתוב שוב ללכת בדרכיו שזו דרגה חדשה בחיוב של ללכת בדרכיו.

וכן בהמשך הפסוקים כתוב "ליראה... וללכת בדרכיו ולאהבה אותו", ובסוף הפרשה כתוב "לאהבה אותו וללכת בדרכיו", וגם כאן הביאור שאחרי שמגיע לדרגה של "לאהבה אותו" אז יש חיוב חדש של "ללכת בדרכיו" והיינו ללכת בדרכיו מה הוא חנון אף אתה חנון מה הוא רחום אף אתה רחום, אבל בדרגה אחרת של אהבה, מכאן שאדם כל חייו צריך להתעלות מדרגה לדרגה וכן החיובים משתנים ע"פ דרגת עלייתו.

וכן באברהם אבינו מובא בחז"ל, "אמר רב לוי פעמיים כתוב לך לך, האחד שהקב"ה אמר לו לך לך מארצך וממולדתך ומבית אביך אל הארץ אשר אראך, וכתוב גם בעקידה לך לך לארץ המוריה, ואיני יודע איזה לך לך יותר חשוב."

ונשאלת השאלה, היתכן? איך אפשר לדמות את הניסיון של לך לך מארצך לניסיון העקידה שהיה לאברהם אבינו לעקוד את בנו יחידו וללכת נגד כל המהלך חיים שלו, שאין זה דרך התורה להרוג בשביל הקב"ה, וזה היה ניסיון קשה מאד, ואיך רב לוי מסתפק מה היה יותר ניסיון שהצליח אברהם אבינו להתגבר עליו?

ופעם שמעתי לבאר, שלאברהם אבינו היה ניסיון ראשון וקיים אותו ועלה, ובדרגה החדשה יש לו ניסיון חדש, וכך עלה עוד ועוד, עד הנסיון התשיעי, ולאחריו הוא הגיע לדרגה הגבוהה ביותר, ואז הקב"ה נתן לו את ניסיון העקידה, וזהו כוונת רב לוי שבדאי אין

ברשות הרבנים הגאונים שליט"א, ברשות כל התלמידים החשובים.

עוד מעט מתחיל זמן חדש בישיבות קטנות ובישיבות גדולות, וכמובן שבזמן חדש כל אחד חושב לקבל כל מיני החלטות טובות, איך יראה הזמן הבא עלינו לטובה, אבל יחד עם ההחלטות יש גם מיד החשש למה זה יהיה שונה מכל זמן, אני מחליט עם שאיפות גדולות מאד ואחרי קצת זמן אני יורד ואיני מקיים את מה שהחלטתי.

על נקודה זו נדבר איך באמת נוכל לקיים את ההחלטות שקבלנו על עצמינו ולא נתייאש ח"ו.

חובת האדם להתעלות מדרגה לדרגה והחיובים משתנים לפי דרגת עלייתו

כתוב בחז"ל בפרשת נח, "חביב היה משה מנח, נח שמתחילה נקרא איש צדיק לבסוף נקרא איש האדמה, אבל משה שמתחילה נקרא איש מצרי לבסוף נקרא איש אלקים."

ואמר ע"ז מורי ורבי מרן הגאון רבי אהרן קוטלר זצוק"ל שבמדרש הזה כתוב יסוד שזהו חיוב על כל בן ישראל שלא להישאר באותו המדרגה, חוץ מאשר לעשות מצוות ומעשים טובים צריך גם לעלות, חביב היה משה אצל הקב"ה משום שהוא עלה, ואם לא עולים זו היא בעיה!

והוסיף על זה שבאופן טבעי אדם צריך לעלות, וכפי שכתוב בספר חובת הלבבות שחיוב קיום המצוות על בני אדם אינו שווה, וזה תלוי כמה הוא שייך להקב"ה, וכמה הוא מבין את הכרת הטוב שיש לו לקב"ה.

דהיינו המצוות הם אותם מצוות, והם מרוממות את האדם, אבל יש דרגות באיכות המצוה, ברמה של קיום המצוה, איך עושים את המצוה. וזה תלוי בכל אדם ואדם נמצא שכל אדם שעושה מצוות הוא עולה, וכיון שהוא מתעלה הוא נעשה בן אדם חדש, משום שבזמן שהוא בעליה יש עליו

חיובים חדשים דהיינו אותם המצוות שמקודם אבל בגדר אחר באיכות אחרת נמצא שהוא עושה את המצוה בדרגה חדשה.

והחפץ חיים מביא ראייה ליסוד הזה ממה שכתוב בחומש דברים בתחילת פרשת עקב

מובא בשו"ע דברי התרומת הדשן לגבי אם מותר להיכנס לבית הכסא או לבית המרחץ מתוך הלכה לא פסוקה שאדם עלול לחשוב שם בדברי תורה, ובתוך הדברים כותב שם שאמנם ידוע שקשה מאד להסיר מליבו הרהורי תורה אפילו במקום הטינופת עיין שם.

עכ"פ מתבאר כאן שראוי לאדם להיות שקוע בלימוד בדרגה כזו שקשה לו להפסיק לחשוב, היצר הרע של בחור ישיבה צריך להיות שבבוקר שקם ממיטתו יהיה קשה לו שלא לחשוב בדברי תורה קודם ברכת התורה, והיינו משום שבליילה כשהלך לישון חשב בתורה ונרדם באיזה קושיא וא"כ בבוקר שמתעורר היה צריך מיד לחשוב על קושיא זו.

זהו היעד, שבחור צריך להיות שקוע בלימוד, ולכל הפחות בדרגה פחותה מזו, ושהולכים בדרך לחשוב בלימוד, ואף שקשה לחשוב העצה בזה לחשוב בדברים קלים, בדברים שאין בהם מאמץ גדול, כגון לחשוב על איזה קושיא טובה שנשאלה, ובזה הוא מחובר לתורה וזהו דוגמת ההחלטות שבן תורה צריך להידרש בתחילת הזמן.

החלטה בר קיימא מחייבת בדיקה וחקירה ומאמץ אמיתי

אבל למעשה אחרי הכל עדיין אנו חוששים שאולי ניפול, אז צריך לדעת בזה שיש דרך כיצד מחליטים, אתן דוגמא: אברך הגיע כל בוקר עם ההסעה לכולל ביום הראשון נסע ודברו לשון הרע ודברי זלזול על אחרים, ואז יורד מההסעה ומרגיש רע מאד ומתחרט ומחליט שמחר לא ידבר, ולמעשה מחר נוסע שוב ונופל שוב בענין לשון הרע, זו היא לא החלטה !

החלטה דורשת לבדוק מהו הגורם של הנפילה, למשל אם אתה נמצא בחברה מסוימת שזה גורם לך נפילה ואתה מחליט לא לעשות דברים מסוימים זה לא יעזור, ההחלטה צריך להיות לצאת מהחברה, וזה החלטה לבדוק מהו השורש שמביא אותך למעשה שאינו רצוי, וכשאתה בודק את השורש אתה צריך להחליט על השורש.

כגון בחור מחליט שיבוא בזמן לסדר א' בישיבה ולמעשה הוא רואה שהוא קם בבוקר מאוחר ומתאחר לסדר א' ומחליט מחדש יום אחר יום ונופל, ומתחיל לחשוב למה הוא לא מצליח ואז שם אל ליבו כי הלך לישן מאוחר, ולכן מחליט לישן בזמן וגם זה אינו מצליח, ומבין בעצמו שלא מצליח כי יש חדר אחד שמדברים דברים אחרים, ואמר לעצמו שיכנס לשמוע רק לרגע ולבסוף נמשך אחריהם שעה וחצי, ואז מחליט לא לדבר עימם כלל, אך הוא שם לב שהוא לא מסוגל ונגרר אחריהם, ואז

לדמות הנסיון הראשון של לך לך לנסיון האחרון של העקידה, אבל גם אין לדמות את אברהם אבינו הראשון של "לך-לך" לאברהם אבינו של נסיון העקידה, אברהם אבינו של העקידה זה אדם אחר לגמרי זה אחרי שעבר תשעה נסיונות ועלה ועלה לדרגות אחרות לגמרי.

וזהו האיני יודע של רב לוי, מה נסיון יותר גדול האם ה"לך לך מארצך" כי לפי דרגתו בתחילה היה זה נסיון גדול מנסיון העקידה לפי דרגתו של אברהם אבינו בזמן העקידה, או שעדיין נסיון העקידה היה יותר קשה גם לפי דרגתו בזמן העקידה.

וכל בחור עליו לדעת שגם אם שנה שעברה לא הצליח אבל עכשיו צריך להגיד לעצמו שיצליח, וזה מכמה סיבות, האחד כי עכשיו אני יותר מבוגר ממה שהייתי בשנה שעברה, אני מבין יותר טוב ממה שהבנתי עד עכשיו, וגם הרי למדתי שנה שלמה, אני עליתי, אני לא אותו בן אדם, וא"כ הבן אדם שלפני שנה אולי הוא נפל, אבל עכשיו זה בן אדם אחר ועכשיו אני יכול להחליט ולא ליפול.

ההחלטה העיקרית של בן תורה

להתחזק בתורה באיכות וכמות

ומה בן תורה מחליט? יש הרבה דברים שהוא מחליט בתפילה, במידות, בתלמוד תורה, בחסד, אי אפשר לדבר על הכל, נעסוק בתלמוד תורה שהוא כנגד כולם, ולכן ראוי לבן תורה להחליט להתחזק בתלמוד תורה, אבל כדי שנחליט על תלמוד תורה עלינו לדעת מה המטרה והתכלית שהקב"ה רוצה מאיתנו.

ועל זה יש להביא את דברי החפץ חיים שאומר דבר נורא מאד במצות תלמוד תורה, והוא: כמו שיש מצות מצה בפסח ומי שלא אכל עבר על המצוה כך בתלמוד תורה לא רק שיש את המצוה ודברת בם ולא בדברים בטלים דהיינו שמדבר דיבורים גרועים וזהו אופן של ביטול עשה, אלא אפילו אחד שלא מדבר דיבורים גרועים אלא שלא לומד עובר על המצוה, והיינו כל רגע שאדם יכול ללמוד ולא לומד עובר על מצות תלמוד תורה, ומוכיח כן מספרי, וזו מדריגה גבוהה מאד שאנחנו לא נוכל לקיים אבל זה האידיאל, אבל יש דרגה מיוחדת שאנו כן יכולים לקיים והוא בשעת הסדרים לא לדבר דברים בטילים, לבוא בזמן לסדר, ללמוד קצת בין הסדרים, אבל זה היעד והמטרה של בן תורה ביחס "לתורה בכמות".

והנה יש עוד עניין והוא לימוד תורה באיכות שאדם יהיה שקוע בלימוד, ובאיזה מדריגה התורה רוצה שנהיה שקועים בלימוד ?

תופס את הבעיה שהוא בחור ששומע נייעס, ויודע מה קורה בעיתון, וזה הסיבה שהוא לא מתאפק מלהיכנס לחדר שמדברים על מה שקורה, ואז מחליט שבשביל שיוכל לישן בזמן, צריך להפסיק לשמוע נייעס ולקרוא עיתונים ולהתנתק מהם לגמרי, וזה יכול לגרום לו לבוא בזמן זה נקרא "החלטה".

ואז צריך לחשוב האם אני מוכן להתנתק מהנייעס, האם אני מוכן להתנתק מהחברה, אני מוכן לקום בבוקר בכל מצב גם אם אני עייף, וכשמחליטים בצורה כזו יש תקווה שההחלטה תקויים אבל בלי זה ההחלטה לא שווה כלום.

כאשר ברור לאדם שזה כדאי וחשוב לו

אז יצליח בהחלטות

אבל יש עוד דבר שמפריע להחלטה מלהתקיים, והוא שאדם צריך שיהיה לו ברור לו שמה שמחליט לעשות זה באמת כדאי וחשוב לו, ועליו לראות מה גורם לו שאינו מקיים החלטותיו ולעמוד על שורש הסיבה המונעת אותו מלקיים את החלטותיו.

וזה מתאים עכשיו בתחילת הזמן, להעמיק ביסודות היידישקייט, ביסודות של היהדות, על כל הלימוד התורה שלנו, מי אנחנו, ולמה אנחנו לומדים, ונתחיל מ"הבראשית ברא", מי אנחנו עם ישראל ואם אני יודע מי אנחנו, מה אנחנו מחויבים בגלל מעלותינו, ומה התכלית שלנו בחיים.

אם בחור מחליט אני רוצה ללמוד, ומעמיק בשאלה למה ללמוד, אז צריך להתחיל מהחחלה לדעת מה זה כלל ישראל, צריך לדעת שבפרשיות שלנו עכשיו, שהם פרשיות של בריאת העולם, הפרשה של נח, של אברהם אבינו.

הרמח"ל מסביר כי אדם הראשון לפני החטא הוא היה פאר הבריאה, אם אדם הראשון לא היה חוטא הוא היה חי לעולם, והעולם היה מתקיים בשלימות כפי שהקב"ה רצה, למעשה הוא חטא ולאחר שחטא נכנס הטומאה בתוך הבריאה והבריאה ירדה פלאים פלאים ממה שהיתה בתחילה, והמין האנושי שירד מאד, אך עדיין אדם הראשון יכל לחזור לתיקונו והקב"ה נתן בחירה שיוכלו לחזור ממדרגה השפילה והניח זמן לדבר, וכל אלה שיגיעו למדרגה העליונה הם יהיו השורש לעם הנבחר עם סגולה, ולמעשה אף אחד מכל המשפחות לא עלה, חוץ מאברהם אבינו שהוא זכה ונתעלה.

וזה אנחנו ! אנחנו תולדותיו ! אנחנו מהשורש של אברהם אבינו ! לשורש הזה היו ענפים, ובזמן מתן תורה שהיה שש מאות

רבוא ענפים זה היה הגמר של כלל ישראל, אנחנו האומה היחידה שיש לנו הכח לחזור למדרגה גדולה למה שהיה אדם הראשון לפני החטא, אנחנו שונים מכל האומות, בעוה"ב לא תמצא שום אומה זולת ישראל, ולחסידי אומות העולם יהיו מציאות נפרדת שנספחת על ישראל, אנחנו צריכים לדעת שהמעשה שלנו משפיע על כל העולם, וזה כתוב בהמשך בתורה "קדושים תהיו, בנים אתם לה' אלקיכם".

והיה אומר מורי ורבי ר' אהרן זצוק"ל יסוד גדול, חייב אדם להתבונן ולהכיר חשיבותו ומעלתו וכפי מה שידע ויחשוב כך זה יתן לו את הכח לעשות דברים גדולים.

אנחנו צריכים לדעת מה אנחנו, והוא שאנו בנים של ה' ובפרט מי שלומד תורה שהקב"ה משתעשע בו אלו הבנים המיוחדים של הקב"ה, וממילא כשיודעים זאת החיוב שלנו שונה, וכפי שכתוב בחז"ל "והייתם לי סגולה מכל העמים שתיהיו קנויים לי ועוסקים בתורה ולא עוסקים בדברים אחרים", אמנם זה בלתי אפשרי לפי המצב היום בעולם שחלק מעם ישראל עובדים לפרנסתם כך באמת היה צריך להיות.

וזה עלינו לשנן לעצמינו, בתחילת הזמן למה אנו לומדים תורה ? כי אנחנו מיוחדים, כי קבלנו תורה, והחיוב שלנו והמטרה שלנו בעולם זה להיות קרוב להקב"ה להרבות כבוד שמים בעולם, וברמח"ל כתוב שתלמוד תורה זה האמצעי הגדול ביותר שמביא אותנו להיות קרובים להקב"ה, אנחנו צריכים להבין, אנחנו קדושים ובנים של הקב"ה, היחידים שהתגברו ועלו מהחטא של אדם הראשון, יש לנו כח השפעה בעליונים, אנחנו מחויבים להפיץ תורה להרבות כבוד שמים, וזהו ע"י לימוד תורה, ותורה מקרבת אותנו להקב"ה יותר מכל המצוות, וזהו יסוד החסידות ושורש העבודה שלנו שיתברר ויתאמת אצל האדם מה חובתו בעולמו ולמה צריך שישים מבטו ומגמתו בכל אשר הוא עמל.

מה היא המטרה שאני חי בעולם? התשובה, המטרה היא להיות קרוב להקב"ה, לקבל שלימות מהקב"ה, בגלל שאנחנו כלל ישראל ותורה היא הדבר הגדול ביותר שיכול להביא אותנו למטרה זו.

אדם צריך לדעת למה הוא לומד תורה, כי כשלומד הוא מקיים את התכלית שלו בבריאה, ואם לא לומד לא מקיים את התכלית שלו בבריאה, אם אנחנו חושבים ואנחנו מבינים כך אז כשאנו מחליטים לבוא בזמן לסדר ולא לדבר דברים בטלים אז בודאי בעז"ה נצליח לקיים את ההחלטות.

ויש עוד דבר אחד שיכול למנוע, שאדם חושב זה עול זה מאד קשה, ואדם חושב לעצמו איך אני יכול לקיים דבר כ"כ קשה, ללמוד כ"כ הרבה שעות, זה קשה.

ועל כגון זה היה אומר מורי ורבי ר' אהרן זצוק"ל שהנסיון מראה שמי שמקבל עול תורה זה נהפך להיות מתוק, והוא נהנה מהתורה.

וזה העיקר שאני רוצה לומר, אתם בחורים אחרים משנה שעברה ומחליטים להתעלות בתורה בכמות ובאיכות, ואני מחשב על השורש מה מונע אותי, ואני יחשוב מה זה תורה, ואני מבין שאני יהודי, ויהודי זה משהו מיוחד, אני בן אברהם, בנים אתם לה' אלקיכם, אני מהאומה היחידה שיכול להשפיע בעולמות, אני מהאומה היחידה שיצא מחטא אדם הראשון, והעבודה שלי היא שונה לגמרי מאומות העולם, ובגלל זה העבודה שלי בעולם להתקרב להקב"ה, ואיך אני מתקרב זהו ע"י תורה.

אם כך מסתכלים על תורה, בעז"ה נקיים את ההחלטות, ול א ניפול ח"ו, והקב"ה יעזור לכם להגיע למדרגות הגבוהות להגיע להחלטות הגבוהות ותזכו להרבה סייעתא דשמיא שכל אחד יצליח ללמוד ולהיות גדול בתורה ויראה.

(נאמר במעמד הסיום של רשת "ישיבת בן הזמנים המרכזית" רמת בית שמש א')

ונוסיף את דברי החפץ חיים שמדבר על ענין של ביטול תורה, ואומר: אנו אומרים בתפילה "ותן חלקינו בתורתך", לכל אחד יש חלק שלו בתורה, מה שלמד בבטן אמו ע"י המלאך, והקב"ה נותן אפשרות לכל אדם להגיע לכל חלקו בתורה שלמד, ואם יבזבז זמן אז חסר לו חלק בתורה שלו.

והחפץ חיים ממשיך משל: למלך שיש לו הרבה מטמונים והמלך נותן לאוהבו זמן לקחת את כל המטמונים במשך שלושים יום, ויש לו אפשרות באותו זמן לישון ולאכול אך לא לבזבז את הזמן, ואם יבזבז נמצא מפסיד את הזמן, הוא הדין אדם שמבטל תורה הוא מאבד חלקו בתורה, ובדיוק בשביל זה זכינו למדרגה שאדם יודע איך להחליט, ולמה חשוב להחליט, ומחליט.

אבל יש עוד בעיה שמונע את האדם מלהצליח, שחושב לעצמו הרי אתה עשית את הדברים גרועים, ופתאום אתה תהיה המתמיד של הישיבה, פתאום תהיה צדיק, כולם יצחקו ממך, וגם אתה תצחק מעצמך, אומר החפץ חיים דע לך שזה היצר הרע שכשאדם חושב לעשות דבר גדול אומר לו היצר הרע, מי אתה הרי אתה לא שווה כלום, ואם אדם יודע שזה יצר הרע אז הוא מסיח דעת ממחשבות אלו, תחשוב מה שחשבת קודם עם כל ההחלטות שהחלטת בצורה הטובה אל תתפתה מהיצר הרע הרי אתה בן של הקב"ה !

תקיעה בשופר באילו של יצחק על שום מה ?

כתוב בתורה "במשוך היובל המה יעלו בהר" ופירש רש"י, שתקיעה זו היתה בקרן מאילו של יצחק ויש להבין מדוע הוצרך שופר שהוא מיוחד בקדושתו, לתקיעה הזו שכל עניינה להתיר לעלות בהר? ויש ליישב עפ"י מה ששמעתי מהמשגיח רבי נתן ואכטפויגל זצוק"ל, ששמע מרבי ירוחם ממיר זצוק"ל, ששמע מרבי איצ'לה פטרבורגר זצוק"ל. שהער בפרשת העקידה שבתחילה כשאמר לו המלאך 'אל תשלח ידך אל וכו' כי עתה ידעתי כי ירא וגו' ולא בירכו ורק אחרי הקרבת האיל נגלה אליו המלאך שנית ואמר לו "יען אשר עשית את הדבר הזה וכו' כי ברך אברכך וגו' ולמה לא בירכו מיד בפעם הראשונה? והתירוץ שבאמת לכל אדם בחיים יש נסיונות, ובשעת הנסיון אם הוא עומד בו הרי הוא מתרומם ומתעלה ומעלותיו יוצאים אל הפועל, ומעלת היהודי שיחזיק במדרגתו זו הלאה ולא יירד ממנה.

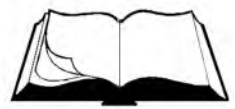
אולם אצל רוב בני האדם אינם עומדים בכך וכעבור זמן הם חוזרים למדרגתם הקודמת. וכאשר אברהם עמד בניסיון העקידה ועלה ונתעלה באותו שעה עד להפליא, מכל מקום לא היה ברור שימשיך להחזיק במעלתו הלאה, ולכן אחרי שנצטוו אברהם שלא לשחוט את יצחק, לא נחה דעתו כי חשש ליפול ממדרגתו, אלא ניגש לשחוט את האיל ובזה להמשיך הלאה את ההתעלות וההתקרבות של מעמד העקידה. על כן, רק אחרי הקרבת האיל כשנתברר שאברהם מחזיק הלאה במדרגתו העצומה, אז הוא קיבל את הברכות לו ולזרעו אחריו."

"לפי זה נבין למה תקיעת השופר שאחרי מתן תורה הוצרכה להיות באילו של יצחק, משום שתקיעה זו באה להזהיר את כלל ישראל שימשיכו את מדרגתם הלאה ואף אחר סיום מתן תורה לא יפלו ממעלתם, א"כ תקיעה זו ראוי לה שתיעשה בשופר מאילו של יצחק, שהוא הביטוי לכך שאברהם ממשיך את מדרגת העקידה הלאה, וכך גם כלל ישראל ימשיכו את מדרגת מתן תורה הלאה. זהו מה שעלינו לדעת כשאנו נכנסים לימי המועדים והרגלים וכשאנו יוצאים מהם, שעלינו לשאוף שלא ליפול ממדרגתנו אלא להמשיך הלאה את המעלות והאורות שזכינו להם בימי הקדש".

(נמסר בישיבת ביה"ז המרכזית בביהמ"ד "משכן שרגא" רמות א' ים)

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

אלול תשע"ז

שאלות המצוות

גליון 320

ההלכה נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"ל "דברי שיר" כ"ב

לע"נ אחי, נפש נקיה וטהורה

שמעון בן הגה"צ רבי יוסף צבי הלוי ז"ל
נלב"ע א' בסיון תשע"ז

קשירת נעלים לנשים

שאלה: איתא בשו"ע (או"ח סי' ב' סעיף ד'), ינעל תחילה מנעל ימין ולא יקשרנה, ואח"כ ינעל מנעל שמאל ויקשרנו, ויחזור ויקשר של ימין, מפ' המשנ"ב (סי"ק ו') דהטעם משום שקושרים תפילין על יד שמאל, מבואר שהתורה החשיבה שמאל לקשירה, והנה נשים שלא לובשות תפילין, האם גם הן יקשרו של שמאל תחילה?

תשובה: יש סוברים כיון שאצלן אין תפילין, יש להן גם לקשור צד ימין קודם ("הליכות שלמה" תפילה פ"ב סי"ב), ויש סוברים שגם נשים נוהגות כן משום לא פלוג, ולכו"ע יש לקשור צד שמאל תחילה (הגר"ח קניבסקי שליט"א, וכן מלמדים בבתי ספר לבנות), ורק איטר יד נועל וקושר צד ימין קודם (משנ"ב שם).

טלית לכולל ערב (תיקון לגליון 309)

שאלה: נדבן קנה טלית לכולל ערב כדי שישתמשו בה לתפילת מעריב, האם חייב במצות ציצית?

תשובה: כיון שהבגד מיועד לתמיד, וגם הבעלים אם רוצים יכולים להשתמש בו גם בשאר התפילות, הר"ז חייב בציצית (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

אדם גדול שהוא לא חכם ולא טיפש

שאלה: היה ספק בצורת האותיות בספר תורה, ולא היה לנו תינוק שהוא לא חכם ולא טיפש (כמבואר בשו"ע סי' ל"ב סעיף ט"ז), והיה אדם גדול שמתחיל ללמוד אותיות, האם אפשר לסמוך עליו?

תשובה: אדם גדול לא נאמן להבחנה זו ("גיטולי הקדש" כלל י"ד סי"ק ב'), והטעם שאדם גדול מתחכם לפעמים, ואפשר שלא יאמר בדיוק כפי מה שנראה לו כצורת האות, משא"כ תינוק שעדיין אין לו את החכמה להתחכם, ואומר אמת לאמיתה, ואומר בדיוק מה שנראה לו ("משנת סופר" סי' ו' מקורות סי"ד).

תינוק גוי להכרת האותיות

שאלה: היה ספק בצורת האות, והבאנו ילד מבית ספר סמוך להכריע בזה, ואח"כ התברר שהילד גוי, האם אפשר לסמוך עליו? **תשובה:** אין לסמוך על גוי (הגר"ח קניבסקי שליט"א, ועי' גמרא קידושין סי"ב).

"שלוש רב" בתפילת שחרית

שאלה: האם אפשר לומר בסוף ברכת "מודים" בשחרית "שלוש רב" במקום "שנים שלום" כדי לענות קדושה וחזרת הש"ץ? **תשובה:** לכל תפילה יש את הנוסח שלה, ולכתחילה אין לשנותה אפילו בכדי להרוויח קדושה ("דינים והנהגות" ל"חזון איש", פרק ד' סעיף כ"ב, ושו"ת "שבט הלוי" ח"י סי' כ"ה).

שכח לומר "תתקבל"

שאלה: בקדיש שלם שכח לומר "תתקבל" ואמר "יהא שלמה רבה", תיקנוהו ושוב אמר "תתקבל", האם יש לחזור ולומר "יהא שלמה רבא" פעם שניה, או יאמר מיד "עושה שלום"? **תשובה:** לכתחילה יש לחזור ולומר "יהא שלמה רבא" שהרי חז"ל תיקנו בזה סדר מסוים (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

עניית דברים שבקדושה ב"אלוקי נצור" (תיקון לגליון 314)

שאלה: אילו דברים שבקדושה מותר לענות בסוף שמו"ע באמירת "אלוקי נצור"?

תשובה: יש בזה "אחד עשר דברות" שמותר לענות ב"אלוקי נצור", ולכתחילה לכל זה יש לומר את ה"יהיו רצון" קודם (עי' שו"ע סי' קכ"ב ומשנ"ב שם).

י. 'אמן' של 'הקל הקדוש'.

יא. 'אמן' של 'שומע תפילה'.

א. שלושת המילים של "מודים אנחנו לך".

ב. "אמן יהא שמיה רבא" וגו'.

ג. 'אמן' של "דאמירן בעלמא".

ד. אמירת "קדוש קדוש" וגו'.

ה. אמירת "ברוך כבוד ד"י" וגו'.

ו. אמירת "ברכו".

ז. אמירת "ויכולו" בליל שבת (הגר"שז אויערבאך זצ"ל, והגר"ח קניבסקי שליט"א).

ח. אם שומע אמירת י"ג מידות, יש סוברים שלא יענה (עי' "דעת תורה" סי' ס"ו סעיף ג', ושו"ת "שבט הלוי" חלק ט' סעיף א'). ויש סוברים שיכול לענות היות שזה נאמר רק בעשרה הוי דברים שבקדושה (הגר"ח קרליץ שליט"א, ועי' בספר "תהילה לדוד" סי' ס"ו סי"ק ז' שהסתפק בזה).

ט. "אמן" של ברכת כהנים "יברכך", "וישמרך", "ישלום", אבל לא של הברכה "באהבה" (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"ד תש' והגר"ח קניבסקי שליט"א).

וכן בברכת קרי"ש דינו כנ"ל (חוץ מאמירת "ויכולו" שזהו סברה מיוחדת בליל שבת, אבל בפסוקי דזמרה עונה על כל אמן חוץ מ"ברוך הוא" (ו"י"ה וברוך שמו"), וכן אין עונים על "יוצאם פורקניה ויקרב משיחיה".

קריאת התורה בספר תורה שהראו אות לתינוק

שאלה: היה ספק באות, והביאו תינוק להכריע אם האות היא י' או ו', האם עדיין יש לתקנו או זה כשר לכתחילה כמו שהוא?

תשובה: לאחר שהראו האות לתינוק, הר"ז כשר לכתחילה, ואין צריך שום תיקון ("משנת סופרים" אות ת"ו), ובכל זאת עצה טובה לתקנו, שמא בעתיד יסתפקו שוב בדבר ולא ידעו שכבר הוכר הדבר ע"י תינוק ("משנת הסופר" סי' ו' סי"ק ה' ובשעה"צ שם סי"ק י'), ולכן אם זה נמצא בביהכ"נ לקריאת התורה יכול לכתחילה בינתיים להוציא ספר תורה זה ולקרוא בו.

ברכת המזון על ירקות

שאלה: בארוחת הצהרים אכל תפוז, ירקות וקציצות דגים, ובירך ברכת המזון כמו בכל יום, ונזכר שלא אכל לחם, האם יצא בזה יד"ח? **תשובה:** כיון שחיוב ברכה אחרונה הוא "בורא נפשות" אין ברכת המזון פוטרתו, וצריך לברך ברכת "בורא נפשות" (עי' משנ"ב סי' ר"ב סי"ק נ"ה).

חלות בתוך שקית עם קשר

שאלה: בערב שבת שמתי את החלות בשקית ניילון וקשרתי אותה בקשר כפול, האם מותר לפתוח הקשר בשבת?

תשובה: כתב הרמ"א (סי' ש"ז ב') דיש להיזהר שלא להתיר שום קשר שהוא שני קשרים זה על זה, דאין אנו בקיאים איהו מקרי קשר אומן, דאפילו בשאינו של קיימא אסור לקשרו והוא הדין להתירו, וכן נוהגים, עכ"ל, ולפ"ז לא יפתח הקשר, רק יקרע את השקית לגמרי שזהו קורע דרך קלקול שמותר לצורך שבת.

ואם אין לו שקית אחרת, ואם יקרע את השקית החלות יתייבשו, אולי יש להקל לפתוח את הקשר (כמבואר ברמ"א שבמקום צער לא גזרו, ושמה הכוונה בכל צורך, ובפרט לפי ה"חזון איש" (או"ח סי' נ"ב סי"ק י"ז), שכתב שאין זה אלא חומרא בעלמא, ולכן מקילים במקום צער, שמא ה"ה במקום צורך גדול (ועי' בספר "איל משולש" מל' קושר ומתיר פרק ז' סעיף ג' וסעיף ז').

טעה בברכת "אתה חונן"

שאלה: במוצ"ק בתפילת שמו"ע בברכת "אתה חונן" אמר "אתה חוננתנו" ולאחר "ומדובקים ביראתך" מיד סיים ואמר "ברוך... חונן הדעת", ולא אמר את הקטע "וחננו...", האם יצא יד"ח?

תשובה: עיקר הברכות של שמו"ע הוא הבקשה, ולכן מה שבתחילת הברכה אומרים "אתה חונן..." זהו רק שבח, ועיקר הברכה הוא "וחננו..." (ומה שאמר "חשוכים מכל חטא", אין זה עיקר הברכה) ולכן צריך לחזור ולברך (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

בירך פעמיים "הגפן" בשעת הבדלה

◀ **שאלה:** בירך ברכת "הגפן" בשעת הבדלה ובמקום לברך אחריה ברכת בשמים, בירך ברכת "הגפן" פעם שנייה, ומיד אמר "ברוך שם כבוד מלכותו..." מה עליו לעשות?

תשובה: מכיון שאמר "ברוך שם כבוד מלכותו..." זה נחשב כהיסח דעת ונתבטלה גם ברכת "הגפן" הראשונה, ועכשיו חייב לברך פעם שלישית ברכת "הגפן" (שעה"צ סי' ר"ט ס"ק י"ב), ולמעשה היה צריך להמשיך הלאה ולגמור ברכת הבדלה בלי לומר "ברוך שם..." (ומסתבר שלאחר הבדלה שכבר שתה שמא עדיין מועיל לומר "ברוך שם...").

אכילת שניצל עם שוקו העשוי מחלב פרווה

◀ **שאלה:** האם מותר לאכול שניצל עם שתיית שוקו העשוי מחלב פרווה?

תשובה: איתא ברמ"א (יו"ד סי' פ"ג), בשר בהמה אסור לאכול עם חלב שקדים בלי היכר (כגון שיתנו שם שקדים), אבל בשר עוף מותר, דכיון שהוא רק דרבנן, לא גזרו משום מראית עין, וכן מבואר (שם סעיף ד') שמותר לבשל בשר עוף עם חלב אשה (שהוא פרווה), ואין בו משום מראית העין, ע"י שם.

ולפי"ז שניצלים שקונים ומטגנים בבית, והם מבשר הודו או עוף אחר, לא שייך בזה משום מראית עין, ומותר לאכול עם שוקו העשוי מחלב פרווה.

גוי ההופך בשר מעל המנגל

◀ **שאלה:** לפעמים רואים שיש קיוסק עם הכשר שמוכר בשר ממנגל, שהיהודי מניח את הבשר ע"ג האש, והגוי העובד שם חותכו והופכו באמצע הצליה, האם זה מותר?

תשובה: הכלל הוא לפי בני אשכנז, אם היהודי העלה את האש, אפילו הגוי מניח עליו את הבשר מותר (רמ"א יו"ד סי' קי"ג סעיף ז'), אבל לפי בני ספרד חייב דווקא שהיהודי יניח ע"ג האש, ע"י שם.

ולפי"ז בנד"ז, אפילו שהיהודי נתן ע"ג האש אבל החלק האמצעי של הבשר לא יכול להגיע לשעור אכילה מינימום, שהוא כמאכל בן דרוסאי, ונמצא שרק ע"י הגוי שהופכו וחותכו נעשה החלק האמצעי של הבשר ראוי לאכילה, א"כ הר"ז כאילו חלק זה של הבשר הונח על האש ע"י הגוי, ואסור לפי מנהג בני ספרד.

קניית מאכלים אסורים לגוי

◀ **שאלה:** למי שיש פועלים גויים, האם מותר לקנות להם אוכל טרף כדי להאכילם?

תשובה: איתא בשו"ע (יו"ד סי' קי"ז א') כל דבר שאסור מן התורה, אע"פ שמותר בהנאה אסור לעשות בו סחורה, וכתב הרמ"א שאפילו לקנותו ולהאכילו לפועליו עכו"ם אסור (וע"י ש"ך סי"ג שהעיר מרש"י בע"ז, ובהגה"ת "מטה יונתן" שם, ועכ"פ מביא שם בשם הלבוש דיש מתירין) וכל זה לקנות לכתחילה אבל אם נזדמן לו פשיטא שמותר ליתן לו (שו"ע שם), אולם כל דבר שאין איסורו אלא מדבריהם מותר לעשות בו סחורה, ע"י שם.

ולפי"ז אם כבר יש לו דברים האסורים מן התורה, מותר לתת להם, וכן מותר לכתחילה לקנות דברים שאסורים רק מדבריהם כדי להאכיל את פועליו, אבל דבר שאסור מן התורה אסור לכתחילה לקנות בכדי לתת לפועליו.

החזרת מאכלים לבקבוקי צנצנת או קופסת שימורים

◀ **שאלה:** האם אפשר להחזיר אוכל לאחסון לתוך כלי שקנה בו מאכלים אחרים כגון להחזיר יין לבקבוק, קפה לצנצנת או מלפפון לקופסת השימורים?

תשובה: הכלל הוא שכלי שצריך טבילה אסור לתת בו אוכל (בבית החרושת מכניסים בו אוכל משום שאין משתמשים בזה לאכילה, אלא בשביל למכור את הסחורה ונחשב כלי סחורה), ולכן אם יש בקבוק של יין או שאר משקים שצריך טבילה, אסור להחזיר לשם אוכל, ואפילו עדיין נשאר שם קצת אוכל, אסור להוסיף עליו שזהו כנתניה חדשה וחייבים טבילה, ולכן אסור להשתמש בהם פעם נוספת (הגר"ש אלישיב זצ"ל, בעל "שבט הלוי" זצ"ל, הגר"נ קרליץ שליט"א).

אבל קופסת שימורים אף שנעשתה ע"י גויים, לאחר שהולחמה ונסתמה מלמעלה בטל ממנה שם כלי, ועכשיו כאשר היהודי פותח אותה מחדש, הר"ז כלי שנעשה ע"י ישראל ופטור מטבילה, ולכן מותר להשתמש בה פעם נוספת ואין צריך טבילה כלל (הגר"מ פיינשטיין זצ"ל).

קניית פיצוחים למלווה

◀ **שאלה:** המלווה ביקש מהלווה שיקנה לו פיצוחים בשווי ההלוואה (10 ₪), מכיון שבין כך הוא עובר ליד החנות, והלווה קנה לו, האם יש בזה משום רבית?

יסוד השאלה הוא, הרי הלווה עשה טובה למלווה שהלך לקנות עבורו פיצוחים, וטרם עבור המלווה, שמא יש בזה משום רבית.

תשובה: אם הם חברים טובים שבין כך היה עושה לחברו טובה זו אפילו בלא ההלוואה, אין זה נחשב 'אגר נטר' ומותר לעשות כן, כמבואר בשו"ע (יו"ד סי' ק"ט ז'), ובלבד שאין זה דבר בפרהסיא, דהיינו

שכולם יודעין שחייב לו כסף, וכולם רואים שעשה לו טובה כגון קנה עליה עבור המלווה, בזה יש להחמיר וכמבואר בשו"ע (שם), ובש"ך (סי' קס"ו ס"ק א').

הוציא כסף מהכספומט, ולא נרשם

◀ **שאלה:** הוציא סכום כסף מהבנק ע"י כספומט, והוצאה זו לא נרשמה בחשבונו, האם מותר להשתמש בכסף, ומה עליו לעשות?

תשובה: בינתיים מותר להשתמש בכסף (ולא דמי לכסף שמצא עם סימן שיש לדון אם הבעלים מסכימים שישתמש בו), מכיון שהוציא משם בהיתר, אבל מכיון שבעלי הבנק הם יהודים חייב להודיעם על כך, וצריך לדאוג באיזה אופן שיחזירו להם את הכסף (ואין בזה עצה ליתן ליד סתם פקיד, שאין לו אפשרות להכניסו להם).

ואם זה בנק השייך לעכו"ם, הר"ז טעות עכו"ם, ומעיקר הדין פטור מלהחזיר.

(למעשה, כמה אנשים סיפרו שזה קרה להם, ולאחר שבוע עד שבועיים נרשמה ההוצאה בחשבונם, מכיון שכל יום נערכת בדיקה, ואם יש טעויות הם מבררים ומוצאים את מקור הטעות, ומתקנים).

נשברה מעלית בדירה שכורה

◀ **שאלה:** שכר דירה בקומה ג', ולאחר כמה שנים נשברה המעלית, ויש סכסוך בין השכנים והם לא מוכנים לתקנה, האם השוכר יכול לטעון 'מקח טעות' ולצאת מהדירה באמצע החוזה?

תשובה: אם התנה מראש שרוצה דווקא דירה עם מעלית בוודאי זה מקח טעות, ואם לא התנה מראש, לא מוכח שזה מקח טעות (רק כגון זוג זקנים שלא שייך להם בלי מעלית) ועכ"פ בוודאי יכול לבקש שיורידו לו ממחיר השכירות, דהרי הדירה בקומה ג' שווה פחות ללא מעלית.

שומר שלא אמר "תפילת הדרך"

◀ **שאלה:** מסר ראובן מצלמה יקרה כדי למסור לשמעון בירושלים (היות ולשם הוא נוסע), בדרך קרתה תאונה ונשברה המצלמה, האם ראובן חייב לשלם?

תשובה: תאונה בדרך היא אונס גמור, והיות שראובן הוא שומר חנם ולא שואל, לכן פטור, אבל אם ראובן לא אמר "תפילת הדרך" יש לדון האם זה נחשב כפשיעה וחייב (הגר"ח קניבסקי שליט"א), ולכאורה יש להוכיח כן מגמרא (ב"מ ק"ח), שאם הפועל זרע חטים במקום שעורים, ובכל השדות התקלקלה התבואה, נחשב פשיעה מכיון שבעה"ב אמר שהוא התפלל על השעורים ולא על החטים, ולכן התקלקלה משום שחסרה התפילה עליהם, וחייב לשלם ההפסד, ע"י שם.

הזמין אוטובוס ונתקע בדרך

◀ **שאלה:** בחורים הזמינו אוטובוס לבית שמש לנסיעה הלוח-חזור (לחתונה) על סך אלף ומאתיים ₪, בדרך הלוח לבית שמש נתקע האוטובוס, ונאלצו להזמין כמה טנדרים כדי להסיעם את שארית הדרך לבית שמש, ועלה להם שמונה מאות ₪, ועוד אלף ₪ להסעה חזור.

א. בעל האוטובוס תובע שלוש מאות שקל מכיון שלקח אותם חצי דרך לבית שמש.

ב. הבחורים תובעים את בעל האוטובוס, כיון שבסופו של דבר עלתה להם הנסיעה אלף ושמונה מאות ₪, נמצא שבעל האוטובוס גרם להם הוצאת שלוש מאות ₪.

תשובה:

א. אין הבחורים חייבים לשלם כלום לבעל האוטובוס מכיון שחצי דרך לא שווה להם כלום, והם היו צריכים להזמין לשם הסעה נוספת (טנדרים), (וכמבואר בשו"ע חו"מ סי' ש"י סעיף ב').

מה שבעל האוטובוס גרם להם להוצאות גדולות יותר בגלל התקלה שקרתה ברגע האחרון, זהו גרמא ופטור מלשלם.

שם אבי החתן 'בן ציון'

◀ **שאלה:** איך יש לכתוב בכתובה כאשר שם אבי החתן הוא 'בן ציון'? יסוד השאלה הוא, אם ייכתב 'יעקב בן בן ציון' אפשר לחשוב שהכוונה שיעקב הוא נכדו של ציון (כמבואר ב"פתחי תשובה" אה"ע סי' קכ"ט ס"ק כ"ט), שאם האבא הוא מומר ולא רוצים להזכיר שמו, כותבים 'פלוני נכד פלוני' או 'פלוני בן בן פלוני'.

תשובה: בזה יש להוסיף איזה תואר לאבא כגון 'פלוני בן הרב בן ציון', או 'פלוני ב"ר בן ציון', שבזה אין מקום לטעות (ספר "משפט הכתובה" שער ד' פרק ג'), ולא יועיל שיכתוב 'בנציון' בתיבה אחת כדי להניצל משאלה הנ"ל, כי מבואר ב"פתחי תשובה" (שמות אנשים אות ב'), שאין לכתוב אלא בשתי מילים (ואף לא בשתי שורות) (שם).

"שהכל ברא בכבודו"

◀ **שאלה:** תחת החופה טעה ובירך "שהכל ברא בכבודו", במקום "לכבודו", האם יצא יד"ח?

תשובה: מסתבר שיצא יד"ח בזה דסו"ס ענין אחד ומובן אחד (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

נפשו גחלים תלהט

גליון 152 שופטים תשע"ז

ניצוצות ממשנת הגאון הצדיק ר' ישראל אליהו וינטרויב זצוק"ל

לתרומות והנצחות, הוספת מנזרים, הצעות והערות יש לפנות ובטלפון: 0527697944 ולמייל: hneiderav1@gmail.com

דבר המערכת

גליון זה הוא הראשון לחודש אלול. אשר במרכזו עבודת התשובה שהיא ההכנה לראש השנה. על כן נעסוק בגליונות הקרובים בעבודת התשובה למרות שהמאמרים נאמרו סמוך לימים הנוראים דשם יש קפידה מיוחדת על עבודה זו.

בשורה טובה. בזמן האחרון הושק קו טלפוני להחדרת לימוד הספר הקדוש נפש החיים לפי חלוקה יומית [כדוגמת ח"ח היומית]. במסגרת המדורים הנפלאים יש מדור של תמצית הלימוד היומי עם הוראות למעשה היוצאות מדברי נפש החיים [שכתב ספרו כספר הדרכה עיין בפרקים] עפ"י משנת רבינו הגר"א וינטרויב זצ"ל [כל שיעור כ-5 דקות] מספר הקו 0772263941 שלוחה 4 ואח"כ 2. כמו כן בשלוחה 1 לקראת סוף השבוע ימסרו עיקרי העלון השבועי של נפשו באדיבות מנהל הקו. שמעו ותחי נפשכם

הבהרה: מחמת סגנונו היחודי שאינו שווה לכל נפש דברי תורתו של רבינו זצ"ל עוברים עריכה ועיבוד לשוני כפי שנעשה בספר "נפשו גחלים תלהט" על עקבתא דמשיחא שי"ל בעדודו. על כן כל שגיאה וטעות נא לתלות אך ורק בעורך.

נשמח על כל הערה והארה.

המערכת

רצוננו, מתגנב בנו הרהור, הלואי ש"היה כבר אחר יוהכ"פ" ואז נוכל לחזור לשמחת החיים. רבותי, האם אין זה נכון? [עיין במוסגר]

ג. ראה ראינו ב' צדדים למידת הדין

חז"ל גילו לנו כי מועד ר"ה מיוסד על קדושת ומדת יצחק אבינו. נבאר מה היא מידתו של יצחק וכיצד זה נוגע אלינו. אברהם גילה את הרבש"ע ע"י דרכי חסד שלו בבריאה. בא יצחק וגילה גוון הפכי בדרכי הנהגת הבריאה – יש דין ויש דיין [היפך מידת החסד], על הכל הוא דן עד לפרט האחרון ואין להימלט מזה. שיטתו הטילה פחד בכל והתחילו אנשי מקומו להרחיקו כמבואר בפ' תולדות. אבל אח"כ כשראו את הצלחתו המופלגת בעוה"ז מחמת שיטתו, אז בקשו שלומו ואמרו אבימלך ופיכול "ראה ראינו" כי אלוקים עמך. ופירש המגיד מישרים לב"י [פ' תולדות] שכפילות זו רומזת על ב' ראיות. היינו שבראיה הראשונה על יצחק שמיצג את מידת הדין יש זעזוע ומכניסה את האדם לאי נעימות החיים, כי אל מול מידת הדין ההנחות הקדומות שלו מתחילות להתנפץ – כי יש ליתן דין על כל מעשה ואי אפשר לחיות כרצונו. אבל אחרי כן באה הראיה השנייה. מתבוננים ורואים שדוקא החרדה הזו שעל ידה התנפצו רצונותיו של האדם, היא דוקא זו שהביאה אותו לידי עושרו ואושרו האמיתי. ואין צמיחת האור אלא מתוך החושך. ואילולי נפלתי לא קמתי ואילולי ישבתי בחושך לא היה אור לי [א.ה. עיין באריכות גליון 20 בענין מידתו של יצחק]

ד. מטרת חרדת ימי הדין לצאת מהדמיון

במקום לברוח מהימים הנוראים, נברח לכיוון שלהם דוקא, כי כאן מונח פתח אושרנו ועושרנו באמת. במטבע של הברכה האמצעית בתפילת ר"ה אומרים כי אתה

בני עולם ברור ראית [עניי ישראל ח"א]

א. שורש בעיות הדור – פינוק

אין מטרת המאמר לדרוש רעיונות יפים ולא להבריק הברקות בעולם המחשבה, אין העת לכך. רצוננו להתעורר מן השינה העמוקה והמתוקה לחושינו, בעוד ששריפה גדולה ר"ל שורפת את הבית שכנס"י נמצאת בו. בהסתכלות עמוקה לתכונת הדור שלנו במיוחד, עם כל נפתולי ובעיות החיים שלו, יראה שיסוד כל הבעיות הוא מה שגדלו על ברכי "שיטת הפנוק" שהכל צריך להתאים עם רצוני. ולכן בועטים בדברים שנוגדים את הרצון, על כן נשכחה כמעט לגמרי שיטת כל דורות הקודמים שהיו משתמשים עם היסורים כדי לישר את העקמומית שבלב "יסר בנך ויניחך ויתן מעדנים לנפשך" (משלי כ"ט י"ז). כמה פעמים הערנו כי הירידה הכללית שהגיעה אליה דורנו היא היעדר הנזכר בפרשת נצבים "והתברך בלבבו לאמר שלום יהיה לי כי בשרירות לבי אלך" וכו' [רבינו ציין בתקופה בסערת אליהו שמקורו בספר "אמונה והשגחה" (להגר"ש מלצן ז"ל) שהביא בשם הגר"ח ז"ל בשם רבו הגר"א ז"ל כי בכל סדרה של משנה תורה מרומז מה שיהיה במאה שנים מאלף השישי כסדר יו"ד פרשיות כנגד יו"ד מאות (כי פ' נצבים ופ' וילך נחשבים לפרשה אחת כידוע) עכ"ל. ולפי זה המאה שלנו היא בסדרת נצבים וילך. בהתחלת פרשת נצבים באה אוהרה אודות סוג שמכונה בתורת "פן יש בכס שרש פורה ראש ולענה וכו' בשרירות לבי אלך וכו' לא יאבה ה' סלוח לו וכו' ומחה ה' את שמו מתחת השמים וכו' ". ושרש פורה זה הוא מינות, עיין בפ' הרמב"ן שם. והוא סוג ומין בפני עצמו, לא פושע ישראל (עיין בפיה"מ להרמב"ם סוף חלק) זו התקופה האחרונה שתקדם לחזון התשובה שבאותה פרשה. יסוד שרירות הלב הוא הפינוק לקבוע כל גישת החיים על מילוי רצונו דוקא.

ב. עולם הזה ניה התלאות

אך זאת עלינו לקבוע בליבנו היטב. מציאות בריאת האדם בעוה"ז הינה לכונה הפכית מזה. האדם מיועד לעבור מלחמות תדירות כל משך ימי חייו. וכמ"ש רז"ל (ברכות ה' א') עה"פ רגזו ואל תחטאו, "לעולם" ירגזו אדם יצה"ט על יצה"ר. וכבר כתב ר"ת בספר הישר כי כל תכונת העוה"ז הוא רק "נוה התלאות" בעבור שהאדם יעבור דרך מסלול יסורים וישאר נאמן לעבודת השי"ת, או אז "תתברר" נאמנותו לבוראו. על דבר זה בא בברית עם אלוקיו. ממילא הבונה את מהלך החיים על קיום רצון עצמו דוקא, יפול ולא יוכל לקום בעת שיפגש עם המציאות הנוגדת לזה יעו"ש בארוכה. אנו עומדים לפני ימי הדין והמשפט, והם ימים נוראים המיועדים להחריד לב האדם, ולעוררו ולהקיצו משינתו, ואנו נפגשים עמם בהכרח. אבל לפי ההרגל שלנו להיות ברשות

המכשולות היוצאות מזה. אבל יותר מהמה הוא הבלבול אצל מי שקיצר את חובת חיוב ההיקף של חובת האדם בעולמו בעת שמגלגלים עליו הכל ר"ל. והוא עומד מופתע "מה עשה לי אלוהים".

ו. בחימה שפוכה אמלך עליכם – גלוי היחוד

ברש"י בסוף פ' ציצית כתב בשם חז"ל בכפילות דאני ה' אלקיכם בסוף הפרשה הוא לומר דאם יבעטו במצות ויפרקו עולם, אז נשבע הקב"ה [יחזקאל כ' ל"ג] שביד חזקה ובחימה שפוכה אמלך עליכם (והוצאתי אתכם מן העמים וכו') יעו"ש הכל. לא נוכל לצייר בדמיונו כמה יסורים משונים וצרות נוראות מונחים בתיבות אלו "יד חזקה וחימה שפוכה". אבל מבואר שם ביחזקאל להדיא שמדובר על התקופה של סוף הגלות לפני היציאה מארץ העמים יעו"ש. והגם שהם בודאי יסורי ענש מ"מ יש בהם עוד מטרה נפלאה. בסוף שירת האזינו כתוב "כי ידן ה' עמו ועל עבדיו יתנחם כי יראה כי אזלת יד ואפס עצור ועוזב. ואמר אי אלהימו צור חסיו בו וכו' יקמו ויעזרוכם יהי עליכם סתרה. ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי, אני אמית ואהיה מחצתי ואני ארפא ואין מידי מציל". פי' הדברים, כי בעת צרה מבקש כל אדם דבר שיכול להאחו בו ולהנצל. וכל זמן שאין הקב"ה מנהיג עולמו בהנהגת היחוד שלו, אז יש מקום שיראה הצלות בדרכים אחרים שסובר האדם שאין צריך לידיו ית"ש להנצל ח"ו. אמנם בסוף הגלות – כשירצה הקב"ה לגלות יחודו, אז יהיה כל העולם מוקף בצרות כאלו אשר לא יהיה בכל דרכי האפשרות להשתדלות שום דרך להנצל מהן. ואז יהיה **רק פתח זה לבד**, התליה עיניו בו ית"ש לגמרי, והיא הכרת היחוד. ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי. זהו המכוון ב"חימה שפוכה וביד חזקה אמלך עליכם". מלכיות הוא יחוד, כי מלכות שמים הוא, שהקב"ה הוא מלך יחיד, ושליט יחידי בעולמו. ואז בתוך היד חזקה וחימה שפוכה, יתגלה ה"אני אני הוא". זו שפת השמים שמדבר בעת שיש ח"ו פריקת עול ובעיטה על קיום המצות, ה"י שלא נבא לידי מדה זו.

ז. לנצל ימי הרצון

וכאן משמשת עצם החרדה של ר"ה, חומר נפץ **לפוצץ כל דמויות האלילות של פריקת עול**, והתלות ביד הסיבות הטבעיות ואז תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה (משלי י"ז י'). החכם מגיע לאמת ע"י הגערה לבד ובוזה ניצל מהלימוד של "הכות כסיל מאה". והרי אמרו ז"ל (ר"ה כ"ט ב') תקיעת שופר חכמה היא ואינה מלאכה. ואמרו (ילקוט הושע י"ד) על הפסוק שובה ישראל עד הויה אלקיך וכו', שובה עד שמדת הרחמים (הויה) שולטת כי אז מתקבלת בנקל. אבל אם תשלוט כבר מדת הדין (אלקיך) אז (כביכול) איני יודע מה אעשה ע"כ. ימים אלו עד יוהכ"פ הם ימי רצון בהם שולטת מדת הרחמים, ויכולים עתה לשנות לטובה כל המצב בב"ד של מעלה.

מין הגרא"ב וסרמן זצ"ל הי"ד כתב באגדות שלו "שמעת שפסקה נבואה ובת קול מישראל, מודיעים

אלוהים אמת וכו'. פי' כי דוקא במועד זה נפתחת ביותר האפשרות להגיע להכרת האמת. **כי כל החרדה הזו מטרתה לשבור לרסיסים מחיצת הברזל**, שהיא רצון האדם החוצץ בינו לבוראו. וקול החרדה יכול להגיע גם לתהום החשך כדי לזעזעו ממעמדו, ותמלך אתה ה' לבדך על כל מעשיך. האמת ניתנת להיאמר, שמחמת רוב ההשתקעות בתרדמת הפינוק, התרחקנו מלחיות בתוך מציאות הנהגתו ית"ש של שחר ועונש. אמנם אנו מאמינים בזה, אבל החושים שלנו מתנגדים להכיר זה בהמחשה הנראית להם, כי רעיון זה אינו הולך בתלם השקפתנו. ואז אנו נעתקים מתוך המציאות הקיימת [שממחישה בבירור על קיום הנהגת שחר ועונש למי שאינו נגוע] ועוברים לחיות בעולם אחר, בלתי מציאותי כלל, עולם המצטייר בחושים רק אצל החי בדמיון, בתוך חלום. וכדי לחיות בכך שאין כאן תביעה של שחר ועונש, אנו מחזיקים את עצמנו לישרים בעינינו וצדיקים בחיינו עפ"י שיטת "הקיצור". פירושו שאדם מקצר חובתו בעולמו לדברים אחדים שקלים עבורו ונטייתו לקיימם, וכל שאר התורה היא מחוץ לחובה הנ"ל. ועם קיום "קצת מצוות", כבר הוא מסתדר עם נקיפות המצפון שלו לקיים ציווי ה'. וזה נובע מרוב הנגיעות אל עצמו, והרגל הפינוק היתר בהילוך החיים. ומצות רבות, חמורות שבחמורות, הולכות ונשכחת חובתם וע"י זה נדרסות בעקבי האדם. הימים הללו הם ימי החשבון והמשפט על קיום תרי"ג מצות וענפיהם שרבו מאד.

ה. הנהגת מאריך אף וגבה דיליה

אמנם אל נחשוב ונשלה עצמינו שאם נשכח מהות ימים אלו הם ירדו לתהום הנשיה. והחוש מסייע לנו שהרי בשמים אין מגיבים על זה, אבל חז"ל אמרו שהקב"ה מאריך אף וגבה דיליה. משל לאדם שהיו לו עגלה עם סוס, עשה חשבון לעצמו למה לתת לאכילת הסוס מאה אחוז קש, יתן תשעים וחמש אחוז קש ויערב בו חמש אחוז נסורת. עשה וראה שלא הוזק הסוס. ועל פי חשבון זה הוריד לאט מינון הקש והוסיף מינון הנסורת כי הרויח ממון בזה, כי הנסורת היא כמעט בחינם. עד שהגיע המינון לתשעים ותשע נסורת וחד אחוז קש, ועדיין היה הסוס קיים. החליט ליתן לו מאה אחוז נסורת. והנה לגודל תמהונו פתאום מת הסוס. לא הבין פשר הדבר, אבל אותו כפרי לא ידע שלא הועילה הנסורת לקיום הסוס רק היה חי רק על אחוז הקש לבד, ועל כן מת לבסוף.

כן הוא במשפט שמים, המאריך אף הוא משום שקיים חשבון וזכות שעל מציאותו יתכן קיום עדיין. וממהלך הנהגת החסד והארכת אף מבססים את סיבת הקיום על אותה זכות. אמנם בהתרבות ח"ו החובות והתרבות הירידות ממילא מתמעט כח הזכויות, ואז לאט לאט הולכים הדברים אל סיום הנהגה זו. ואז בסיום, עם פרוץ הגזרה ר"ל, חושבים שבא על הכשלון האחרון שנכשל בו הדור. ובאמת יצאה הגזרה מחמת **קיבוץ כל מה שהצטבר בעבר מחמת הירידות**. והמדה כנגד מדה היא כנגד הכל, לא כנגד הפרט האחרון. וע"י הטעות בהנהגת מדה כנגד מדה מתקשים לקבל דין שמים, וע"י מתרבות

אורית השרירות ופינוק שמקיפה את עולמנו מסופו ועד סופו.

ישנה עובדה מפורסמת הנוגעת אלינו מאוד. פעם בעידן רעוא דפורים, היה הגאון ר' נפתלי אמסטרדם זצ"ל אצל רבו הגרי"ס זצ"ל, ואמר הר"נ זצ"ל "אילו היה לי הראש של הבית יוסף, והיר"ש של הראשית חכמה, והמדות של הרבי, אז הייתי יכול להוציא פירות". ענה לו הגרי"ס ז"ל "ניין נפתלי מיט דיין הארץ, מיט דיין קאפ, און מיט דיין מדות דוקא" (לא נפתלי, עם הלב שלך, ועם הראש שלך, ועם המדות שלך דוקא). האדם צריך לעשות מה שביכולתו עם הכלים שלו דוקא וזוהי הצלחתו ושלימותו, ורק זה מבוקש ממנו בשמים. כן הוא במצבנו ממש. זהו הנקרא עמידה בנסיון.

אותנו את כרוזי ב"ד שלמעלה בפי שונאינו ע"כ. הדיבורים ע"ד מלחמות המדוברות בעולם [א.ה. כך היה בימים בהם נאמרה שיחה זו ויפים הם עתה גם כשאין אנו יודעים מה ילד יום] אינם דיבורי סרק. מרחמי שמים הוא להודיענו מקודם כדי שנשוב אליו ית"ש בעוד מועד בעוד שהתשובה מתקבלת ביותר.

ח. עבדות הדור להתרחק מאירת הפינוק

אנו עומדים בסוף קומת בנינה הכללי של כנס"י הנקרא "עקב" [א.ה. היינו שכל הדורות הם כנגד חלקים מגופו של אדה"ר ודורנו הדור האחרון הוא כנגד העקב - עיין מדרש רבה כי תשא פ"מ ס"ג], ודל מאד כשרון וכח עקבו של אדם לעומת שאר חלקי קומתו, וא"כ יתמה האדם מה כחו של דור עני לעשות לשנות ולהציל בעת כזאת? אמנם להוי ידוע, כי כל דור יש לו נסיון כללי המיוחד לו, ועל נסיון זה הגיע לעולם בשעתו. והעמידה בזה היא הצלחתו הכללית. הנסיון של דורנו הוא שלא להיות נגרר אחר

נוה התלאות - אדם לעמל יולד

כשהיינו צעירים היינו צריכים להתמודד על כל מצבי החיים, ולדעת שאין לאדם שום זכות שדווקא רצונו יקבע הכל ושרצונו של האדם מוכרח להתקיים. אדם לעמל יולד !! [א.ה. זכורני שפעם אחת אמר רבינו שבצעירותו כולם ידעו שבלי להתאמץ לא משיגים כלום, ככה זה היה גם אצל הגויים, לא היתה גישה אחרת שאפשר להשיג דברים בלא מאמץ].

העולם שלנו זה לא עולם של מיטה עם שושנים. זה עולם של תלאות, כך מגדיר רבינו תם את עולמנו "נוה התלאות". העולם הזה הוא רק מקום ניסיון, והאדם נמצא בתוך קלחת של נסיונות. יותר מזה אין לו מצב בעולמו. בכל הנסיונות שעוברים עליו זה התלאות שהוא צריך להלחם בזה, ולעבוד כפי רצונו ית' את הנסיון באופן הטוב. אדם שיגיד לעצמו שאני אהפוך את הקושי כרצוני, לא יחזיק מעמד, בנסיון הראשון הוא ישבר !!

כשבעולם זה, עולם של תלאות אדם מכין את עצמו להתמודד, איך לעבור את התלאות, הוא לא מתפעל גם כשתהיה לו נפילה, מפני שבתלאות יכולות להיות נפילות. אבל צריכים ללכת הלאה. לא עומדים באמצע הדרך בשביל שפעם אחת נפלת. מתחזקים וממשיכים הלאה. הי"ת עוזר במשך הזמן שמה שהיה מקודם נפילה יהיה מתוקן.

זהו הציר של החיים !!! כשמתחיל את היום ויודע לכתחילה שהיום לא ילך כרצוני ואעפ"כ יעשה מה שצריך, זו התחלה להרגיש שאני משועבד למשהוא אחר. דיבורנו יועילו קצת באופן כללי להרוס את הפינוק שבנפש.

ביאור ענין הימים נוראים ועומק ענין התשובה [בסוד ישרים ש"ק שופטים תשנ"ו]

חביבות מכולם [א.ה. דוק שחודש ניסן הוא השביעי לחודש החורף ויש בו גם יחודיות המקבילה ליחודיות חודש תשרי שהרי נחלקו מתי נברא העולם תשרי או ניסן ואו"א דברי אלקים חיים כידוע ואכמ"ל]. על כן, כיון שנקבעו כל המועדים בחדשי הקיץ [א.ה. פסח בניסן ושבועות בסיון ובחדשי החורף אין כלל מועדים מה"ת] יש לחודש הזה החותם את חדשי הקיץ חביבות, ומועדי תשרי יש למהלכם ענין דו' חביב מהכל.

ב. פי' "בהמצאו" בין כסה לעשור

זה ברור שאם הזמן מתעלה לגדר החביבות א"כ גם בדרכי הנהגותיו ית' ישנה הנהגה מתאימה ומיוחדת לענין זה. על כן שומה עלינו לחפש במדותיו של הקב"ה מה היא המידה שיש בה מהלך החביבות דהו' דוד המלך ע"ה בפ' ויברך דוד את ה' וכו' [הנאמרת כל בוקר בפסוד"ו] הזכיר את כל מדותיו ית"ש המקיפות משך כל קיום עולמינו [א.ה. היינו שהקב"ה מתנהג בו' מידות שונות במשך כל השנה אלפי שנים כפי שציירו זאת חז"ל בברכות נ"ח]. לך ה' הגדולה והגבורה והתפארת וכו'. המידה השביעית (שהיא גם הסיום של כל המידות) נקראת "לך ה' הממלכה", וממילא בהיות השביעית היא החביבה מכולם, שהרי כל השביעין חביבין. זו הסיבה שמצטרף למידה זו "לך ה'" במיוחד, משא"כ לכל א' מהשש המידות שקדמוה לא הזכיר

[בעמדנו בתחילת חודש אלול, חודש התשובה אשר הוא הכנה לראש השנה וכל תקופת הימים הנוראים ראינו להביא מאמר המקיף עסק ימים אלו ומגלה עומק עבודת התשובה אשר בה עוסקים כלל ישראל]

כל מועד מכונה בתורה בשם מיוחד מגדיר גדר קדושתו. בפסח חג המצות וכו' כמבואר בפסוקים. בתורה לא הוגדרו עשרת הימים שבין כסה לעשור בכנוי מיוחד, אבל הראשונים נתנו כינוי חדש אל מועדי ר"ה ויום הכיפורים וכינו אותם "ימים הנוראים", ומאז שגור הוא בפי כל ישראל. ביאורו הפשוט כי אלו הם ימי דין ומשפט וימי מורא [עיין שע"ת שע"ב]. ננסה להכנס בעו"ה לגדר העומק בכינוי זה.

א. חביבות חדש הז'

מורגלים אנו בזמני תשרי להזכיר דברי המד"ר [סוף פ' אמור] שדיבר שם על מה שתשרי דוקא נשתנה למעלותא (שיש בו ד' מועדים מה שאין בשום חדש). ואמר שם מפני שיש לכל שביעי חביבות יעו"ש כמה דוגמאות לחביבות השביעין, והיינו, שהגם שגלגל החדשים מורכב מ"ב חודשים אך יש בהם חלוקה פנימית לו' חדשי הקיץ, וזו חדשי חרף. וחדש תשרי יש לו גדר שביעי לחדשי קיץ ולכן יש לו

תוספת זו "לך ה' החסד" ו"לך ה' הגדולה", טעם הדבר משום שיש למידה זו עילוי ויחודיות. הסברת ענין זה הוא, שמלוכה מיוסדת על המציאות של יחודו ית' דוקא. הוא הכל ועיקר הכל, ותחתיו, ותחת חוקיו, מתאחדים הכל אליו. ועומק האמת המסתתרת מתחת לכל הנראה בהנהגה, הוא רק אמיתת המצאו ית"ש לבדו בפשיטות גמורה. אשר אין עוד מלבדו בכל עומק המובן בזה. המצאו אין לו שום מוגבלות למהלכי הזמן והמקום כלל. ממילא מצדו אין מושג של רחוק וקרוב. המחיצות של זמן ומקום הקובעים מערכת ערכים השונים זה מזה [זה קרוב וזה רחוק יותר וכו'] נכון רק כלפי התפיסות שנתחייבנו לחיות בתוכם [א.ה. רוצה לומר שאנחנו חיים במערכת שבה לא נראית כלל תפיסה זו של שלטונו המוחלט בחוש ונתחייבנו לחיות במערכת זו כדי לאפשר לנו בחירה מחמת חסרון בהירות זו]. וממילא כל גדר קרוב ורחוק הוא רק מצדנו.

כעת נבין יותר מה שאמרו חז"ל שמכסה לעשור בחדש ה' הם ימי "בהמצאו". פי' בהיות חדש ה' ימי הנהגת המלכות שלו ית"ש, על כן הם ימי הנהגת גילוי יחודו ית"ש, אשר עומק היחוד נקרא "בהמצאו" – עצמות המצאו שוללת גדר רחוק וקרוב על כן הכל מקורב בעצם בהשוואה גמורה. לכן אלו "ימים נוראים" כי בעשרה ימים אלו מגולה בהם בהרגשת הלב פנימה עצמת הקורבה לאמת הזו שהוא ית"ש הכל ואפס זולתו. קורבה זו מרעדת את האדם בעת שהוא סגור עם המלך בחדרו הפנימי, זהו "נוראים".

ג. "כי אתה אלוקים אמת"

בסיום הברכה האמצעית דר"ה החתימה היא "כי אתה אלקים אמת ודברך אמת וקיים לעד". הדגשה זו של "אמת" כאן, ואשר התייחסה להנהגה של ר"ה אינה מובנת, שהרי גם בשבת ובכל מועד ישנו ביקוש על השגת ענין האמת (וטהר לבנו לעבדך באמת). אמנם למבואר לעיל מובן הוא, כי היחודיות של ר"ה היא גילוי האמת המחלטת – יחודו ית"ש, אמיתת המצאו. ודברך אמת, הוא הדבר מלך שלטון המופיע מרוממות זו.

ד. שתמליכוני כתגובה להופעת המלכות מציודו ית"ש – (וענין השופר בזה)

כמה פעמים הזכרנו בשם קדמונים שהחילוק בין ממשלה למלוכה הוא שממשלה הוא בעלות גם על מי שאין לו דמיון אליו. אבל מלוכה היא ממשלה על מי שדומה אליו דוקא [כגון ראייה מלך החיות ונשר מלך העופות ושור מלך בהמות] וכן במלכות שמים הממשלה חלה על דומה כביכול, היינו האדם, שהרי נברא האדם בצלם אלקים, עכ"ל. אם כן זה פשוט שבהתאם למהלך וערך התגלות מלכות שמים צריך שתהיה לכך הופעה ב"דומה" – בצלם האדם בכדי שחלוטו עליו יקרא מלוכה [א.ד. רוצה לומר ששיעור התגלות המלכות צריך לחלוט על הצלם אלקים שהוא דומה לו כי בלי הופעה זו עליו לא חל שם מלכות]. ואם כן מכיון שערך המלכות של ר"ה הוא ברוממות עצומה של "המצאו" – חשיפת האמת שביחוד, אם כן צריך שגם בקומת האדם תתגלה נקודת אמת בהמלכה. וצריך להבין איפה מתגלה הבלטה זו של מלכותו.

התשובה שמלכות ר"ה הוא בשופר, וכמ"ש ר"ה ט"ז אמרו לפני מלכות כדי שתמליכוני עליכם, וזכרונות כדי וכו' ובמה בשופר, ופי' הריטב"א שם ש"בשופר" חוזר גם לאמירת מלכות. וכתב הרמב"ם (פ"ג מתשובה) אע"פ דתק"ש גז"ח הוא רמז יש בו עורו ישנים וכו' ושובו וכו'. הרי שבמהלך הרמז שבו הוכנס השופר לכלל עבודת התשובה (ומקורו מן הפסיקתא, וזוה"ק אמור). אם כן שופר ההמלכה הוא מתוך מהלך התשובה. ומה פשר קשר ב' ענינים אלו של תשובה והמלכה.

בכל מהלכי עבודת הבחירה אין הכרח להשתמש בחותם של אמת על העבודה מלבד בתשובה. שהרי צדיק גמור נקרא כן משום שעכשיו בכח בחירתו כשבאה עבירה לידו פירש ולא עבר, ואין בחירה זו נוגעת עתה כלל כלפי מה מצבו עתה כלפי "למחר" בחטא זה [א.ה. רוצה לומר שכל בחירה בטוב או לסור מרע נידון רק כפי הבחירה בהווה ולא נקח בחשבון ערך המצוה או הפרישה מעבירה כלל מה יהיה בעתיד האם יתמיד בקיום מצוה זו או פירשה מעבירה זו]. משא"כ בתשובה יש תנאי בעצם עבודתה שאחרי החרטה

והניחום יגיעו הדברים לידי כך ש"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לחטא זה עוד" כלשון הר"מ פ"ב מתשובה. פרישה זמנית אינה נחשבת בכלל זה, הגם שבשעתו לא עבר, אבל גדר תשובה אין כאן. נרחיב בזה. היפוך האמת נגדר בשתי מילים – שקר וכזב. שקר הוא שאין המציאות כן עתה. וכזב פירושו שקיים עתה אבל עתיד הוא להפסיק [וכלשון המשנה בפרה נהרות ה"מכזבות" מימיהם אחת לע' שנה אינם מים חיים]. עבודת התשובה היא היחידה המחייבת קיום עולמי בקבלתה. לא **שיפירוש מחטא** (כפעולה) אלא שיהיה **פירוש מן החטא** (בעצם המהות שלו). זהו ציור של המלכה שיוצאת מנקודת האמת שבאדם להמליכו ית"ש בציור הרוממות שבמהלך היחוד במלכות שמים.

ה. התהוות כח הבחירה בהאדם דכנס"י. ובתיקף בר"ה

ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה. ראה הוא לשון יחיד, ולפניכם הוא לשון רבים, ופי' על זה באד"א שם כי מדובר כאן על נתינת כח הבחירה לאדם, זהו ברכה וקללה. ותיבת היום פי' שבכל יום ויום מחדש הקב"ה כח זה. והוא בין ליחיד ובין לציבור יעו"ש הכל. כאן הוא פתח תקוה לאדם אפילו אם נפל ע"י בחירה לרע מטה מטה וקלקל בחירתו, מכל מקום יכול להתחזק ולחזור כי בכל יום מחדשים מחדש כח זה. ומה שלאדם אינו ניכר היחידות הוא משום החקיקות והמסלולים שסלל בנפשו המתמשכים הלאה, על כן הרגשתו היא שבכל יום הוא המשיך לעבר. זה נכון תמיד. אבל בר"ה שהוא יום ברא אדם, זה היום תחלת מעשיך וכו' שעמו התחדש ענין הבחירה, בודאי שהתחדשות כח הבחירה היא במלוא תוקפה ויכול האדם להתנער מחדש וביתר שאת מתולדות גוש העפר שלו.

ו. תשובה, גילוי המעמקים

בכללות הדברים בענין תשובה יובנו דברי השע"ת בריש ספרו שכתב דמחסד ה' שיעזור ה' לשבים כאשר אין יד טבעם משגת, להשיג מעלת אהבתו. שנאמר ומל ה' אלקיך את לבבך וכו' לאהבה וכו' יעו"ש. והדברים אינם מובנים שהרי גם בע"ת חייב במ"ע דואהבת את ה' וכו' להתבונן בדברים המביאים לידי אהבה שהוא החיוב דכל ישראל. אם כן על איזה סייעתא דשמיא מדובר כאן אשר אין יד טבעו משגת.

אמנם יבואר על פי מה שנתבאר במשנה (גדרים דף לא) הנודר מן המהולים אסור בערלי ישראל, בהיות שיש להם גדר מהולים בעצם (לא כהגויס הנקראים בפסוק ערלים בעצם) יעו"ש הכל. נמצא שיש בנו נקודה שהיא קביעה וקיימא בקדושה [להקרא מהולים אף אם ערלים מצד הגוף] וממילא היא בגדר האמת בהיות שאין לה הפסק [א.ה. כנ"ל היפך כזב שיש לו הפסק]. אחרי שנתחדשה נקודה זו של אהבת ה' באברהם אבינו, יש למדתו גדר קביעות בנפשות ישראל לדורות. וגם אם מכוסה היא בערלת הלב (עיין בפי' הרמב"ן בעקב עה"פ ומלתם את ערלת לבבכם וכו') מכל מקום נחשב שהיא נמצאת (כמו שאמרו כלי ערלת הבשר שלמרות שנמצאת נקראים נמולים).

נחזור לדברי רבינו יונה. על חובת קיום מצות אהבה לא דיבר כלל, כי ביד כל בע"ת לקיים מצוה זו ככל ישראל. אבל המדובר כאן הוא על ההגעה לנקודת האמת בפועל ובגילוייה הנקרא "מעלת אהבתו". וכלפי נקודה זו בהיות שעבודת התשובה היא בקו נקודת האמת בנפש וכמ"ש, על כן יש לבעל תשובה חסד מיוחד להסיר ממנו ערלת הלב ולהגיע לגילוי נקודה זו שהיא גם כן קבועה בו.

פנינים משולחן רבינו הגאון רבי אברהם גנחובסקי זצלה"ה - פרשת שופטים תשע"ז -

ב. קושיא על הרמב"ם

הנה פסק הרמב"ם (פ"י מהל' נזקי ממון הי"א) שאין דין כופר אלא היכי שנהרג השור, ואם כן על כרחך העדים שהעידו על הבעלים ששורו של זה הרג את הנפש לחייבו כופר ונגמר דינו לכך, על כרחך שהעידו גם כן על שור הבעלים ונגמר דינו של השור למיתה, ואם כן צריכים לשלם דמי השור.

מעתה תיקשי היאך סבירא ליה לרמב"ם דעדי כופר לוקין, הא כיון דעל כרחך משלמין היאך לוקין, הרי קיימא לן דאין לוקין ומשלמין.

ג. כבר מיתסר השור

בערוך לנר (מכות שם) מיישב, דאיידי דהשור כבר מיתסר מנגיחות קודמות, אם כן בלאו הכי היה נהרג השור, [רק לא הרגו השור מכיון שהשור ברח לאגמא], נמצא דהעדים זוממין העידו רק לחייב הבעלים לשלם כופר, ומכיון דאין משלמים את הכופר, אם כן עכ"פ לוקין.

ד. שור שאינו שלו

יש לעיין על דברי הערוך לנר, דהנה אם איירי שהעדים זוממין העידו בשור שכבר חייב מיתה, הרי בשעה שעכשיו חזר ונגח והרג את הנפש, כבר אינו שור של הבעלים, ואמאי הבעלים נתחייבו לשלם כופר, [אם נימא דמיתסר מחיים].

אך תיקשי מסוגיית הגמרא (בבא קמא מ"א א') דהקשה היאך משכחת לן שור מועד שהרג את הנפש, הרי מאחר דמתם קטלינן ליה, מועד היכי משכחת לן, ומשני דברח לאגמא, ואכתי תיקשי אמאי במועד חייב לשלם הרי השור כבר לאו ידידה. ויש לומר דהתם איירי באופן שברח קודם גמר דין.

ה. רמי עליו מצות סקילה

אמנם כתב בחזון איש דאע"פ דהשור חייב מיתה, מכל מקום כיון דרמי עליו מצות סקילה חשיבא שור ידידה ויהא חייב בנזקיו. ולפי זה אתי שפיר.

ודברי החזון איש הם על קושיית הגרע"א, ובהקדם, דהנה איתא במשנה בבבא קמא (מ"ד ב') דדעת חכמים דשור של הפקר שהרג את האיש חייב סקילה, ודעת ר' יהודה דפטור מסקילה, ואמרינן בגמרא (שם) דלר' יהודה פטור גם בנגח ואחר כך הפקירו קודם גמר דין.

והנה דיינינן בגמרא (צ"ב ב') בשור שהזיק וגם הרג, שהשור חייב מיתה וגם הבעלים חייבין לשלם ההזיק, דיתכן לדון תחילה הדיני נפשות ורק אחר כך הדיני ממונות.

והקשה הגרע"א (גליון הש"ס שם) ובקצות החושן (סי' ת"ו סק"ב) דהנה אמרינן בגמרא כריתות (כ"ד א') דשור הנסקל שהוזמו עדיו כל הקודם זכה, חזינן דהוה הפקר, ואם כן היאך יתכן לדון תחילה דיני נפשות הא אז יפטר מדיני ממונות, דהוה ליה נגח ואחר כך הפקיר.

ובחזון איש (בבא קמא סי' ג' ס"ק ט"ז) דן דכיון דיש לו זכות מצות הריגת השור אם כן חשיבא שור ידידה, ויהא חייב בנזקיו ואינו נפטר מדין נגח ואחר כך הפקיר.

[וצריך עיון אם כן אמאי בהפקיר נפטר ממיתה הא אכתי הוה שור ידידה לענין מיתה, דיש לעיין אם מהני דין שומרים גם לחייבו בדין שור הנסקל, והיינו לר' יהודה היאך יהא בקדשים קלים למאן דאמר ממון גבוה, ואם נימא דיהא חייב דחשיבא שורו אם כן הדר תיקשין].

אך מקשים על זה מתוספתא (בבא קמא פ"ה ה"ג) דשור הנסקל שהזיק הבעלים פטורים. [ועיין בתשובות אחיעזר].

משלשין ביניהם

ועשיתם לו כאשר זמם לעשות לאחיו וגו' (י"ט י"ט)
אמרינן בגמרא ריש מכות (ב' ב') עדים שהעידו על שורו של זה שהרג את הנפש והוזמו, אין העדים זוממין משלמין את הכופר.

ואמרינן בגמרא (שם) דתליא אם כופרא כפרה או כופרא ממונא, דאם הוה כפרה, באמת אין משלמין את הכופר, דהרי העדים זוממין לאו בני כפרה נינהו, אבל אם כופרא ממונא אז העדים זוממין חייבין.

א. קושיית הריטב"א

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (מ"א א') איבעיא להו שור של שני שותפין שהרג את הנפש, כיצד משלמין את הכופר, משלם האי כופר והאי כופר, כופר אחד אמר רחמנא ולא שני כופרין, האי חצי כופר והאי חצי כופר, כופר שלם אמר רחמנא ולא חצי כופר.

והקשה בריטב"א (מכות ג' א') אם כן היאך אמרינן בגמרא מכות הנ"ל, דאם כופרא ממונא, עדים זוממין ישלמו את הכופר, הרי איכא שני עדים זוממין, ואם כן תיקשי כהנ"ל כיצד משלמין את הכופר.

ומתרג' בריטב"א, דשאני בעדים זוממין דכיון דקיימא לן (מכות ה' א') בהעידוהו שהוא חייב לחבירו מאתים זוז ונמצאו זוממין משלשין ביניהם, ואם כן כי יהיב האי חצי כופר והאי חצי כופר מצטרפין והוה ליה כופר אחד שלם.

ב. כשאחד אינו חייב לשלם

מעתה יש לדון מהו אם הוזמו שניהם אבל אחד פטור מלשלם, כגון באופן שהיה בשעת עדותו חייבי מיתת שוגגין ופטור מלשלם, או שהיה חייב להעיד משום פיקוח נפש. [אך אופן השני אינו, דגם אז חייב משום הזמה אף דתשלומי הזמה קנס].

וצדדי הספק, מי אמרינן דלא יתחייב לשלם, דהרי בכהאי גוונא ביחד לא יהא כופר שלם, או דילמא גם הכא ישלם אידך חצי כופר, [אם נימא דסגי שיוזמו שניהם ולא בענין שיענישו שניהם], דכוונת הריטב"א לחלק בין שור של שני שותפין דכל אחד חייב בכפרה שלימה, ובין עדים זוממין דמשלשין ביניהם. וכן נראה לענ"ד. [א"י, נראה דכוונת רבינו, דחילוק הריטב"א היינו בעיקר החיוב, דבשור של שני שותפין כל אחד חייב כופר שלם, משא"כ בעדים זוממין עיקר החיוב הוא דמשלשין ביניהם, והיינו דמשלמין ביחד].

ג. מת העד לאחר שהעיד

הנה אם לא נימא כהנ"ל, אלא נימא דבגוונא דרך עד אחד חייב לשלם, באמת לא ישלם, אם כן עדים שמעידים על כופר, [למאן דאמר כופרא ממונא], ומת העד לאחר עדותו ולפני שהעיד השני, נימא דיפטור הבעלים מהכופר, דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה, דהרי אף אם יזימו השני לא ישלם. אך יש לומר דחשיב עדות שאתה יכול להזימה כיון דמכל מקום ילקה. ותליא בבי' התירוצים של תוספות בריש מכות (ב' א' ד"ה מעידין) אם מהני מלקות למשוי עדות שאי אתה יכול להזימה.

[ויש לעיין למאי דקיימא לן כופרא כפרה, הוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה, דהרי אם הוזמו אינם משלמין, אך יש ליישב בפשיטות לפום בי' תירוצי התוספות הנ"ל, או דמהני מלקות, או דלא שייך הכא הזמה].

עדי שור הנסקל

אמרינן בגמרא ריש מכות (ב' ב') עדים שהעידו על שורו של זה שהרג את הנפש והוזמו, אין העדים זוממין משלמין את הכופר. וטעמא משום דכופרא כפרה ועדים זוממין לאו בני כפרה נינהו.

א. פלוגתא אם לוקין

הנה נחלקו קמאי אם עדי כופר שהוזמו שאין חייבין לשלם את הכופר, האם עכ"פ לוקין, דדעת הרמב"ם וריטב"א (שם) דאין לוקין, אמנם דעת הרמב"ם (פ"כ הל' עדות ה"ח) דלוקין.

אנשים ולא קטנים

וְעָמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים אֶשֶׁר לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי ה' וְגו' (י"ט י"ז)
הנה ילפינן בגמרא בבא בתרא (קנ"ה ב') 'האנשים' ולא קטנים,
שקטנים פסולים לעדות.

והקשה הגרע"א (קמא סי' קע"ו) למה לי האי קרא שקטנים
פסולים לעדות, תיפוק ליה מפאת עדות שאי אתה יכול להזימה,
דהרי אף אם יזימו הקטנים לא יענשו בעונש ההזמה, דקטנים לאו
בני עונש נינהו.

ויש לדון בכמה תירוצים:

א. עדים המזכים

תירץ הגרע"א, דנפקא מינה כשבועדותם מזכים, כגון אם ב' עדים
אמרו פלוני הרג, ובאו ב' עדים אחרים והכחישום דלא הרג, דבעדים
השניים ליכא עונש כשהוזמו, דהא לא רצו לחייב שום דבר על ידי
עדותן, אלא לפטור להאיש שהעידו עליו הכת הראשונה, ונגם משום
מלקות נראה דלא לקו דלא שייך בזה לא תענה ברעך דהא לא העידו כלל על
רעהו להפסידו בשום דבר, ועל כרחך לא בעי בזה עדות שאתה יכול
להזימה, והיינו אומרים שגם קטנים כשרים להאי עדות, משא"כ
אחרי שילפינן דקטנים בעצמותן פסולים, אם כן גם הכא נפסלו
ואינם יכולים להכחיש הראשונים.

ב. קטן שהגדיל

תו תירץ הגרע"א, דנפקא מינה בגוונא דבשעת הראיה היה קטן,
ואחר כך הגדיל, והעיד בגודלו מה שראה בקוטנו, דבלא קרא היה
כשר, דעכשיו הוה עדות שאתה יכול להזימה, אך אחרי דילפינן
מקרא ד'ועמדו', הקטן פסול, דמקרי תחילתו בפסול, דהרי הפסול
הוה בגוף הקטנות.

אך בגבורת ארי (מכות ב' א') דן דאין ליישב כן, דהרי גם מצד דינא
ד'עדות שאי אתה יכול להזימה', חשיב תחילתו בפסול, דהרי בשעת
הראיה היה עדות שאי אתה יכול להזימה. [ונועין מה שהארכנו בזה
בפרשת אמור תשע"ה].

ג. ספק ישראל ספק נכרי

הנה אמרינן בגמרא כתובות (ט"ו ב') דשור של ספק ישראל ספק
נכרי שנגח שור של ישראל, משלם חצי נזק. [ואינו משלם נזק שלם, דהרי
על אידך פלגא אומר להו אייתי ראיא דלאו ישראל אנא ואתן לכו].

והקשה הגרע"א (שם) היאך אמרינן דמשלם מיהת חצי נזק, הא גם
זה לא ישלם, דהרי העדות הוה עדות שאי אתה יכול להזימה, דהרי
אף אם יוזמו, מספק לא יהיו צריכים לשלם לו כלל, דיאמרו שמא
אתה נכרי.

ותירץ הגרע"א, דאיירי בנגח השור לפני בית דין.

ובמנחת חינוך (מצוה נ"א) ובתשובות בית יצחק (נ"ה, לא מצאתי) דנו
לתרץ בעוד דרך, דמכיון דמספק יכולים לתפוס מהעדים זוממין הוה
ליה עדות שאתה יכול להזימה.

[ולא הבנתי היאך אפשר לתפוס מספק, הא קיימא לן תקפו כהן
מוציאין מידו, ורק בטענת ברי ועל גוף החפץ דנו הפוסקים אם מהני
תפיסה].

והנה לדבריהם נמי נחא דבעינן קרא לקטנים, דבשלמא מפאת
עדות שאי אתה יכול להזימה, הוה מקבלינן ספק קטנים לעדות
ממון, דמכיון דמספק יכולים לתפוס הוה ליה עדות שאתה יכול
להזימה, משא"כ לבתר קרא, הרי הוה ספק פסולים ואין לקבלם.

ד. אם האדם מופקע לית לן בה

אחד מגדולי הדור שליט"א קאמר ליישב, דהנה חזינן בהגהות
אשרי (פ"ק דגיטין סי' י'), ועוד עיין בתוספות בבא קמא פ"ח א' ד"ה יהא בשם
רש"י דנכרי המוחזק שאינו משקר כשר לעדות מן התורה, ותיקשי,
הרי הוה עדות שאי אתה יכול להזימה, דהרי לא יהא אפשר להעניש
להנכרי, אלא על כרחך חזינן דאם האדם מופקע מעונשין לית לן בה.

והערתי דחזינן לא כך מרבינו פרץ (שיטה מקובצת בבא קמא ט"ו א'),
דהנה הקשה רבינו פרץ למה לי קרא דנשים חייבות בעונשים, הרי
מדמעטנין נשים שפסולות לעדות, שמעינן דחייבות בעונשין, דאם
אינם חייבות בעונשין הרי הוה עדות שאי אתה יכול להזימה, אם כן
חזינן דלית להו האי סברא, דהרי להצד שנשים מופקעות מעונשין
מכל מקום הוה חשיב עדות שאי אתה יכול להזימה. [נועין בשאר

התירוצים אם מתיישב נמי קושיית רבינו פרץ. ונועין לקמן מה שכתבנו עוד
קושיית רבינו פרץ].

ה. גדול מכח חזקה

לכאורה יש עוד נפקא מינה, כשהעד גדול רק מכח רוב או חזקה,
כגון שהעד הוה גדול רק מכח חזקה דרבא. [והיינו דאם הגיע ל"ג שנים
אינו צריך בדיקה דחזקה דהביא סימנין].

דבשלמא לענין עונש הזמה שפיר יענש, מחמת דהוה גדול מכח
חזקה או רוב, ונמצא דהוה עדות שאתה יכול להזימה.

אבל לענין הא דילפינן מקרא דקטן פסול לעדות, הרי יש לעיין
אם אפשר לסמוך על חזקה או רוב כדי שיוכל להעיד להוציא ממון.
[ונועין בתשובות נודע ביהודה (קמא אה"ע סי' ס"א, וע"ע תניינא אה"ע סי' מ"ד)
דזן בזה האם באמת מוציאין ממון על ידי חזקה דרבא דמהני מן התורה].

ויש לעיין בהאי נפקא מינה בכמה אנפי:

א. להצד של המיעוט אין עונש

אך תירץ זה אינו, מפאת תרי טעמי, חדא, דהלצד של המיעוט אין
כאן עונש, אע"פ שנענש בפועל, ואם כן אף להטעם דהוה עדות שאי
אתה יכול להזימה, מכל מקום הוה ליה עד רק מכח רוב.

ועיין בתשובות הגרע"א (תניינא סי' קכ"ט) שדן לא כך, אלא באמת
סגי במציאות של עונש. וכך מפרש דברי התוספות בחולין (י"א ב' ד"ה
וכי תימא).

שוב דיברתי עם אחד מגדולי הדור שליט"א (נביום ב' פרשת וירא
תשי"ט), וקאמר כהנ"ל דמסברא מה שיקבל בפועל הזמה לא מהני לצד
שפטור. אך הא הבאנו שהגרע"א (שם) כתב דלא כן.

ב. עונש ממון

תו, דבאמת גם לא הוה עדות שאתה יכול להזימה, דהרי אם עדותו
להוציא ממון, הרי גם עונש ההזמה הוה ממון, והיאך אפשר
להענישו, הרי אין הולכין בממון אחר הרוב.

ג. קם ליה בדבריה מיניה

אמנם לכאורה יש לקיים תירוצנו דלעיל, דהויין גדולים רק מכח
רוב, ואיירי באופן שמעידים שעברו עבירה שחייבין עליו גם מיתה
וגם ממון, וכשיוזמו יקבלו רק מיתה, ומכל מקום הוה ליה עדות
שאתה יכול להזימה.

דהנה אמרינן בגמרא סנהדרין (ט' ב') עדים שהעידו שאשתו של
פלוני זינתה, ועל ידי עדותם מפסידין כתובתה ממנה וגם היא נהרגת,
ונמצאו זוממין, נהרגין ואין משלמין ממון, דאמרינן קם ליה בדבריה
מיניה, וכיון דחייבין מיתה פטורים מן התשלומין.

והקשה ברמב"ן (ריש מכות) דהוה ליה עדות שאי אתה יכול
להזימה, דהרי מקיימין בהם כאשר זמם רק במקצת, והיינו רק
בחיוב מיתה ולא בחיוב ממון.

ותירץ [נחמד תירוצא] דקם ליה בדבריה מיניה כולל הכל, והיינו דכיון
דרחמנא אמר קם ליה בדבריה מיניה, כמאן דמקיים בה כולה מילתא
דמי, אלא רחמנא הוא דפטריה, נמצא דמכיון דנתחייבו מיתה כמאן
דמתקיים בהם גם החיוב ממון.

ואם כן הכא נמי בנידון דידן, מכיון דלענין עונשין אזלינן בתר
חזקה, אם כן מכיון דיענשו במיתה, נכלל בזה גם עונש הקל דממון,
ונמצא דחשיב עדות שאתה יכול להזימה בעונש ממון, משא"כ
השתא שפסולים בעצמותם, הרי אין מוציאין ממון על ידי רוב או
חזקה.

ד. פטור מהממון מסיבה אחרת

אבל לעני"ד לא ברירא האי תירוצא, דכל דברי רמב"ן כשיש חיוב
ממון והמיתה פטרת, דבכהאי גוונא הוה ליה יכול להזימה, אבל
בנידון דידן דפטורים מלשלם ממון דברוב לא מפקינן, מה יועיל לן
דחייבים מיתה. ועדיין לא ברירא לי. ואחד מגדולי הדור שליט"א
קאמר שהתירוצא נכון.

ה. החייב מודה

הנה יש לדון מהו בכגון בגוויי אחריתי דהוה ליה בממון עדות שאי
אתה יכול להזימה, כגון שזה שהעידו עליו מודה שהעדים היו שם
אבל מכחיש המאורע, והוזמו, דבזה מבואר בגמרא בבא קמא נ"ה

ב' דהוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה, והעידו גם על מיתה, דלרמב"ן נכלל בזה הממון.

אך יש לומר דזה גרע דלא שייך חיוב ממון כיון שהודה ומה שייך לומר שנכלל, וכל נידון דידן כאשר יש באמת הזמה אך לא מצינן לקיימו, כגון שאין מוציאין ממון.

[ובעיקר האי גוונא יש לעיין, דהנה הודאתו לא תפטרם מבעל חוב שלו שהיה קודם שירצה לגבות הקנס משעובדא דר' נתן, דגם בקנס יש שעבודא דר' נתן, ואם כן שייך הזמה כאשר אין לזה שהעידו עליו נכסים, וכתבו תוספות בסנהדרין (פ"א א' ד"ה ונגמר) גבי נידון בחמורה דאפשרות של הזמה סגין].

ו. קרוב ורחוק שנתערבו

וכן בכגון קרוב ורחוק שנתערבו, דלא יועיל ששניהם יעידו דהוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה, כמו שכתב בירושלמי יבמות (פ"א ה"ה), מהו באופן שהם מעידים גם על חיוב מיתה, ולענין זה שניהם הוו רחוקים, כגון שבראיית הממון היה קרוב ואחר כך נתרחק וראה המיתה, וכשהזם הוה ליה קם ליה בדבריה מיניה, דהמיתה כוללת הממון, האם חשיב עדות שאתה יכול להזימה.

ז. שוב עיינתי

שוב עיינתי בתירוצא דידן וכמדומה דליתא, דלא דמי להיכא דבאמת מקבל ההזמה בפועל, כחך דהגרע"א (תניינא ס' קכ"ט) דבזה הוי יכול להזימה, אבל הכא הא מקבל החמור ואנו דיינינן אם איכלל בו הקל, ולהצד שהם קטנים לא איכלל.

ח. עונש הזמה יהא מלקות

הנה קאמר אחד מגדולי הדור שליט"א, דמשכחת לן עיקר התירוצא דכתבנו דאיידי בקטן ע"י חזקה, והיינו בעדות ממון כאשר ידעינן שחייב, והעדים מעידין רק שהחייב הוא חפץ פלוני, דלענין הזמה יקבלו מלקות ולא ממון, דהרי לא רצו להחסיר ממון, אמנם השתא דהפסול בקטנים בעצמותם, הרי אין להוציא ממון על ידי חזקה או רוב. ואם כן בזה שייך תירוצא דידן בפשיטות.

[וצריך עיון למה שכתבו תוספות (ריש מכות) בחד תירוצא דעונש מלקות לא משוי כאשר זמם, אם כן היאך מקבלינן עדותם, ויש לומר דזה דמי לבן גרושה דלא שייך כלל ענין הזמה, ואתי שפיר לבי התירוצים.

אך אכתי תיקשי לתירוצא דמלקות מהני לכאשר זמם, אבל הרי במקום מיתה לא מהני, והכי נמי בממון דכתיב יד ביד, ואולי זה לא מקרי כלל ממון. וצריך תלמוד].

ח. פחות משוה פרוטה

יש להוסיף נמי דמשכחת לן במעידים על פחות משוה פרוטה לצרף לפחות משוה פרוטה, דהזמה לא תהא, דהרי אין להעניש בפחות משוה פרוטה, אבל יהא מלקות, ונמצא דהוה עדות שאתה יכול להזימה, אמנם השתא דהפסול בקטנים בעצמותם, הרי אין להוציא הפרוטה על ידי חזקה או רוב. [ובאמת בשני עדים המעידים על פרוטה דן באחיעזר היאך הוה יכול להזימה].

ט. הולכין בממון אחר הרוב

הנה לרב דסבירא ליה דהולכין בממון אחר הרוב, לא יתכן תירוצנו. אך הרי הקרא דאנשים אינו מיותר דאתי לאפוקי נשים, וכל הקושיא על הגמרא בבא בתרא (שם) דילפא קטנים מהאי קרא, ואם כן נימא דהאי סוגיא אתי כשמואל דאין הולכין בממון אחר הרוב.

כולל הכל

הנה אמרינן בגמרא סנהדרין (ט' ב') עדים שהעידו שאשתו של פלוני זינתה, ועל ידי עדותם מפסידינן כתובתה ממנה וגם היא נהרגת, ונמצאו זוממין, נהרגין ואין משלמין ממון, דאמרינן קם ליה בדבריה מיניה, וכיון דחייבין מיתה פטורים מן התשלומין.

והקשה ברמב"ן (ריש מכות) דהוה ליה עדות שאי אתה יכול להזימה, דהרי מקיימין בהם כאשר זמם רק במקצת, והיינו רק בחיוב מיתה ולא בחיוב ממון.

ותירץ [בחד תירוצא] דקם ליה בדבריה מיניה כולל הכל, והיינו דכיון דרחמנא אמר קם ליה בדבריה מיניה, כמאן דמקיים בה כולה מילתא דמי, אלא רחמנא הוא דפטריה, נמצא דמכיון דנתחייבו מיתה כמאן דמתקיים בהם גם החיוב ממון.

א. בעת עדותם עברו עבירה

הנה יש לעיין בעדים דבעת עדותם על פלוני שחייב ממון, עברו על חיוב מיתה בשוגג, ואם יוזמו יהא פטורים על החיוב ממון, אע"פ דהיו שוגגין [מתנא דבי חזקיה], האם גם בכחאי גוונא קאמר רמב"ן דחשיבא עדות שאתה יכול להזימה.

[א"ה, לכאורה שורש הספק, דבשלמא בגוונא דרמב"ן יש קיום הזמה עכ"פ במיתה, משא"כ הכא אין שום קיום של הזמה, והמיתה הוא מחמת עבירה אחרת].

ב. קושיית רבינו פרץ

ואם נימא כך יש ליישב קושיית רבינו פרץ, ובהקדם, דהנה ילפינן בגמרא בבא קמא (ט"ו א') 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' השוה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה.

וכתבו קמאי (שיטה מקובצת בבא קמא שם בשם תוס' שאנץ ורשב"א) דברוצח לא בעינן קראי הנ"ל שאשה שהרגה את הנפש חייבת מיתה, [וכתב הרשב"א דהיינו משום דלא כתיב איש בקרא].

והנה הקשה בשיטה מקובצת (שם) בשם רבינו פרץ, דלמה צריך קרא דנשים חייבות בדינים, תיפוק ליה מדאיצטריך לדרוש בגמרא שבועות (ל' א') דאשה פסולה להעיד דילפינן מקרא 'ועמדו שני האנשים ולא נשים, ואי אשה אינו בכלל דינים הא בלאו הכי פסולה להעיד, דהרי אי אפשר לקיים בה כאשר זמם דהרי גם אם הזיקה פטורה, אם כן אם יזימו אותה תיפטר.

ג. מיושב קושיית רבינו פרץ

אמנם להאמור יש ליישב קושיית רבינו פרץ, דהרי אין לנו הוכחה דאשה חייבת בדין מהא דלא פוסלין אשה לעדות מחמת דהוה עדות שאי אתה יכול להזימה, דהרי יש אופן שאע"פ שאינה חייבת בדין מכל מקום הוה עדות שאתה יכולה להזימה, והיינו בכגון שבשעת שהאשה העידה הרגה בשוגג, שבכחאי גוונא חייבת מיתה והוה כאילו התחייבה גם בהממון.

זקן ממרא

וְהָאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה בְּזֶדוֹן לְבִלְתִּי שְׁמֹעַ אֶל הַכֹּהֵן הָעֹמֵד לְשִׁרְת׃ שָׁם אֶת ה' אֱלֹקֶיךָ אוֹ אֶל הַשֹּׁפֵט וּמָת הָאִישׁ הַהוּא (י"ז ב')

הנה אמרינן בקרא לדינא דזקן ממרא, דזקן שחולק על הבית דין הגדול חייב מיתה. ואיתא בגמרא סנהדרין (פ"א א') דזקן ממרא אינו חייב אלא כשהורה בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

ואיתא ברמב"ם (שם הלכה ב') דדינא דזקן ממרא הוי בין שנחלקו בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, ובין שנחלקו בדבר המביא לידי דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת, והיינו דחשיבא זקן ממרא אפילו במתיר איסור כרת רק בהשתלשלות, בגרמא דגרמא, ואפילו לאחר מאה פעולות.

וכגון בהורה הזקן על ערלה אם אסירא או שריא, חשיבא דמביא לאיסור כרת, שהרי המקדש בערלה אינה מקודשת, ונמצא דאם הזקן ממרא הורה דהוי ערלה, הרי פוסק דהמקדש בה אינה מקודשת, והתיר אשת איש שלא כדין, ואם אמר שאינה ערלה, נמצא לדבריו דאם נתקדשה בהערלה, ואחר כך התקדשה לשני, לא יתפסו הקידושין לשני, וכאשר ימות הראשון אחר כך תותר לעלמא, ובאמת חלו קידושי השני, נמצא דשוב התיר איסור כרת.

אך כתב הרמב"ם (שם הלכה ג') דאם הזקן פסק במצוות ציצית או שופר או לולב אינו נעשה זקן ממרא, דאינו מביא לידי כרת.

ויש להקשות על דבריו בכמה אנפי:

א. משתנה ערך הציצית

תיקשי הרי בהוראת הזקן משתנה ערך חוטי הציצית, דערך הציצית הוי רק להשתמש בו לצורך המצוה, ומכיון דאינו כשר להמצוה אם כן אין בו ערך כלל, ושוב נפקא מינה לקידושין, וכך

הקשה המנחת חינוך מצוה תצ"ו אות ה').

ובאמת כתבו תוספות בסנהדרין (פ"ז א' ד"ה בפלוגתא) דאם הזקן ממרא קאמר שהאשה טמאה ובאמת היא טהורה, הוי זקן ממרא, וטעמא, דלדברי הזקן ממרא, אם תגע בתרומה, אין בה שוה פרוטה. ואם כן לדברי תוספות הוא הדין בשופר וציצית ולולב.

והשתא יש לעיין בדעת הרמב"ם אמאי לא סבירא ליה כדעת התוספות.

וכתב בחזון איש (סנהדרין סי' כ"ג) דהנידון אם שוה פרוטה או לא, תליא במחיר השוק, וממה נפשך אם סברי העולם כהזקן ממרא, באמת הוא לא שוה פרוטה אף לדעת החכמים, ואם כן אינו שוה פרוטה גם לדידהו, ואם סברי העולם כחכמים חשיב שוה פרוטה אף להזקן ממרא. שוב ראיתי כסברא זו גופיה בתורת האהל (ד' ב').

ב. מקח טעות

לכאורה קשה אכתי נפקא מינה לענין מקח טעות אם המעות חוזרים. ויש לומר דאם סברי העולם שזה כשר, אם כן כשם שהמחיר אכתי מחיר כמו כן אינו מקח טעות.

אך הנה יש לעיין בעד אחד שיודע שהבהמה טריפה ואין מאמינין לו, אם לגבי הוי מקח טעות.

ותליא מהו כשהמוכר שיודע טריפה, האם הוא חייב לבטל המקח. ובפשוטו למי שיודע באמת הוה מקח טעות.

ואם כן בהך דזקן ממרא הרי לדבריו הוה מקח טעות בציצית ובשופר, ולדבריו אין כאן קידושין, ואם כן אכתי צריך עיון.

ג. כלאים בציצית

תו יש להקשות דיש נפקא מינה בציצית, דאם היא כשירה דוחה כלאים, ואם פסולה אין דוחה, ואם כן חייב מלקות ופסול לעדות והקידושין לא יהיו קידושין.

ואולי נימא דפסול עדות לא חשבינן למתיר כרת, דהרי בערלה אמרינן מפאת המקדש בערלה, ולא אמרינן לגבי האוכל בלא הערלה

אם כשר לעדות או פסול.

והרי לא חשבינן דהתיר כרת בהוראתו בציצית וכדומה, מפאת דבגוונא דמכר חפץ בתנאי שהציצית כשרה, להוראת הזקן דאין הציצית כשרה, לא חל המקח, ואם קידש בהחפץ לא חלו הקידושין, אלא חזינן דבכהאי גוונא לא חשיב נפקותא לענין כרת, ואם כן אולי גם פסול עדות. [נ"ה, ויש לבאר הסברא, דהרי אין גוף הציצית שהורה בו גורם החיוב כרת, אלא הוי גורם חיצוני].

ספק פסול

תו יש לדון לתרץ, דממה נפשך תליא בדעת הציבור, דאם לדעת הציבור יש מצוה, אם כן אינו חייב מלקות ולא נפסל לעדות, שהרי חשב דהוה מצוה והוה שוגג, ואם לדעת הציבור אינו מצוה, אם כן בין כך פסול לעדות מפאת דחישב לעשות עבירה, [נ"ה מה שכתבנו לקמן בעניני שבת], ואינו מפאת הזקן, נמצא דפסק הזקן אינו עושה נפקא מינה לחיוב כרת.

אך לכאורה אין התירוץ נכון, דהרי נפקא מינה בגוונא דהוי ספק להציבור, והספק הוי מפאת הפלוגתא דהזקן ממרא והחכמים, ובכהאי גוונא הוראת הזקן גרם דיחשב עבירה ויפסל לעדות.

איברא יש לדון בגוונא דעבר על ספק איסור דאורייתא, מי אמרינן דאינו נפסל דאולי אינו איסור, ורק אם נתברר שהיה איסור אז פסול לעדות, [נמצא הא גופא שעובר אדינא דספק דאורייתא לחומרא, הא לא הוי איסורא דיש בו מלקות], או דלמא אמרינן דמכיון דידע דהיה ספק והיה צריך לחשוש להאיסור הוי ודאי פסול.

והגרע"א (בהג"ה לשו"ע יו"ד סי' ט"ז על הש"ך סק"ז) לענין אותו ואת בנו כתב כהצד הראשון, אך המהרי"ל דיסקין בתשובות כתב כהצד השני.

ולדעת הגרע"א אין הכי נמי אין התירוץ נכון, דהרי בגוונא דהציבור מסתפקים רק מפאת הזקן ממרא, חשיב פסול לעדות רק מפאת הזקן ממרא, משא"כ לדעת המהרי"ל דיסקין, הרי גם בלא הזקן ממרא הוי פסול לעדות, ונמצא דהזקן ממרא לא גרם הפסול עדות, ומיושבים שפיר דברי הרמב"ם.

עניני שבת

לחצר בחומרתא דמדושא. [פירש רש"י, דהיינו טבעת דהיא של מתכת וחותמה של אלמוג]. חזינן דאין משה משום מלאכת הוצאה.

והקשו תוספות בעירובין (סי"ט א' ד"ה כיון) דבסוגיא בעירובין חזינן לא כך, דהנה אמרינן התם דר' יהודה נשיאה חזי להווא גברא דנפק בחומרתא דמדושא, וכשראה ההוא גברא את רבי יהודה נשיאה, כסהו לחומרתא כדי שר' יהודה לא יראה שיצא בהחומרתא. ועל זה אמר רבי יהודה נשיאה, דלא חשיב מומר ויכול לבטל רשות, מפאת שנתבייש ממנו, ואם כן אינו אלא מחלל שבת בצנעא.

חזינן דלדעת ר' יהודה באמת אסור לצאת עם האי טבעת בשבת. ותיקשי סתירה בדעת ר' יהודה נשיאה.

ותוספות בעירובין (שם ד"ה כיון) תירצו דחלוק בחצר מברשות הרבים, דבחצר מותר וברשות הרבים אסור.

ד. עוד תירוץ

וקאמר הגאון דרך אמונה שליט"א, דחזינן דהיה לפני הפסקי תוספות עוד קטע בתוספות דמועד קטן שאינו לפנינו, שתוספות במועד קטן הקשו האי קושיא הנ"ל דתוספות בעירובין, ותירצו באופן אחר, דשפיר הוה מחלל שבת שהרי חזינן שכיסה.

ומזה יליף בפסקי תוספות דחזינן דסבירא להו לתוספות דאע"פ דבאמת אינו עבירה, מכל מקום מכיון דחשב דהוי עבירה, אם כן כיון דעבר עליו הוה מומר, אלא הא דיכול לבטל רשות היינו רק משום שמתבייש ממנו.

והנה לפי זה שמעינן דנעשה מומר, ואם כן לכאורה גם לענין הבית יצחק. [אלא אם כן נימא דחלוק מומר מפסול עדות].

ה. גם בהא דמנחת חינוך איכא מחשבה

מעתה, תיקשי אם נעשה מומר על המחשבה כאשר חושב שזה איסור, אם כן בהך דמנחת חינוך אע"פ דאמרינן דעל ידי שנעשה מומר לא יהא חילול שבת, מכל מקום הרי רוצה לחלל שבת, ואם כן נימא דמצד מחשבתו לחוד ייעשה מומר.

אך יש לומר דהאי אדם יודע בעצמו כל החשבון של המנחת חינוך, ואם כן יודע שזה גלגל החזור ומכיון דלפום מחשבתו נעשה מומר אם כן אינו כתיבה.

כותב בשבת

הנה כתבו תוספות בשבת (ק"ד ב' ד"ה אמר) דהא דכתב על גבי כתב חשיב כתב, ועובר בזה על מלאכת כתיבה בשבת, אינו אלא באופן שכתב האחרון מתקן כתב הראשון, כגון גט שנכתב שלא לשמה ומעביר עליו קולמוס לשמה.

ודן במנחת חינוך (מצוה ל"ב מוסף השבת מלאכת כותב) דבשלמא כאשר כתב כתב השני בשוגג אתי שפיר, אך היאך יהא בכתב מזיד, דהרי אם הכתב השני חשיב כתב, נמצא דחילל שבת במזיד ונעשה מומר, ואז הגט בטל, דדינו כנכרי שאינו יכול לכתוב לשמה, אמנם השתא דהגט בטל, אם כן שוב לא חילל שבת, דהרי אם לא תיקן בכתב השני אם כן כתב על גבי כתב לא הוה כתב, ואם כן שוב חל הגט, והוה גלגל החזור. ויסוד החקירה מהו בעבירה שאם היא עבירה אין כאן עבירה. [ועיינו מה שכתבנו בפרשת מטות תשע"ד].

[והעירו דכתב על גבי כתב בשבת פסול, אבל עכ"פ אסור מדרבנן, ואם כן כד נימא דבעבר על איסור דרבנן נמי נעשה מומר, אם כן הכא אפילו אם כתב השני לא הוה מתקן, מ"מ הוה מומר. וע' בגליון הגרע"א (יו"ד סי' ב' סע' ה') בעבר אדרבנן אם נעשה מומר].

ויש להקשות על דברי המנחת חינוך, דמכל מקום נעשה מומר מחמת מחשבתו לעשות עבירה. ויש להקדים לזה כמה הקדמות:

א. חשב לעשות עבירה

הנה יש לעיין מהו בסבר שהיה אסור ונתברר שמותר, כגון באדם שסבר שזה קונם, ולא ידע שהבעלים נשאלו, ואכל חלק מהקונם, ואחר כך נשאל חבירו והותר למפרע, דאמרינן (משנה נזיר כ"ג א') דצריך כפרה וסליחה, האם נפסל לעדות.

ובפשוטו נהי דצריך כפרה וסליחה, מכל מקום אין כאן לאו וממילא אינו נפסל. וכך כתב בתשובות בית יצחק (שם סק"ז). אך בפרי מגדים בפתיחה כוללת (או"ח ח"א אות כ"ו) מסתפק בזה.

ב. פסקי תוספות

הנה בפסקי תוספות על מועד קטן (פ"ב אות נ"ג) כתבו דדבר שהוא באמת מותר, והעושהו סבר שהוא אסור ואפילו הכי עושהו, מיקרי עבריין. ותיקשי דהרי בתוספות שלפנינו לא הוזכר כלום בענין זה.

ג. סתירה ברבי יהודה נשיאה

הנה אמרינן בגמרא מועד קטן (י"ב ב') דרבי יהודה נשיאה נפק בשבת

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשון של רביו צ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רביו בכמה וכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן. ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

נא לתרום להדפסת הגליון
סוקולוב 17 א' דירה 7 ב"ב,
L5703949@gmail.com

"שלמים מציון"

דברי תורה בפרשת השבוע בהלכה ובאגדה מתורתו של מורנו ורבנו
הגאון הגדול רבי שלוי בן ציון פלמן זצוק"ל

פרשת שופטים

סדר הפרשת תרומות ומעשרות

"ראשית דגן תירושך ויצהרך וראשית גז צאנך תתן לו". (פרק י"ח פסוק ד').

כל שהוא כדין תורה.

כדי לקבוע שם תרומה ומעשר בפירות, אין צורך להוציא את הפירות מתוך כלל הפירות ואז לקבוע בהם את שם המעשרות, אלא די בזה שקובע מקום בתוך הפירות בצד צפון או דרום, ואומר שאותם הפירות שבצד ההוא יהיו מעשר.

בזמן הזה שאין לנו כהן ולוי מיוחסים (שבית דין קיבלו עדות וקבעו את יחוסו), כותב החזון איש (שביעית סימן ה' סק"ב) שאין נותנים את התרומה (ותרומת מעשר) לכהן וכן מעשר ראשון אינו ניתן ללוי. אלא בתרומה ובתרומת מעשר צריך לקבוע שם תרומה ואחר כך כיון שזה אסור לזרים (וגם לכהנים, כיון שהיא תרומה טמאה ואסורה באכילה), הרי הבעלים מאבדה או שורפה. ולכן בתרומה ובתרומת מעשר כאשר קובע שם תרומה בפירות, צריך להוציאם מכלל הפירות, שאם ישארו בתוך כלל הפירות הם יתערבו בהם ויאסור כל הפירות באכילה.

אבל במעשר ראשון, כיון שמותר לזרים אין צריך להוציא את המעשר מתוך כלל הפירות ולקבוע בהם שם מעשר ראשון, אלא די במה שקובע ואומר שהפירות שבצד צפון יהיו מעשר. ולאחר מכן אפילו אם ישאיר את הפירות בתוך כלל הפירות, ולא יתנם ללוי (כמו שכותב החזון"א שבזמן הזה לא נותנים את המעשר ללוי), אין בכך חסרון שהרי הם מותרים לזרים, ומותר לאוכלם. אלו כללי הדינים בקצרה (ועיין בגליון פרשת קרח, שהובא הכל בהרחבה), ועתה נבאר את המשך נוסח ההפרשה, בתוספת הערות.

נוסח ההפרשה נובא בקונטרס "סדר הפרשת תרומות ומעשרות" שנדפס בחיי מרן החזון איש זצ"ל, על פי דעתו ופסקיו, כשהוא עובר על הדברים וסומך את ידו עליהם. ואת נוסח ההפרשה כתב החזון איש בעצמו (כאשר כל מילה ומילה בתוכו מדויקים היטב, לפי כללי ההלכה), וזה לשונו -

נוטל מן הפירות מעט יותר מאחד ממאה ומבדילו מן השאר ואומר:

יותר מאחד ממאה שיש כאן הרי הוא תרומה גדולה בצד צפוני*, אותו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפוני של הפירות*, הרי הוא מעשר ראשון. אותו אחד ממאה שעשיתיו מעשר ראשון, עשוי תרומת מעשר*. ומעשר שני בדרומו*, ומחולל הוא וחומשו על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי. ואם צריך מעשר עני יהא מעשר עני בדרומו*. אם הוא רבעי, יהא מחולל הוא וחומשו על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי.

(* אם מעשר מינים הרבה צריך להוסיף: "כל מין על מינו".)

תרומה גדולה

הנה ביאור נוסח ההפרשה כלפי הפרשת תרומה גדולה, מעשר ראשון ותרומת מעשר, כבר נתבאר בהרחבה בגליון פרשת קרח. ועיקרי הדברים הם שבתחילה צריך להוציא מתוך כלל הפירות יותר מאחד ממאה, ולהעמידם בצד שלא היו בתערובת עם כל שאר הפירות, ובהם הוא עתיד להחיל לבסוף שם תרומה גדולה ותרומת מעשר, שהם אסורים לזרים, ואם הפירות הללו ישארו בתוך הפירות יש חשש שיערכו בהם ויאסור את כל הפירות.

מעשר ראשון ותרומת מעשר

ולאחר שהוציא והעמיד בצד יותר מאחד ממאה, מתחיל בנוסח ההפרשה ואומר "יותר מאחד ממאה שיש כאן, הרי הוא תרומה גדולה בצד צפוני", ופירושו שהרי הוציא מתוך כלל הפירות יותר מאחד ממאה, אם כן מונח לו לפניו בצד עתה כמות של אחד ממאה, ועוד מעט יותר. ועתה מתחיל בנוסח ההפרשה לומר שאותה כמות של מעט יותר (מאחד ממאה) שמונחת בצד יחול על זה שם תרומה גדולה. שהרי תרומה גדולה שיעורה הוא בכל שהוא, וממילא בכל שהוא הזה, שהוא מעט יותר מאחד ממאה יחול עליו שם תרומה גדולה, ובוזה קיים הפרשת תרומה גדולה.

ועתה ממשיך להפריש מעשר ראשון ששיעורה הוא עשירית מתוך כלל הפירות, ולזה אומר "אותו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפוני של הפירות, הרי הוא מעשר ראשון". ופירושו שהרי בצד נשארה כמות של "אחד ממאה" שהוציא מתוך כלל הפירות, שהחלק שהיה בצד שהוא מעט יותר מאחד ממאה, כבר קבע עליו שם תרומה גדולה, ונשאר בצד רק אחד ממאה ולזה אומר שאותו אחד ממאה שנשאר בצד, ביחד עם עוד תשעה חלקים כמותו

שמונחים בצד צפוני של הפירות, שסך הכל ביחד הם עשירית מכלל הפירות, שזהו שיעור מעשר ראשון, יחול עליהם שם "מעשר ראשון".

ומיד לאחר שקבע שם מעשר ראשון על הפירות, מפריש מתוך המעשר ראשון הזה תרומת מעשר, ותרומת מעשר זהו עשירית מתוך המעשר, צריך להחיל עליו שם תרומת מעשר. ולזה אומר "אותו אחד ממאה שעשיתיו מעשר ראשון, עשוי תרומת מעשר", כלומר שאותו אחד ממאה שמונח בצד והחיל עליו שם מעשר ראשון, עתה יחול עליו שם "תרומת מעשר".

מרבח במעשרות מעשרותיו מקולקלים

ולכאורה צריך ביאור, דהנה השיעור של מעשר ראשון הוא עשירית מתוך כלל הפירות, ושיעור המעשר הזה משערים אותו לפי כמות הפירות בעת הפרשת המעשר, שעשירית מכמות הפירות הקיימת באותו הזמן זהו שיעור המעשר. ומעתה לפי הסדר בהפרשה שקודם מפרישים מהפירות תרומה גדולה ורק לאחר מכן מעשר ראשון, אם כן צריך לשער את שיעור המעשר לפי כמות הפירות שנשארו לאחר שהוציאו מהם תרומה גדולה, ועשירית מכמות הפירות הקיימת באותו הזמן הוא שיעור מעשר.

דהנה במעשרות שיעור המעשר חייב להיות במדויק עשירית מכלל מהפירות, ואם מרבח במעשרות שקורא שם מעשר על כמות פירות שהוא יותר מעשירית מכלל הפירות, נפסק להלכה ברמב"ם (הלכות מעשר פרק א' הלכה י"ד) ובשו"ע (יו"ד, סימן של"א סעיף ע"ו) שהמעשרות מקולקלים, ולשון הרמב"ם הוא "והמרבח במעשרות, מעשרותיו מקולקלין שהרי הטבל מעורב בהן, ופירותיו מתקנין". וביאור הדבר הוא ששם מעשר חל רק על "מעשר", דהיינו על עשירית מכלל הפירות, וממילא אם קורא שם מעשר על כמות פירות שיש

בה יותר מעשירית, השם מעשר חל רק על כמות של עשירית מתוכם ולא על יותר. ומעתה עד כמה שלא חל שם מעשר על הפירות שהם יותר מעשירית, מוכרח להיות שאותם הפירות נשאר להיות טבילים. ואע"פ שכל כלל הפירות נתקנו ויצאו מידי טבל, אבל אותם הפירות שהוציא למעשר והם יותר מעשירית לא נתקנו, שכל הפרשת המעשר חלה רק ביחס לכלל הפירות, אבל ביחס לפירות שהפרישם וקרא עליהם שם מעשר, כיון שלא התכוון לתקנם מידי טבל, אלא כיוון להחיל בהם שם מעשר, על כן לא נתקנו מידי טבל. וממילא טביל, הוציא למעשר כמות של יותר מעשירית, כיון שלפי דעתו כיוון להחיל בהם בכולם שם מעשר, זה עצמו מפקיע שאם לא יחול בכולם שם מעשר שהם ישארו טבילים. משום שבהם שהוציאם בתור מעשר נחשב שהפקיעם מכלל התיקון של כלל הפירות, ועל כן לפי האמת שלא חל עליהם שם מעשר, הרי הם בדרגה כמו פירות שלא הפרישו מהם מעשרות שהם טבילים. ועל כן נפסק להלכה "המרבח במעשרות, מעשרותיו מקולקלים, ופירותיו מתוקנים", שהפירות עצמם מתוקנים שכיון שבסופו של דבר הפריש מהם עשירית למעשר הרי הם נתקנו ויצאו מידי טבל, אבל המעשר עצמו כיון שיש בו כמות פירות של יותר מעשירית, הרי ביחס לכמות הזו כיון שלא חל עליהם שם מעשר הם נשארו טבילים, וממילא יש במעשר הזה טבל ומעשר ומעורבבים זה בזה, ועל כן המעשרות מקולקלים שאי אפשר לאכול מהם מחשש שמה אוכל את הטבל המעורב בתוכם.

ודין זה נאמר דווקא במעשרות, אבל בתרומה התורה לא נתנה שיעור, וממילא כמה שמפריש לתרומה חל בזה שם תרומה, וגם אם יפריש לתרומה יותר מהשיעור שקבעו חז"ל שעין יפה הוא אחד מארבעים, אין בכך שום פגם, אלא חל על הכל שם תרומה. אבל במעשר התורה נתנה שיעור שהוא "מעשר" דהיינו עשירית, וממילא בזה עצמו נאמר שאם מפריש יותר ממעשר לא חל על זה שם מעשר, ועל כן כשמפריש יותר מעשירית מעשרותיו מקולקלים.

איתו אחד ממאה ועוד תשעה חלקים כמות

ומעתה לאחר ההקדמה הזו, יש לתמוה בנוסח ההפרשה שלפני שמפריש תרומה גדולה נוטל מהפירות מעט יותר מאחד ממאה, ומתחיל ואומר "יותר מאחד ממאה שיש כאן הרי הוא תרומה גדולה וכו'", אותו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפוננו של הפירות הרי הוא מעשר ראשון". ולכאורה כשמוציא בהתחלה את הכמות של יותר מאחד ממאה מתוך כלל הפירות, ואומר שהכמות שהיא יותר מאחד ממאה תהא תרומה גדולה, והכמות של אחד ממאה (ועוד תשעה חלקים כמותו) היא מעשר ראשון, הכוונה כמה שאומר אחד ממאה היינו אחד ממאה כפי שהיה בעת שהוציא את היותר מאחד ממאה מתוך כלל הפירות. ולמשה כשיש לאדם 100 תפוחים ובתחילה מוציא מתוכם תפוח וחצי שזהו כמות של יותר מאחד ממאה, בפשטות כוונת כל אדם היא שהחצי תפוח הוא יהא לתרומה גדולה, והתפוח השלם יהא למעשר ראשון, שכשהוציא את התפוח הזה מתוך כלל התפוחים הוא היה אחד ממאה וממילא כשממשיך ואומר בנוסח ההפרשה "איתו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו וכו'" הרי הוא מעשר ראשון", הכוונה היא שהתפוח השלם ועוד תשעה תפוחים שלמים מתוך כלל הפירות הם יהיו מעשר ראשון, כאשר בסך הכל יש לו 10 תפוחים שלמים מתוך כלל התפוחים, ואותם הוא מייחד וקורא עליהם שם מעשר ראשון.

וקשה הרי כדי לשער שיעור מעשר שהוא עשירית מהפירות, צריך לשער לפי שיעור הפירות לאחר שהוציא מהם את התרומה גדולה, שמעשר עיקר הוא עשירית מהפירות הקיימים בעת הפרשת המעשר, והרי בתחילה מפריש תרומה גדולה ורק לאחר מכן מפריש את המעשרות, וממילא שיעור המעשר צריך כפי כמות הפירות הקיימת לאחר שהפריש מהם את התרומה גדולה. ומעתה קשה הרי לפי הנוסח שבתחילה מוציא מתוך כלל הפירות יותר מאחד ממאה, ואומר שהשיעור שהוא יותר מאחד ממאה יהא תרומה גדולה והשיעור של אחד ממאה יהא מעשר ראשון, משמעות הדברים הוא ששיעור המעשר ראשון משערים אותו כפי שיעור הפירות שלפני זמן הפרשת התרומה גדולה, שבאותו הזמן שהוציא יותר מאחד ממאה, הרי שיעור את הכמות הזו לפי כלל הפירות שבאותה שעה, ובאותה השעה עדיין לא הפריש תרומה גדולה, ואם כן כשמוציא אחד ממאה, הוא מוציא מתוך כמות של 100 תפוחים, תפוח וחצי. ועל אותו תפוח וחצי אומר שהחצי תפוח שהוא יותר מאחד ממאה יהא תרומה גדולה, והתפוח השלם יהא מעשר ראשון.

ומעתה תמוה מאוד שלפי זה כשממשיך ואומר "איתו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו", הרי יוצא שהוא מרבח במעשרות, שמפריש למעשר חלק שהוא יותר מעשירית, כשאומר "ועוד תשעה חלקים כמותו" משמעותו עוד תשעה חלקים שהם בדיוק כפי שיעור האחד ממאה שקיים בידו, והאחד ממאה שיש לו בידו זהו אחד ממאה ששיעור מתוך כלל הפירות לפני שהפריש ממנו תרומה גדולה, ואם כן כשמוסיף לזה עוד "תשעה חלקים כמותו" יוצא לו שיש לו עשירית מכלל הפירות כפי שיעור הפירות לפני שהפריש מהם תרומה גדולה. ואילו עתה שכבר הפריש מתוך כלל הפירות תרומה גדולה, שיעור המעשר צריך להיות כפי כמות הפירות שנשארו לאחר שהוציא את התרומה גדולה, וממילא שיעור המעשר הוא קצת פחות מ-10 תפוחים שלמים. ואילו לפי לשונו שאומר בנוסח ההפרשה יוצא לכאורה שקורא שם למעשר כמות של פירות שהיא יותר מעשירית. וההלכה היא שמרבח במעשרות מעשרותיו מקולקלים, שהפירות היתרים משיעור המעשר

נשארים טביל, ואם כן בתוך כל הפירות יש לו כמות שלא חלה עליה הפרשת המעשר והיא נשארה טביל, וממילא יש בפירות הללו טבל וחולין מעורבבים זה ובה, וכשיאכל את הפירות הללו הוא עלול להכשל באכילת טבילים.

חשבון שיעור עשירית במעשר ראשון

ותמיהה זו נשאלה לפני מרן החזון איש זצ"ל, ושמעתי ממנו לישב שכאשר אדם מוציא מתוך 100 תפוחים כמות של תפוח וחצי, ואומר "יותר מאחד ממאה ממה שיש כאן הרי הוא תרומה גדולה", אין כוונתו רק לחצי תפוח בלבד, והתפוח השלם שהוא כמות של אחד ממאה בעת שהוציא את היותר מאחד ממאה מתוך כלל הפירות ישאר למעשר ראשון, אלא כוונתו שהיותר מאחד ממאה יהא בשיעור כזה שלאחר שיקרא לו שם של תרומה גדולה ישאר בידו כמות כזו של פירות שאם יצרף להם עוד תשעה חלקים כמותו, יהיה לו בציורף זהם מעשר כפי שיעור מעשר (שהוא עשירית מתוך כלל הפירות לאחר שהפריש מהם את התרומה גדולה). ואם כן כוונתו באותו יותר מאחד ממאה הוא לא רק על חצי התפוח בלבד אלא כוונתו על חצי התפוח ועוד מקצת בתפוח השלם שהכל ביחד יהא תרומה גדולה, ואז נשאר בתפוח השלם כמות כזו שאם יצרף לזה עוד תשעה חלקים כמותו סך הכל יהיה לו במדויק כמות הנצרכת לשיעור מעשר. ואמר החזון איש, שלפי זה כאשר הוציא מתוך כלל הפירות בתחילה כמות של יותר מאחד ממאה, דהיינו שהוציא מתוך 100 תפוחים תפוח וחצי, הרי אנו לוקחים את ה-98 וחצי תפוחים שנשארו, ומחלקים אותם ל-99 חלקים, ואנו מצרפים לזה מתוך התפוח וחצי שהוציא עוד חלק להשלים את כלל התפוחים ל-100 חלקים. וכשמנתחיל ואומר "יותר מאחד ממאה וכו'" הרי הוא תרומה גדולה", כוונתו יותר מאחד ממאה ממה שיש לנו בכלל הפירות, לאחר שהוצאנו מתוכם את הכמות שמייחדה לתרומה גדולה. וממילא כשאומר בהמשך "איתו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו", כוונתו לכמות של אחד ממאה לאחר שהפריש ממנה את התרומה גדולה, שזהו כמות של מעט פחות מתפוח שלם, וכשמשלים להם עוד תשעה חלקים כמותו מקבל במדויק כמות של מעשר דהיינו עשירית מהפירות לאחר שהוציא מהם תרומה גדולה.

חלות המעשר חל כפי הדין

וכשנשאל החזון איש, מי מכוון כאלו כוונתו בעת ההפרשה, הרי בפשוטו כשמוציא תפוח וחצי שזהו יותר מאחד ממאה, כוונתו שהחצי תפוח יהא לתרומה גדולה והתפוח השלם בשלמות יהא למעשר ראשון. דהיינו, שכאשר אדם מוציא יותר מאחד ממאה כפי שיעור הפירות בתחילה, ואומר שהחלק שהוא אחד ממאה יהא מעשר ראשון, כוונתו הפשוטה היא שהחלק של אחד ממאה שיש בידו כפי העת שהוציא את זה מתוך כלל הפירות הוא יהא מעשר ראשון בשלמותו, ואינו מחשב חשבונות ומכוון כוונתו שהכוונה של אחד ממאה הוא באופן כזה שאם יצרף תשעה חלקים כמותו יקבל כמות של מעשר כמו לאחר הפרשת התרומה גדולה, וממילא האחד ממאה מתחשב בצורה אחרת מהשערה שהוציא את זה מתוך כלל הפירות.

חשיב החזון איש על כך, שכל אדם כשמעשר כוונתו שהמעשר יחול כפי מה שנצריך על פי הדין, וכיון שעל פי הדין צריך לשער את הכמות של אחד ממאה כפי כמות הפירות הקיימת לאחר הפרשת התרומה גדולה, ממילא על פי הדין צריך להיות כשהוציא כמות של יותר מאחד ממאה מכלל הפירות ואומר "יותר מאחד ממאה שיש כאן הרי הוא תרומה גדולה" שהשיעור של תרומה גדולה תחול על כמות כזו של פירות שבסוף ישאר בידו אחד ממאה כפי שיעור הפירות לאחר הפרשת התרומה, לכן בסתמא כך מתפרשים דבריו בנוסח ההפרשה. שהמחשבה הזו שרוצה שהמעשר יחול כפי הדין, זה גורם שכך יתפרשו דבריו בנוסח ההפרשה.

ולאחר מכן ביקש החזון איש (מהרה"ג ר' זעליג שפירא זצ"ל) להוסיף בקונטרס "סדר הפרשת תרומות ומעשרות" שיצא לאור בהכוונתו ועל פי דעתו ופסקיו, להוסיף את המילים הבאים "וכשאומר יותר מאחד ממאה שיש כאן, יכוון לחשוב את האחד ממאה חוץ מזה שעושה תרומה, ויהיו המאה חלקים - צ"ט בפירות שמעשר עליהם, וחלק אחד בידו. ואם לא כיון, סתמא הכי הוא. וטוב שיכוון לפני ההפרשה, שכל לשון שלו יתפרש על הצד היותר טוב, על פי דין תורה ותקנות חז"ל". ובהוצאות הראשונות נכתב הדבר בהגה"ה בעמוד שמבאר את סדר ההפרשה, ובהוצאות החדשות נדפסו הדברים בתוך הקונטרס.

החלק המצורף לתשלום מעשר ראשון

ובאמת יש לציין, שישנם נוסחאות (ובירושלים כך היו נוהגים לומר) שבמקום המילים "איתו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפוננו של הפירות, הרי הוא מעשר ראשון", היו אומרים "איתו אחד ממאה שיש כאן ועוד תשעה חלקים כמותו בצד צפוננו של הפירות". ולפי נוסח זה הקושיא מצד מרבח במעשרות, שיצא שמפריש למעשר שיעור של יותר מעשירית, לא קשה כלל. משום שכל הקושיא הזו היא דווקא לפי הנוסח של החזון איש, שבתחילה מוציא ומייחד "אחד ממאה" ולאחר מכן אומר "איתו אחד ממאה ועוד תשעה חלקים כמותו יהיו מעשר ראשון", ובה יש להקשות שלפי החשבון החלק של "אחד ממאה" יש באמת קצת יותר מאחד ממאה, שלאחר שהפריש מכלל הפירות תרומה גדולה נתמעט שיעור הפירות וממילא הכמות של אחד ממאה היא כבר קצת יותר מאחד ממאה, ואם כן קשה שכאשר מוסיף עוד תשעה חלקים כמותו הוא נמצא מרבח

במעשרות. אבל לפי הנוסח הזה שאומר "אותו אחד ממאה ועוד החלק המצורף לתשלום מעשר ראשון", ואינו קובע שיעור של "תשעה חלקים כמותו" אם כן למעשה אפילו אם החלק אחד ממאה יש בו כמות של קצת יותר מאחד ממאה אין בכך שום תקלה, כיון שבסופו של דבר הוא מצרף לה משאר הפירות רק כמות של פירות הנצרכים לתשלום מעשר ראשון, ולא יותר. וממילא אין כאן חשש של מרובה במעשרות, מאחר שאינו מוסיף על אותו חלק עוד כמות מוגדרת של תשעה חלקים כמותו, אלא אומר במפורש שהכמות הנוספת בפירות תהא רק כפי הנצרך לתשלום מעשר ראשון, ואם כן יותר ממעשר שהוא עשירית לא יתווסף לה.

מעשר שני וחילולו

עתה נבוא להמשך נוסח ההפרשה, לאחר שהפריש תרומה גדולה (יותר מאחד ממאה), ומעשר ראשון (אחד ממאה ועוד תשעה חלקים כמותו), ותרומת מעשר (אותו אחד ממאה), עכשיו הגיע הזמן להפריש מעשר שני (או מעשר עני, בשנת מעשר עני).

הנה מעשר שני שיעורו הוא "מעשר" דהיינו עשירית מכלל הפירות שנותרו לאחר שהפריש מהם תרומה גדולה ומעשר ראשון, ומעשר שני צריך להעלותו לירושלים ולאכול שם בטהרה. ובזמן הזה שאי אפשר להעלות לירושלים ולאכול שם בטהרה, מחללים את המעשר שני על פרוטה, ולאחר החילול נעשו הפירות חולין גמורים לכל הדינים, והרי הם מותרים באכילה בכל מקום, אפילו בטומאה. ואפילו אם המעשר שני שווה יותר מפרוטה, די בכך שמחללו על שווה פרוטה, כפי ההלכה שהקדש שווה מנה שחיללו על שווה פרוטה מחולל. ועל כן בתחילה קובע מקום למעשר שני, וקורא לפירות הללו בשם "מעשר שני", ומיד לאחר מכן מחללו על פרוטה. ולצורך כן מייחדים פרוטה חמורה, שעליה יחללו את פדיון מעשר שני.

ולזה ממשיך ואומר בנוסח ההפרשה, **"ומעשר שני בדרומו, ומחולל הוא וחומשו על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי"**.

ומה שאומר **"ומעשר שני בדרומו"**, כוונתו על המקום שנמצאים בו כלל כל הפירות, שהפירות העומדים שם בצד דרומי, כפי הכמות הנצרכת בשביל מעשר שני (שהוא עשירית מכלל הפירות שנותרו לאחר הפרשת התרומה והמעשר ראשון), יחול עליהם שם מעשר שני. ופירוש המילים "ומעשר שני בדרומו" הוא שהמעשר שני (מעשר היינו עשירית), יחול על הפירות שעומדים בצד דרומי.

ועתה מיד כשחל עליהם שם "מעשר שני" הפירות הללו אסורים באכילה, שהרי צריך להעלותם לירושלים ולאכול שם בטהרה. וכדי להתירם באכילה הוא ממשיך מיד בנוסח ההפרשה לחללם על פרוטה, ולהתירם בכך באכילה. ולזה ממשיך ואומר **"ומחולל הוא וחומשו על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי"**.

ומה שהוסיף בחילול המעשר שני לחלל גם את החומש, כמו שאומר ומחולל הוא וחומשו, יסודו הוא שההלכה היא שאדם שמחלל מעשר שני שלו, צריך להוסיף בעת החילול עוד חומש, וכמו שכתוב בפסוק בסוף פרשת בחוקותי (ויקרא, פרק כ"ז פסוק ל"א) **"ואם גאל איש ממעשרו חמישיתו יוסף עליו"**. ועל כן מוסיף ואומר שיחול על הפרוטה חילול המעשר שני וחומשו.

הוספת חומש בחילול מעשר שני

אולם באמת דין זה שצריך להוסיף חומש בפדיון מעשר שני, אינו נוהג בכל פדיון מעשר שני, אלא יש כמה אופנים שאין צריך להוסיף חומש. ראשית דבר הוא שכל דין זה שצריך להוסיף חומש נאמר דווקא כשאדם פודה מעשר שני שלו, אבל כשאדם פודה מעשר שני של חברו (על פרוטה שלו) אינו צריך להוסיף חומש בפדיון שבפסוק נאמר **"אם גאל איש ממעשרו"**, ודרשו חז"ל את לשון הפסוק **"ממעשרו"** שאדם מוסיף חומש רק כשגאל ופודה את מעשרו, ולא כאשר פודה את מעשר שני של חברו. והוא הדין אם אדם פודה את מעשר שני שלו על פרוטה של חברו (כשחברו נתן לו רשות לחלל על הפרוטה שלו), גם כן אינו מוסיף חומש.

ושיטת רבנו תם בתוספות בקידושין (דף כ"ד א', ד"ה אלא), שבאשה לא נאמר דין חומש בפדיון מעשר שני, ואפילו אם הפירות והפרוטה שייכים לאשה, כגון שהיא אלמנה או גרושה וכיוצא בזה, והיא מחללת את המעשר שני שלה על המזון שלה, גם כן אינה מוסיפה חומש. שכל דין חומש נאמר דווקא באיש, ולא באשה. וכן פסק הרמב"ם להלכה (הלכות מעשר שני, פרק ה' הלכה ב') שכתב, **"ואשה שפדת מעשר שני שלה לעצמה, אינה מוסיפה חומש. מפני השמועה למדו איש ממעשרו, ולא אשה"**.

הוספת חומש שלא לצורך מקלקל בחילול

ומעתה לכאורה יש לעיין איך סוּתם ואומר בנוסח ההפרשה בפדיון מעשר שני **"ומחולל הוא וחומשו על פרוטה וכו"**, הרי ישנם אופנים שאין צריך להוסיף חומש. ובאמת היה אפשר לומר בפשיטות, שאכן ישנם אופנים שאין צריך להוסיף חומש, אבל אין בכך שום תקלה אם מוסיף ואומר בנוסח ההפרשה שמוסיף חומש, שאין זה מקלקל את פדיון המעשר. ואע"פ שאם אין צריך להוסיף חומש, לא חל פדיון על השוויות של החומש, בכל זאת אין זה מקלקל את עצם הפדיון, ובאופן כזה שלא צריך הוספת חומש, התוספת הזו שאמר שמחלל גם את חומשו הוא כמי שאינו.

אבל באמת אין זה נכון, אלא באמת יכולה לצאת מזה תקלה שאם באמת לא צריך להפריש חומש אם יאמר **"ומחולל הוא וחומשו על פרוטה"** זה יקלקל את

כל חילול המעשר שני שלא יוכל לחול. משום שאם המעשר שני הוא שווה פרוטה, חייב להיות שחילול המעשר שני יחול דווקא על פרוטה, שהרי אי אפשר לחלל מעשר שני ששווה פרוטה על פחות מפרוטה, שההלכה היא רק שמעשר שני ששווה יותר מפרוטה אפשר לחללו רק על פרוטה כדין הקדש שווה מנה שחיללו על שווה פרוטה מחולל, אבל לחללו על פחות מפרוטה אי אפשר. ומעתה כשאומר **"ומחולל הוא וחומשו על פרוטה"** שגם פדיון המעשר שני וגם חומשו יחולו על פרוטה אחת, בפשטות הכוונה היא שהמעשר יחול על הפרוטה הזו פחות חומש, והחומש יחול על חמישית מהפרוטה הזו. ואע"פ שיוצא בזה שחילול המעשר שני חל על פחות מפרוטה, אין בכך חסרון כיון שסוף סוף כללות הפדיון חל על פרוטה אחת שלמה, די בכך בשביל פדיון מעשר שני על פרוטה. (ועיין בחזון איש (דמאי, סימן ג' סקט"ז) שנקט בפשיטות שדי בכך שיאמר **"ומחולל הוא וחומשו על פרוטה"**, ואינו צריך לחלל את חומשו בנפרד מהפרוטה שבה מחלל את המעשר שני (ולומר, **"ומחולל הוא וחומשו על פרוטה ורבעי"**), אלא יכול להתפס את שניהם על פרוטה אחת, וע"ש בכל דבריו שישנם אופנים שאי אפשר לצרף את החומש שיהיה יחד באותה פרוטה של פדיון המעשר שני).

אבל כל זה דווקא באופן שבאמת צריך להפריש חומש, שאז מתפס את המעשר שני וחומשו על פרוטה אחת ודי בכך. אבל במקום שאין צריך להפריש חומש כמו מחלל מעשר שני של חברו וכדומה, הרי כשאומר **"ומחולל הוא וחומשו מפרוטה"**, כיון שבסופו של דבר אין צריך להפריש חומש, לא נתפס החומש על הפרוטה הזו. ומעתה יש לדון ולומר שגם פדיון המעשר שני לבד לא יחול על הפרוטה הזו, שהרי עצם זה שאומר **"ומחולל הוא וחומשו מפרוטה"** נחשב הדבר שחילק את הפרוטה בין פדיון המעשר שני לחומש, וכאילו חילק שהפרוטה פחות חומש תהא בעבור חילול המעשר שני, וחמישית מהפרוטה הנותרת תהא בעבור החומש. ומעתה גם במקום שבאמת אין צריך להוסיף חומש, הרי לפי דבריו שאומר **"וחומשו"** נחשב שמחלק את הפרוטה בין המעשר שני לבין חומשו. ולפי זה לפי האמת שאין צריך להפריש חומש ולא חל על הפרוטה חילול החומש, יוצא שנשאר בפרוטה הזו רק חילול המעשר שני, שאותו הוא רוצה לחלל (לפי דבריו) לא על פרוטה שלמה, אלא רק על פרוטה פחות חומש. וזה אי אפשר, שאי אפשר לחלל מעשר שני ששווה יותר מפרוטה על פחות מפרוטה. וממילא יוצא שלפי דבריו שהוסיף ואמר בחילול המעשר **"וחומשו"** (שלא לצורך) הוא קלקל בזה את חילול המעשר שני שלא יכול לחול, ונשאר לו בתוך הפירות פירות מעשר שני שלא נתחללו ואסור לאוכלם. ומעתה קשה מאוד איך בנוסח ההפרשה נקבע לומר תמיד **"ומחולל הוא וחומשו על פרוטה"**, בזמן שיש מקומות שלא צריך להפריש חומש, וכשאומר שלא לצורך **"וחומשו"** הוא מקלקל בזה את כל החילול מעשר שני שאינו יכול לחול.

ואם צריך חומש אז גם חומשו

ושמעתי ממרן הסטייפלר, הגר"י קנייבסקי זצ"ל, שבאמת זוהי הערה נכונה, ואמר שראוי להוסיף הערה בנוסח המעשרות ולכתוב שם בלשון זה **"הפרדה מעשר שני של אחרים על מטבע שלו, אין צריך חומש. ולכן יאמר 'יהא מחולל על פרוטה' ולא יזכיר וחומשו"**. והוסיף ואמר, שאע"פ שהחזון איש בעצמו לא הוסיף כן בנוסח הפרשת המעשר, בכל זאת יש לכך משמעות בדברי החזון איש, וממילא בוודאי שראוי לציין את זה שלא יזכיר את חילול החומש במקום שאין צריך להוסיף חומש שלא יקלקל בכך את כל חילול המעשר שני.

ולפי זה במקום שיודע שאין צריך להוסיף חומש, כשאומר את נוסח ההפרשה יש להיזהר ולא לומר בחילול המעשר שני את המילה **"וחומשו"**.

וראוי לציין בתוך נוסח ההפרשה ציון להערה הזו, כדי שיבחין בזה וגם שכאשר אומר את הנוסח הקצר יחשב הדבר כאילו כתוב מפורש בתוך הנוסח, וממילא כשאני צריך להוסיף חומש יחשב כאילו אומר את הנוסח בלא הוספת **"וחומשו"**. ובאמת היה מהראוי לומר את נוסח ההפרשה באופן כזה

"ומעשר שני בדרומו, ומחולל כל המעשר שני שיש כאן ואם צריך חומש אז גם חומשו, על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי". ובנוסח זה יוצא ידי כל החששות, שאם באמת לא צריך להוסיף חומש והוא לא יודע מזה, הרי הוא אומר במפורש שבאופן כזה יחול החילול בלא חומש, שמונה בדבריו שאומר **"ואם צריך חומש אז גם חומשו"** שכל מה שהחומש יכנס בתוך חילול המעשר שני על הפרוטה, זהו דווקא אם צריך להפריש חומש, אבל אם אין צריך להוסיף חומש יחול חילול המעשר שני בלבד על כל הפרוטה. וממילא אין כאן חשש תקלה, שאם על פי הדין אין צריך להוסיף חומש חל חילול המעשר שני על כל הפרוטה בלא החומש כלל.

*

אם הוא רבעי יהא מחולל

והנה הערה זו שכאשר מוסיף ואומר בחילול המעשר שני על הפרוטה גם את **"וחומשו"**, באופן שאינו צריך להוסיף יכול לצאת מזה חשש תקלה, שייכת גם לגבי חילול רבעי. פירות רבעי הם הפירות שגדלו בשנה הרביעית של האילן, שכל שלש השנים הראשונות של האילן הפירות הם ערלה ואסורים באכילה, ובשנה הרביעית הם רבעי ונאמר בפסוק בפרשת קדושים (ויקרא, פרק י"ט פסוק כ"ד) **"ובשנה הרביעית יהיה כל פרי קודש הלולים לה"**. ופרש"י, **"יהיה כל פרי קודש, כמעשר שני שכתוב בו וכל מעשר הארץ וגו' קודש לה"**. מה

מעשר שני אינו נאכל חוץ לחומת ירושלים אלא בפדיון, אף זה כן וכו'". והיינו, שפירות רבעי דינם כדין פירות מעשר שני שצריך הבעלים להעלותם לירושלים ולאוכלם שם בטרה. ובזמן הזה שאי אפשר לאוכלם בטרה, מחללים אותם על פרוטה, כדן מעשר שני. ובנוסף ההפרשה נאמר, **"אם הוא רבעי, יהא מחולל הוא וחומשו על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי"**.

הנה פירות רבעי דינם כדן פירות מעשר שני, וכל דין הוספת חומש הוא דווקא בפרדה פירות שלו, אבל אם שפודה פירות רבעי של חברו אינו צריך להוסיף חומש. והנה להלכה נפסק שפירות רבעי הם ממון גבוה, ודינם כדן מעשר שני שהוא ממון גבוה. וכיון שהוא ממון גבוה, ממילא אדם שיש לו פירות רבעי אינו יכול למכרם או ליתנם במתנה לחברו, שאין זה ממונו אלא ממון גבוה, ואדם לא יכול להקנות ממון שאינו שלו לאחר. וכן כתב במפורש ברמב"ם (הלכות נטע רבעי, רק ט' הלכה ב'), "והרי הוא ממון גבוה כמעשר, לפיכך אינו נקנה במתנה וכו'". ומעתה אדם שמכר או נתן במתנה לאחר פירות ובתוכם היו גם פירות רבעי, אין הקונה קונה את הפירות הללו, שמאחר שהם ממון גבוה אין הבעלים יכול להקנותם לאחר, אלא הקונה או המקבל נחשב שמקבל את הפירות הללו אבל בבעלותם אין לו בעלות עליהם.

ואם כן כאשר הקונה או המקבל הזה באו לידי פירות רבעי ובא לחללם על פרוטה, הרי הוא מוגדר כמחלל פירות רבעי של חברו, שכל זמן שהפירות הם רבעי הרי הם ממון גבוה ולא שייך שיחול לו בהם בעלות. ובמחלל פירות של חברו ההלכה היא שאין צריך להוסיף חומש, שכל דין הוספת חומש ברבעי נאמר דווקא כשאדם מחלל פירות רבעי שלו, ולא כשמחלל פירות רבעי של חברו (על מטבע שלו). וכיון שהפירות לא שלו, ומחללם על פרוטה שלו כדי שיוכל לאוכלם, נחשב הדבר כמחלל פירות רבעי של חברו, ובה ההלכה היא שאין מוסיף חומש. וכל ההלכה שצריך להוסיף חומש במחלל פירות רבעי, שייכת במי שגדלו ברשותו פירות רבעי, שאז כתוב בגמרא בבבא קמא (דף ס"ט ב') שלענין החילול "אוקמיא רחמנא ברשותיה", וכשבא לחללם חייב להוסיף חומש כאילו שהפירות הם שלו. אבל כל מי שהפירות לא גדלו ברשותו אלא קיבלם מאחר, כיון שהם ממון גבוה אינם מוגדרים כפירות שלו, וכשמחללם דינו כדן פודה פירות של חברו ואינו מוסיף חומש. ומעתה כל אדם שקנה פירות בשוק וחושש שאולי מעורב בהם פירות רבעי שלא נתחללו כדן, הרי כשבא לחלל את הרבעי על פרוטה אינו צריך להוסיף חומש. ויוצא מזה שברוב האופנים כשאדם פודה פירות רבעי, אינו מוסיף חומש, שרוב הציבור כשמעשר את הפירות לא מדובר בפירות שגידלו בעצמם בחצרם או בגינתם, אלא מדובר בפירות שקנו מהשוק. באופן שאין בו דין הוספת חומש.

ולפי זה בשעה שמחלל פירות רבעי, יש לדקדק שאם לא צריך להוסיף חומש שלא יאמר בעת החילול "ומחולל הוא וחומשו על פרוטה וכו'", שלא יזכיר את המילה "וחומשו" אלא יאמר "ומחולל על פרוטה וכו'". משום שאם יאמר "וחומשו" ללא צורך יש לחוש שמקלקל בזה את כל חילול הרבעי, וכמו שנתבאר כלפי מעשר שני, שכיון שמחלל את הרבעי יחד עם חומשו על פרוטה אחת, אם כן משמעות הדבר שחילול הרבעי יחול על הפרטה פחות חומש, וביתרה יחול החומש. וממילא אם באמת לא צריך להוסיף חומש, נשאר הדבר שחל רק חילול הרבעי על פחות מפרטה, ופירות רבעי שיש בהם שווה פרוטה אי אפשר לחללם על פחות מפרטה (כשאין בחילול חומש שישלים את החילול על פרוטה אחת שלמה).

ובאמת זהו הערה על החזון איש, שבנוסף ההפרשה סתם וכתב בחילול רבעי שיאמר "ומחולל הוא וחומשו על פרוטה וכו'", ולא הדיש שבקנה פירות, אינו צריך להוסיף חומש בפדיון הרבעי, וממילא שלא יאמר בזה "וחומשו". והנוסח המתקן כדי לצאת ידי כל החששות הוא לומר כמו שנתבאר במעשר שני, שיאמר **"אם הוא רבעי, יהא מחולל הוא, ואם צריך חומש אז גם חומשו, על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי"**.

*

חילול מעשר שני ורבעי כשאינם שווים פרוטה

עוד הערה יש בחילול מעשר שני, דהנה בנוסף ההפרשה נאמר "ומחולל וכו' על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי", ויש להעיר שנוסח זה שאומר שהחילול יחול "על פרוטה" שייך דווקא במקום שהמעשר שני שווה

פרוטה, שאז אפשר לחללו על פרוטה. וכן אם המעשר שני שווה יותר מפרטה, מועיל לחללו על פרוטה, כדן הקדש שווה מנה שחיללו על שווה פרוטה שהוא מחולל. אבל אם המעשר שני שווה פחות מפרטה, אי אפשר לחללו על פרוטה, שכיון שהוא עצמו אין בו פרוטה אי אפשר לחללו על פרוטה. וממילא באופן כזה שאין שווה פרוטה לא יועיל מה שאומר שהחילול יחול על פרוטה, מאחר שהחילול אינו יכול לחול על פרוטה. אלא צריך לחלל את המעשר שני בשוויו, דהיינו שהחילול יחול כפי שוויו האמיתי. וממילא נוסח ההפרשה כשאין במעשר שני שווה פרוטה צריך להיות בנוסח כזה "ומחולל בשוויו במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי".

ובאמת בנוסף ההפרשה שיצא לאור על ידי מרן החזון איש זצ"ל, בהערות שלאחר הנוסח כתב במפורש את הדברים הללו, וז"ל **"ואם המעשר שני אינו שווה פרוטה, אז שהוא מסופק אם שווה פרוטה, יאמר 'ומחולל הוא וחומשו בשוויו, במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני' (זה מהני דווקא כשכבר יש בהמטבע מעשר שני שווה פרוטה מקודם)"**.

אמנם בתוך נוסח ההפרשה עצמו לא מופיע מזה מאומה, ורק בהערות בסוף, ובאמת יש לציין דבר זה בתוך הנוסח או לפחות לסמן בתוך הנוסח ציון להערה הזו, כדי שכאשר מפרשים ואומרים את נוסח ההפרשה יבחינו בהערה הזו, שבמעשר שני שאין בו שווה פרוטה צריך לומר את הנוסח קצת שונה.

(וב"שלמים מצידן" לפרשת ראה, נתבאר שיש עוד סיבה שצריך לציין את זה בתוך הנוסח, כדי שכאשר מפרש בנוסח הקצר ואומר "כל ההפרשות וחילול מעשר שני יחולו, כמו שכתוב בנוסח שברשותי כדת", שצריך שיהיה כתוב בגוף הנוסח שאם המעשר שני אינו שווה פרוטה שיחול על המטבע בשוויו, שאם אין זה כתוב בתוך הנוסח מה מועיל שאומר שחילולי המעשר שני יחולו כמו שכתוב בנוסח שברשותי, הרי בנוסח שברשותו כתוב שיחולו על פרוטה, ובאופן שאין בו שווה פרוטה אינו יכול לחול על פרוטה).

ודבר זה מצוי מאוד כשמפרשים תרומות ומעשרות מתבלינים או מפירות מועטים, שהמעשר שני הוא קצת מאוד ועל פי רוב אין בו שווה פרוטה, ויש לדקדק שבאופן זה לומר בחילול המעשר שני שיחול בשוויו.

וכן בחילול רבעי, אם חושש שבין הפירות מעורבים מעט פירות רבעי שאין בהם שווה פרוטה, או כשיש לו קצת פירות רבעי שאינם שווים פרוטה, הרי דינם כדן חילול מעשר שני שאי אפשר לחללם על פרוטה, אלא גם כזה צריך לומר כפי הנוסח של חילול מעשר שני, שיאמר **"ומחולל הוא וחומשו בשוויו, במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי"**.

ואם המעשר שני אינו שווה פרוטה

ומה טוב היה לקבוע בתוך נוסח ההפרשה שאחר שאומר את הנוסח הקבוע שחילול המעשר שני יהא מחולל על פרוטה במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי, שיוסיף ויאמר **"ואם המעשר שני אינו שווה פרוטה, יהא מחולל הוא, ואם צריך חומש אז גם חומשו, בשוויו במטבע שיחדתיה לחילול מעשר שני ורבעי"**. ובנוסף זה יאמר גם לאחר שאומר בחילול רבעי את הנוסח הרגיל שיחול על פרוטה.

ובזה יוצא ידי כל החששות, שאינו צריך לחשבן בכל פעם לפני שאומר את נוסח ההפרשה אם המעשר שני שווה פרוטה או שאינו שווה פרוטה כדי שידע איך לומר בנוסח ההפרשה, אלא הוא אומר באופן קבוע את נוסח ההפרשה שאם המעשר שני שווה פרוטה יחול החילול על פרוטה, ואם אינו שווה פרוטה יחול החילול בשוויו, ואז כפי ערך המעשר שני כך חל החילול.

אלא שדין זה שמעשר שני שאין בו שווה פרוטה אפשר לחללו בשוויו, זהו דווקא למי שיש "פרוטה חמורה" שיש לו מטבע שחילל בה כבר מעשר שני שהוא שווה פרוטה, והמעשר שני הזה הוא וודאי מעשר שני, שאז אגב הפרטה שיש בה יכול לחלל עליה עוד מעשר שני שאין בו שווה פרוטה. אבל מי שאין ברשותו מטבע של פרוטה חמורה, אינו יכול לחלל מעשר שני שאינו שווה פרוטה. וממילא באופן כזה צריך להוציא מתוך הפירות עשירית, ולקדוה להם שם מעשר שני, ויניחם בצד שאינו יכול לאוכלם עד שימצא מטבע שיכול לחללם עליו.

בס"ד נתבאר "סדר הפרשת תרומות ומעשרות", וביחד עם הדברים שנתבארו ב"שלמים מצידן" לפרשת קרח תשע"ז (גליון 123) ועוד דברים שנוספו בפרשת ראה תשע"ז (גליון 128) נשלמו כמעט כל פרטי הדינים וההערות שבנוסח ההפרשה.

נוסח ההפרשה

נוסח שונה מהנוסח המקורי של מרן החזון איש, משום שאם יפיץ נוסח שונה יבואו בהמשך אחרים שיחשבו שבקאים הם בכל הלכות ההפרשה ומחמת טענה כזו או אחרת ישנו מעט את נוסח ההפרשה, ובאמת אינם בקאים בהלכות בכל צרכם ומחמת השנוי יקלקלו שלא מדעת את כל ההפרשה, וזיהו זה בבחינת בא לתקן ונמצא מקלקל... ובאמת בנוסף שהפיץ הגר"צ בציבור היה הנוסח של החזון איש, ללא שום שינוי בדבריו הקדושים. ולכשעצמו היה לו את הנוסח של החזון איש, ובכתב יד הוסיף את התוספות הראויים להוסיף. וכשהדפיסו בעבורו את הנוסח בשלמותו עם כל ההוספות, חזר על דבריו של הגר"צ שלא ראוי לעשות מהנוסח הזה נוסח חדש ומופץ בציבור, שלא לשנות מהנוסח המקובל.

לע"נ איש החסד רבי צבי הירש בן הגאון רבי שמואל פלמן זצ"ל נלב"ע ה' אלול תשס"ג ת.נ.צ.ב.ה.

ניתן להשיג את העלון בכל שבוע בטלפון 0527120854 או במייל 7120854@gmail.com

יחי ראובן

מתוך הספר "יחי ראובן" מאוצרותיו של הגאון הצדיק רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל

כמו שאדם עושה עם עיניו, כאשר הוא רואה ראייה אסורה, מה התגובה הראשונית שלו? הוא סוגר את העיניים. "עוצם עיניו מראות ברע", כך גם בפה. הדבר הראשון לסגור את הפה. כפשוטו ממש.

אל יבוש מפני המלעיגים

בפרקי אבות (ה, ב) שנינו: "יהודה בן תימא אומר, הוי עז כנמר, וקל כנשר, ורץ כצב, וגבור כארי לעשות רצון אביך שבשמים".

אבי ז"ל היה ירושלמימער' בבחרות, והוא סיפר שהיה בעיר יהודי, כמדומה לי ששמו ר' שלום גיבה, שהיה מסתובב בימי הסליחות לפנות בוקר בחוצות ירושלים, והיה אומר את המשנה הזו בניגון. היה לו קול אדיר ויכלו לשמוע אותו במרחק של כמה רחובות.

מה זה 'עז כנמר'? אומרים המפרשים, כי הכוונה לאשר כתוב ברמ"א בשו"ע או"ח בסעיף הראשון: "ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השי"ת". פעם דיברתי בסמינר לבנות על נושא הצניעות, ואמרתי א' מוירעדיקע ווארט: לכאורה, הלכה זו של הרמ"א, שלא להתבייש מפני המלעיגים עליו בעבודת ה', היא הלכה תמוהה: כיצד אפשר לומר לאדם 'אל תתבייש', והרי הוא כן מתבייש? אפשר היה לומר לאדם: אפילו שאתה מתבייש, צריך אתה לעשות מה שהתורה מצווה. אבל איך אפשר לצוות עליו שלא יתבייש? הוא הרי מתבייש, זו המציאות. מלגלים עליו, צוחקים עליו, אומרים שהוא שייך לדור הישן. פעם קראו לזה 'חניוק', היום יש שם גנאי חדש 'צול'. 'צדיק ורע לו'.

מה זה אל תתבייש? אני כן מתבייש!

שמעתי דבר נפלא מרבי דוד סולובייצק זצ"ל, הבן של הבריסק'ר רב, זאיער שטארק, ביאור חזק מאוד:

יהודי אחד התקשה לישון בלילה. הוא יצא למרפסת לשאוף קצת אוויר, והנה הוא רואה שני אנשים רצים, בדרך הם פותחים איזה פח אשפה, מרוקנים לתוכו שק ומיד ממשיכים לברוח. לא חולפות דקות ספורות, והנה שוטים רודפים אחריהם. מעניין מה הם זרקו לתוך הפח.

בלילה, הרי אי אפשר לראות. הוא ממתין עד שיש קצת אור, יורד למטה, פותח את הפח, והנה הוא מבחין בתוכו בדולרים. עכשיו הוא יודע שהם השליכו לתוך הפח דולרים. הוא מתחיל לחטש בין ערימות הובל, והנה הוא מוצא מאה דולה. הוא ממשיך לחטש והנה עוד מאה דולה. כך הוא שולף מהאשפה עוד ועוד שטרות של מאה דולה.

אנשים כבר מתחילים לעבור ליד הפח, בדרכם לעבודה, והם רואים מישהו מחטש עומק בתוך הפח.

הוא שומע אחד אומר לשני: "בטח זה איזה משוגינער, מחטש בפח האשפה..." עוד אנשים עוברים שם, והוא שומע אותם מדברים: "א'רחמנות. רחמים על האדם הזה. א'צודרייטע, אדם לא שפוי..."

הוא שומע את כל הדיבורים הללו וממשיך לחטש. האם הוא מתבייש מהם? הוא צוחק עליהם. שיגידו מה שיגידו, בכל דקה הוא שולף עוד מאה דולה. הוא גורף הון, מה איכפת לו שיאמרו שהוא חסר דעה, שוטה, או כל שם גנאי אחר. הוא יודע שבכל דקה הוא מתעשר עוד ועוד.

"ולא יתבייש מפני בני אדם המלעיגים עליו בעבודת השי"ת", כי אתה גורף פה הון, ואדברבה, בגלל שמביישים אותך, בשביל זה לבד אתה גורף הון. לכן, אל תתבייש, אין לך מה להתבייש. אתה מרוויח מיליונים. כשלושים בצניעות, כגדרי ההלכה, זה שווה מיליונים!

לבלתי רום לבבו - מכח לימוד התורה

וְהָיָה כְּשֶׁבִּיתָ עַל כִּפָּא מִמְּלַכְתּוֹ וְכָתַב לֹא אֶת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת... וְהִיָּתָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהָיו לְשִׁמּוֹר

ה'שופטים' וה'שוטרים' של האדם

שָׁפְטִים וְשׁוֹטְרִים תִּתֵּן לָךְ בְּכָל שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ (יח, יח)

השכל - שופט, היראה - שוטר

השל"ה הקדוש אומר, שבראשו של האדם ישנם שבעה שערים: שתי עיניים, שתי אוזניים, שני נחיריים ופה. ועל כך אומרת התורה: "שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך", בכל השערים הללו, בעיניים, באוזניים, בפה ובאף, תתן שופטים ושוטרים.

מי הם אותם 'שופטים' ו'שוטרים'?

ביאר ה"לב אליהו", ש'שופטים' זה השכל. אני נזכר בדבריו של רבי ישראל סלנטר זצ"ל על מה שאמרו חז"ל (יבמות קט ע"ב): "לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין יריכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו, שנאמר: 'הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל וגו' מפחד בלילות' - מפחד של גיהנם שדומה ללילה. ה'דיין' זה כל אדם. האדם הוא דיין על עצמו כל העת. הוא צריך 'לפסוק' לעצמו כל הזמן, לעשות או לא לעשות. לדבר או לא לדבר. לראות או לא לראות.

אם כן, ה'שופטים' זה השכל. הוא זה שצריך לשפוט מה לדבר, כיצד לדבר, האם מותר לדבר או אסור. עליו לפסוק כל העת בשאלה זו, כמו הדיין. כך גם האם לראות או לא, להריח או לא, לשמוע או לא לשמוע.

ומי הם ה'שוטרים'? זו היראת שמים שיש לאדם. לפעמים השכל אומר שאין לדבר או לראות, אבל היצר הרע רוצה לדבר ורוצה לראות. אז מה עושים? מביאים את ה'שוטר'. זה לימוד המוסר. היראת שמים שיש לאדם. הידיעה שהעולם אינו הפקה. יש דין ויש דיין. השוטר הזה - הוא אשר יעצור את האדם מלדבר את אשר אסור לדבר, לראות מה שאסור לראות ולשמוע מה שאסור לשמוע. אלו הם ה'שופטים' וה'שוטרים' שעל האדם להציב בשעריו.

ואולי, אם מבארים את הפסוק על פי דברי השל"ה הקדוש אפשר לבאר בדרך זו גם את המשכו: "אשר ה' אלוךך נותן לך".

ה'שוטר' החזק ביותר, הוא כאשר האדם יודע מי נתן לו את השערים הללו. מי הוא זה אשר נתן לו את כח הראייה, את כח הדיבור, מי נתן לו את העיניים. את הפה, את הדיבור. הרי האדם מברך "פוקח עוורים", "מתיר אסורים". מהיכן יש לו את כל זה? "אשר ה' אלוךך נותן לך". בורא העולם, הוא אשר העניק לו את זה, ועם מתנה נפלאה זו, הוא הולך לעשות נגד רצונו. בכח הדיבור שנתן לו השי"ת, הוא הולך לדבר נגד רצונו? בכח הראייה, הוא הולך לראות דברים נגד רצונו?

הידיעה כי הכל ניתן לו מידי הבורא יתברך - היא השוטר הגדול ביותר.

"חובת הלבבות" אומר על כך משל מחרדי: ילד קטן רצה לתת סטירה לאביו. אבל הוא לא מגיע עד פניו. הוא הרי נמוך והאבא גבוה, אז הוא מבקש מאביו: "אבא, תרים אותי". והאבא שואל: "בני היקר, מדוע אתה רוצה שארים אותם, אתה רוצה לראות משהו?" והילד משיב: "לא אבא, אני רוצה לתת לך סטירה בפנים..."

איי, זה מזועזע! ילד משוגע.

אומר "חובת הלבבות": כל אדם דומה לאותו ילד. הוא לוקח את הכוחות שנתן לו בורא העולם, את כח השמיעה, הראייה והדיבור - ומשתמש בהם נגד רצון הבורא. ממש גורא נוראות.

אמרו חז"ל (חולין פט ע"א): "מאי דכתיב 'האמנם אלם צדק תדברון מישרים תשפטו בני אדם', מה אומנותו של אדם בעולם הזה ישים עצמו כאלם". לעשות עצמו כאלם, זו ממש אומנות.

עוד כתוב בחז"ל שם: "וידביק שפתותיו כשתי ריחיים". חשבתי כי חז"ל מתכוונים לכך במציאות. הם נותנים לאדם עצה, שכאשר הוא חש ברצון עו למר דבר שיש בו חשש אסור, שייקח את שפתיו וידביק אותן אחת לשנייה. אם כדי לדבר הוא יצטרך לפתוח את הפה, זה יהיה כבר מעט יותר קשה, ויסייע לו להתגבר על רצונו.

את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשותם. לבלתי רום לבבו מאחיו (י, יח-ט)

שתהא אימתו עליך

מדוע התורה מצווה "שום תשים עליך מלך"? לשם מה צריך לשים עלינו מלך, למה הדבר כל כך נחוץ?

אומרים חז"ל (סנהדרין כ"ב) כי השטן הוא - "שתהא אימתו עליך". בכוונה תחילה אנו הולכים וממנים עלינו מלך - כדי שנירא מפניו. הדבר נחוץ מאוד, משום ש"אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו" (אבות ג, ב). כשאין שלטון חזק ותקין, כל אחד מרגיש מלך... ובמצב כזה - כל דאליים גבר, יד איש באחיו, אין דין ואין דין. הלא כך אומר הכתוב: "בימים ההם אין מלך בישראל", וכתוצאה מכך - "איש הישר בעיניו יעשה" (שופטים יז, ו).

כשיש מלך השולט ביד רמה על ממלכתו, כולם יראים מפניו, וכשיש מורא מלכות - מתנהגים אחרת. הידיעה וההכרה הזאת גורמות לכולם לנהוג איש עם רעהו כראוי וכיאות. האדם יודע שמעשיו אינם הפקה, יש דין ויש דין. יראה מביאה לידי ענוה

כל ההקדמה החשובה הזאת נועדה כדי לחדד לנו את המשך הכתוב. התורה מצווה את המלך: "וכתב לו את משנה התורה הזאת". המלך צריך שיהיו לו שני ספרי תורה, אחד עליו לשמור בבית גניו ואחד הוא נושא בחיקו. עליו ללכת עם ספר התורה בתמידות ולקרוא בו כל ימי חייו. לשם מה? התשובה כתובה בתורה במפורש: "למען ילמד ליראה את ה' אלקיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ולבלתי רום לבבו מאחיו". על ידי שיקרא בתורה הוא ישיג שתי מעלות חשובות: יראת שמים וענוה.

המלך רואה כיצד כולם יראים מפניו. הוא יודע שאפילו התורה עצמה מצווה עלינו לירא ממנו. הוא מרגיש מורם מעם. בדרך הטבע, מצב זה עלול להכניס בו רוח של גבוהות הלב. כשיש גאווה - אין יראת שמים: "ורם לבבך - ושכחת את ה' אלקיך" (דברים י, יד). על כן, דווקא בגלל החובה שלנו לירא מן המלך, אשר עלולה להכניס בו רוח גאווה, התורה מצווה עליו לקרוא בתורה כדי שלא יבוא לידי גאווה וגבוהות הלב.

ואיך התורה מגדירה זאת? "לבלתי רום לבבו מאחיו". למרות כל הפאר וההדר, למרות כל גיוני המלכות וכל הכבוד והמורא של הבריות מפני המלך - המלך צריך להרגיש את עצמו שווה לכל שאר בני האדם. הוא והם באותה דרגה ממש! המלך הנכבד והמורמם והאדם הפשוט ביותר - שניהם שווים!

המלך ניצב ברום המעלה, כולם יראים ממנו ומשתחוים לפניו בהדרת כבוד, והנה באה התורה ומצווה עליו להרגיש את עצמו שווה בדיוק כמו האדם הנחות ביותר! איך דורשים ממנו דרישה בלתי אפשרית ובלתי מציאותית שכזו, הרי זה לכאורה בלתי אנושי? אומרת התורה: לא ולא! לא דורשים מהאדם דבר שאי אפשר להשיג. אם התורה מצווה את המלך "לבלתי רום לבבו מאחיו", על כרחך ניתן להשיג מעלה זו. כיצד? התורה עצמה מגלה לנו כיצד ניתן להגיע לענוה במדרגה נשגבה שכזו - על ידי לימוד תורה. "והייתה עמו וקרא בו כל ימי חייו" - תלמד תורה! אם תלמד תורה, תראה כמה קטן אתה. אם תלמד תורה - תבוא לידי יראת שמים, ומי שירא מהקב"ה - איננו יכול להתגאות על הבריות.

קרבת אלוים גורמת לביטול עצמי

המלך יושב על כסא מלכותו ומתמלא גאווה. איך לא? כולם סרים למרותו בהכנעה ובמורא, כולם משתחוים לפניו ביראת כבוד, מילה אחת שלו יכולה להפוך עולמות. והנה יום אחד הוא יוצא ליער לציד, כמנהג המלכים. הוא מצריך אליו קבוצה של שרים ומשרתים. כל העת הוא נוהג בגיוני מלכות. כולם ניצבים הכן לשרת אותו, כולם מחכים למצוא פיו באימה וביראה. לפתע מגיח מן היער אריה אימתני ומתקרב אל החבורה. בבת אחת - כולם נמסים מפחד, נסים לכל עבר... כולם - למגדול ועד קטן. המלך המרומם והזוחל מרגיש מפוחד וחוסר אונים, בדיוק כמו אחרון המשרתים. נו, אדוני המלך, איפה הגאווה שלך?...

כשיש פחד - אין גאווה. היה יהודי אחד שהיה בעל גאווה גדול. הוא היה בעל אמצעים, מחשב עצמו לחכם גדול, והתהלך כל העת בהרגשה של "אני ואפסי עוד". יום אחד הוא ערך איזו בדיקה רפואית, והרופאים חששו שמשוה אצלו לא כשורה. בבת אחת כל הגאווה נעלמה כלא היתה! רגע אחד של פחד - ואין זכר לגאווה.

אין לך פחד גדול יותר מן הפחד מבורא עולם! הרי בורא עולם הוא אחראי לחיים שלך ולבריאות שלך, לפרנסה שלך, לנחת שלך מהילדים. הכל ממנו

יתברך! לכן התורה מצווה את המלך לקרוא בתורה, כדי לקבל יראת שמים אשר תשמור עליו שלא יבוא לידי גאווה - "למען ילמד ליראה את ה' אלקיו לשמור את כל דברי התורה הזאת ולבלתי רום לבבו מאחיו". אם יש יראת שמים - אין גאווה!

ככל שאדם מתקרב יותר ויותר לבורא עולם - כך הוא מרגיש את עצמו לכלום. בענין זה ידוע הסיפור שסיפר רבי יעקב גלינסקי זצ"ל על 'עמוד החשמל של החזון איש':

ביתו של ה"חזון איש" זצ"ל שכן באזור לא מיושב, ופרנסי המושבה בני ברק הציבו סמוך לביתו עמוד חשמל שיאיר את המקום.

פעם אמר ה"חזון איש" לרבי יעקב גלינסקי: "ר' יעקב, מה אתה אומר על עמוד החשמל החדש שלי?" ר' יעקב לא ירד לסוף דעתו של ה"חזון איש".

אמר לו ה"חזון איש": "אני רגיל לצאת לשויל קצר ליד ביתי לצרכי בריאות. בשעת לילה, כשאני שב ומתקרב לביתי, אני רואה על הארץ צל ענק המשתרע על פני עשרות מטרים. זה הצל שלי שנוצר על ידי התאורה של עמוד החשמל. שמתי לב כי ככל שאני מתקרב אל העמוד, הצל הולך ומתקטן. והנה כשאני נעמד ממש מתחת לעמוד, הצל נעלם ואיננו".

"ר' יעקב, אמור לי, מה אנו למדים מכאן?" - אמר החזון איש. פשוט מאוד: ככל שאדם קרוב יותר לאור - הוא הולך וקטן, וכשהוא צמוד לאור ממש - הוא נעלם ואיננו, בשל ומבושל למקור האור.

אפסיות האדם מול התורה הקדושה

אומרת התורה שעל ידי שהמלך יקרא בתורה הוא יינצל מגאווה ולא ירום לבבו מאחיו. איך זה עובד? כיצד האדם בא לידי ענוה על ידי לימוד תורה?

פעם נאלצתי לבקר בארצות הברית. הנהג נסע באזור מנהטן, ולנגד עיני נגלו 'גורדי השחקים' הגדולים של אמריקה. לפתע הוא עצר ליד שני בניינים גבוהים במיוחד - אלו "מגדלי התאומים". נשאתי את עיני למעלה - וראשי הסתחרה. איזה גובה! כדי לראות את קצה המגדלים צריך להגביה את הראש בקו ישר כלפי מעלה, ממש 'ראשם בשמים'...

והנה אני שם לב שבין שני מגדלי הענק הללו ניצב בניין קטן, קטן מאוד. אולם מבט נוסף על הבניין הזה מגלה שגם הוא מכיל מספר קומות לא מבוטל. את הקומות של מגדלי התאומים אי אפשר לספור - 'אשר לא יספור מרוב'... הראש מסתחרר... אבל סיקרן אותי לדעת כמה קומות מכיל הבניין הנמוך שבין שני המגדלים. ספרתי: למעלה משלושים קומות.

חשבתי לעצמי: למה הבניין הזה נראה לי נמוך-קומה כל כך, למה הוא כזה עלוב למראה, הרי אף הוא מכיל כמה עשרות קומות? התשובה פשוטה: משום שהוא נמצא בין שתי מפלצות ענק המתנוססות לגובה של למעלה מארבע מאות מטר. אם בניין כזה יתנוסס בבני ברק, הוא יהיה 'גורד' השחקים של העיר... כשהבניינים בעיר מכילים שלוש או ארבע קומות, בניין של שלושים וכמה קומות הוא 'מגדל תאומים' קטן... אבל כשהוא נמצא בין שני מגדלי התאומים - הוא מתגמד ומתבטל אליהם.

אדם מחשיב את עצמו ל'משהו'. למה לא? הוא למד דף גמרא או שניים... הוא חכם ונבון. למה שלא 'יחזיק מעצמו'? אבל כשהוא מתקרב אל התורה הקדושה, ה'ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים', הוא נהיה 'גורנישט'! כלום! הכל בטל ומבוטל מול התורה הנצחית, האינסופית.

ידוע המעשה בבעל התניא זצ"ל, שפעם הגיע אליו דרשן אחד. ביקש בעל התניא מאותו דרשן שישמיע לו דברי מוסר ותוכחה. האיש נחרד מעצם המחשבה: אני אסיף מוסר לבעל התניא! איך אפשר להעז? אבל בעל התניא לא הניח לו: "אתה דרשן, אתה עובר מעיר לעיר ומעיירה לעיירה דורש ברבים ומסיף מוסר, ואם כן אף אני איני פטור מלשמוע דברי מוסר!"

בלית ברירה ניאות האיש להשמיע דברי 'מוסר' לבעל התניא. ואלו היו דבריו: "רביה, כלום יש לכם במה להתגאות? הרי מה ההבדל ביני וביניכם? כל מה שאני יודע - גם הרביה יודע. כל מה שהרביה לא יודע - גם אני בודאי לא יודע. אם כן מה כל ההבדל ביני וביניכם? - מה שהרביה יודע ואני לא יודע. אך מה זה לעומת מה ששנינו לא יודעים?"...

כשמתקרבים אל ההר ונוגעים בקצה קצהו, כשניגשים אל מעיינות התורה העמוקים והאינסופיים אשר אין להם גבול ומדה - מתמלאים הרגשה אמיתית של ביטול עצמי מוחלט. במציאות כזו בוודאי ובוודאי שאין שום מקום לגבוהות הלב - "לבלתי רום לבבו מאחיו".

